

ANALIZA POSLOVANJA PRIVREDNIH SUBJEKATA U FEDERACIJI BiH 2015.

SADRŽAJ

UVOD	2
SAŽETAK	4
1. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE	7
1.1. Makroekonomska kretanja u EU i okruženju u 2014. i 2015. godini.....	7
1.2. Makroekonomska kretanja u BiH i FBiH u 2014. i 2015. godini	7
2. OSNOVNI FINANSIJSKI REZULTATI PREDUZEĆA U FBiH	10
2.1. Broj preduzeća i broj zaposlenih	10
2.2. Finansijski rezultati.....	11
2.3. Struktura ukupnih prihoda i rashoda.....	13
2.4. Stanje imovine i izvora sredstava	15
2.5. Odabrani relativni pokazatelji uspješnosti sektora u FBiH	16
3. ANALIZA POKAZATELJA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA PREDUZEĆA U FBiH PO PODRUČJIMA DJELATNOSTI	20
3.1. Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov.....	20
3.2. Rudarstvo	22
3.3. Prerađivačka industrija.....	24
3.4. Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	27
3.5. Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša.....	29
3.6. Građevinarstvo.....	31
3.7. Trgovina.....	33
3.8. Prevoz i skladištenje	35
3.9. Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	37
3.10. Informacije i komunikacije	39
3.11. Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	41
3.12. Poslovanje nekretninama	43
3.13. Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	45
3.14. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	47
3.15. Obrazovanje	49
3.16. Djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite	51
3.17. Umjetnost, zabava i rekreacija	53
3.18. Ostale uslužne djelatnosti.....	55
ZAKLJUČAK	57
DODATAK	59
1. Definicija indikatora i metodologija izračuna.....	59
2. Pregled Tabela	61

UVOD

Analiza performansi poslovnih učinaka u ekonomiji jedne zemlje po sektorima i granama je važna odrednica u osmišljavanju i realizaciji koncepcije budućeg razvoja. Mjerama adekvatne industrijske politike i mjerama poticaja države, osigurava se održivi ekonomski razvoj. Kao krajnji cilj nameće se ostvarivanje okvira za pružanje dalje podrške sektorima/djelatnostima i stvaranje čvršćih oslonaca za povećanje buduće konkurentnosti sektora, kako na razini BiH i FBiH tako i na regionalnoj razini. Slijedom toga, predmet analize u nastavku je:

- analiza makroekonomskih kretanja u FBiH i BiH u 2014. i 2015. godini,
- analiza ključnih finansijskih obilježja poslovanja preduzeća tokom perioda 2011. - 2015. godina, trendova i dinamike rezultata uspješnosti poslovanja preduzeća (privrednih subjekata) po područjima ekonomske aktivnosti (sektorima);
- analiza finansijskog stanja i performansi poslovanja preduzeća;
- zaključna razmatranja i preporuke sa ciljem unapređenja poslovanja i jačanja konkurentnosti preduzeća u FBiH.

Analiza makroekonomskih kretanja obuhvata pregled najvažnijih makroekonomskih pokazatelja za 2014. i 2015. godini.

Analiza dinamike finansijskih rezultata za 18 područja djelatnosti napravljena je za petogodišnji period 2011. - 2015. godine, s posebnim akcentom na ocjenu stanja u 2015. godini. U analizu su uključena preduzeća (pravna lica – privredni subjekti) koja su, u skladu sa Zakonom o računovodstvu i reviziji u FBiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 83/09), predala svoje godišnje finansijske izvještaje ovlaštenoj instituciji osnovanoj posebnim zakonom (FIA), koja obavlja kontrolu i obradu finansijskih izvještaja, te vodi Jedinostveni registar finansijskih izvještaja. U analizu nisu uključena pravna lica iz bankarskog sektora, te sektora osiguranja i reosiguranja. Takođe, iz analize su isključena područja javne uprave i odbrane, obaveznog socijalnog osiguranja, djelatnosti domaćinstava, kao i vanteritorijalne organizacije i tijela.

U analizu su uključena slijedeća područja (sektori), prema nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti BiH iz 2010. godine (KD BiH 2010):

Područja djelatnosti	Broj preduzeća u 2015. godini
A – Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	577
B – Vađenje ruda i kamena	151
C – Prerađivačka industrija	3.539
D – Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	195
E – Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša	239
F – Građevinarstvo	1.599
G – Trgovina	7.543
H – Prijevoz i skladištenje	1.412
I – Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	733

J – Informacije i komunikacije	814
K – Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	98
L – Poslovanje nekretninama	545
M – Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2.188
N – Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	647
P – Obrazovanje	313
Q – Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	288
R – Umjetnost, zabava i rekreacija	182
S – Ostale uslužne djelatnosti	252

Analiza poslovanja privrednih subjekata pruža informacije o prihodima, rashodima, dobiti, gubicima, imovini i izvorima finansiranja privrednih subjekata, u skladu sa računovodstvenim standardima koji su se primjenjivali u izvještajnoj godini. U prvom dijelu su detaljnije analizirani ključni pokazatelji imovinsko-finansijskog stanja i uspješnosti preduzeća u FBiH u cjelini, a potom se, na temelju dostupnih podataka, izračunavaju i interpretiraju relativni pokazatelji zaduženosti, opremljenosti, finansiranja, aktivnosti i učinkovitosti po područjima djelatnosti. Struktura i analitički izrazi izračunavanja relativnih pokazatelja rađeni su na nivou FBiH, kao i po sektorima u tabeli Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u područjima od A do S za razdoblje od 2011. do 2015. godine. Ove tabele se nalaze u dodatku 2. ovog dokumenta.

Sve analize koje slijede u nastavku se temelje na godišnjim finansijskim izvještajima preduzeća. Bez obzira što se pojedini podaci koje smo koristili (podaci – FIA-e) ne slažu u potpunosti sa statističkim podacima, smatramo da ova analiza doprinosi razumijevanju problema u poslovanju privrednih subjekata u FBiH.

SAŽETAK

2015. godina obilježena je kao godina značajnijeg ekonomskog rasta zemalja EU i regiona. U EU zabilježen je rast realnog BDP-a za 2%, dok je stopa nezaposlenosti smanjena za 1 p.p. i u većini zemalja regiona u izvještajnoj godini zabilježen je značajan rast realnog BDP-a u odnosu na 2014. godinu.

U Federaciji BiH, u 2015. godini zabilježeno je nominalno povećanje BDP-a po stopi od 5%, dok je stopa realnog rasta iznosila 3,0%.¹

Prema podacima FIA-e, broj preduzeća je u posljednjih pet godina bilježio promjenjivo kretanje i u 2015. godini je dostigao najviši nivo (21.322).

Broj zaposlenih u periodu nakon 2011. godine pokazuje trend rasta, a u 2015. godini je povećan za 0,5% i iznosi 318.363.

Stopa nezaposlenosti, prema Anketi o radnoj snazi, zabilježila je rast u odnosu na prethodnu godinu za 0,7 p.p. i iznosi 27,9%², dok je registrirana stopa nezaposlenosti niža za 0,5 p.p. i iznosi 46,4%.

Ostvareni ukupni prihodi na nivou FBiH su za 2,9% viši, dok je neto čista dobit preduzeća (1.159 mil. KM) 3 puta viša u odnosu na 2014. godinu.

Ostvareni prihodi od izvoza preduzeća u izvještajnom periodu su se povećali za 8,1%, i u ukupnim prihodima učestvuju sa 15,0%. Kao i prethodne godine, u 2015. godini najviše prihoda od prodaje na stranom tržištu ostvareno je u području prerađivačke industrije (61,3% ukupnih prihoda od izvoza), trgovine (11,0%), te u području stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti (8,5%).

Od ukupno 18 analiziranih područja djelatnosti, u izvještajnoj godini čista neto dobit je ostvarena u 13 područja, dok je čisti neto gubitak ostvaren u 5 područja djelatnosti, što je znatno povoljnije u odnosu na prethodnu godinu kada je u 9 područja ostvarena neto čista dobit, dok je u preostalih 9 analiziranih područja ostvaren neto čisti gubitak. Najveća neto čista dobit u 2015. godini ostvarena je u području trgovine (39,3% ostvarene ukupne neto čiste dobiti u FBiH), području prerađivačke industrije (26,0%), te stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti (8,9%), dok je najveći neto čisti gubitak ostvaren u području energije (30,2% ukupnog ostvarenog neto čistog gubitka), rudarstva (28,5%), te poslovanja nekretninama (27,5%).

Makroekonomski indikatori pokazuju da je ekonomska kriza u Federaciji BiH iza nas. Međutim, i dalje su prisutni problemi u poslovanju preduzeća, koji već duži niz godina ograničavaju značajniju ekspanziju izvoza i povećanje zaposlenosti. U većini sektora evidentan je nizak stepen likvidnosti³, dok je u mnogim sektorima povećan koeficijent zaduženosti. Od analiziranih sektora, jedino područje finansijskih djelatnosti ima zadovoljavajući koeficijent likvidnosti (2,02), dok je neznatno niži koeficijent tekuće

¹ Prvi rezultati Federalnog zavoda za statistiku.

² Metodološke postavke Ankete zasnivaju se na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organization - ILO) i zahtjevima Statističkog ureda EU (European Statistical Office – EUROSTAT), čime je osigurana međunarodna uporedivost podataka u domeni statistike rada.

³ Vrijednosti indikatora date su u tabelama u dodatku 2. ovog dokumenta, a metodologija izračuna je navedena u dodatku 1. dokumenta

likvidnosti zabilježen u području snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija (1,91) i informacije i komunikacije (1,90).

Koeficijent zaduženosti, u prosjeku za FBiH, je u 2015. godini ostao na istom nivou kao i prethodne godine (0,49), što je na samoj granici prihvatljivosti od 0,50. Nizak nivo zaduženosti imaju jedino sektori poljoprivrede (0,24), energije (0,24%), snabdjevanja vodom i upravljanja otpadom (0,30), te sektor informacija i komunikacija (0,30). Najveći koeficijent zaduženosti zabilježen je u finansijskim djelatnostima (0,84). Potom slijede sektori ostalih uslužnih djelatnosti (0,70), poslovanje nekretninama (0,63), administrativne djelatnosti (0,63), građevinarstvo (0,61), te trgovina (0,59).

Broj dana naplate potraživanja u 2015. godini je nešto niži u odnosu na prethodnu godinu, ali je još uvijek vrlo visok (prosjek na nivou FBiH 79 dana), što stvara dodatne poteškoće preduzećima u održavanju stabilnog poslovanja.

Prema podacima Centralne banke BiH, na kraju 2015. godine u FBiH je evidentirano 13.081 preduzeća koji imaju bar jedan blokiran račun (više za 2.172 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu), dok je ukupan broj blokiranih računa iznosio 21.121, što je za čak 5.788 više u odnosu na 2014. godinu. Evidentno je da se privreda FBiH susreće sa problemom sistemske nelikvidnosti, kojem negativno doprinosi rastući javni dug, kako unutrašnji, tako i vanjski, visoka porezna i administrativna opterećenja privrede, te visoke kamatne stope i ograničen pristup kreditnim sredstvima. Dugoročne posljedice su smanjenje investicija, nemogućnost kreiranja novih radnih mjesta, slabljenje konkurentnosti domaćih firmi, nedovoljan rast izvoza, te smanjenje produktivnosti, što značajno usporava privredni rast i razvoj.

U cilju prevazilaženja problema privrede, te stvaranja stimulaturnijeg poslovnog ambijenta, predlažemo slijedeće mjere:

- Olakšati poziciju privrede smanjenjem fiskalnih i parafiskalnih nameta, sa ciljem jačanja konkurentne pozicije domaće privrede, vodeći računa da ne dođe do poremećaja u javnoj potrošnji (neutralan princip uz povećano oporezivanje imovine i potrošnje),
- Pojednostaviti proceduru i način plaćanja poreskih obaveza (smanjiti broj naloga za plaćanje), sa ciljem smanjenja troškova poslodavaca,
- Pojednostaviti proceduru, smanjiti troškove, broj koraka i broj dana za osnivanje privrednih subjekata,
- Pojednostaviti proceduru, smanjiti troškove i rokove za dobijanje urbanističkih, građevinskih, energetskih i drugih dozvola, sa ciljem stimulanja investicija,
- Uskladiti način oporezivanja rada sa EU metodologijom, oporezivanjem svih naknada po osnovu rada, uz adekvatno smanjenje stopa poreza i doprinosa po osnovu plata (neutralan princip),

- Uspostaviti i zakonski urediti sistem multilateralnih kompenzacija i cesija unutar Razvojne banke FBiH, kao načina međusobnog izmirivanja potraživanja. Ovakvo rješenje je važno jer će smanjiti unutarnji dug u FBiH,
- Unutar programa Razvojne banke obezbijediti kredite za likvidnost sa rokom otplate između 3 i 5 godina za zdrava preduzeća sa problemom nelikvidnosti, tako da se pretvaranjem kratkoročnih obaveza u dugoročne relaksira novčani tok preduzeća,
- Ubrzati aktivnosti na razvoju sistema osiguranja kvaliteta, te jačati saradnju, uklanjati barijere i ostvarivati standarde koji su traženi od strane EU. Najočigledniji primjeri su vezani za sektore šumarstva (FCC certifikat) i sektor prerade hrane,
- Unaprijediti zakonski okvir, kojim bi se stvorile pretpostavke za razvoj primarnog i sekundarnog tržišta kapitala, što će omogućiti svim privatnim kompanijama i kompanijama sa učešćem državnog kapitala lakše prikupljanje sredstava za njihov razvoj preko tržišta kapitala,
- Iskoristiti sredstva od privatizacije za dokapitalizaciju Razvojne banke Federacije BiH, kako bi se podigao nivo kreditnog potencijala banke za finansiranje i sufinansiranje značajnih razvojnih projekata.

Realizacijom navedenih mjera smanjio bi se nivo opšte nelikvidnosti privrede sa pozitivnim efektima na povećanje investicija, povećanje konkurentnosti preduzeća, povećanje zaposlenosti, te povećanje izvoza, što bi na kraju dovelo do ubrzanijeg privrednog razvoja i povećanja životnog standarda građana.

1. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE

1.1. Makroekonomska kretanja u EU i okruženju u 2014. i 2015. godini

Prema podacima zavoda za statistiku zemalja u regionu i Evropske komisije iz maja 2016. godine, u euro zoni je zabilježen realan ekonomski rast u 2015. godini u procentu od 2,0% dok je u 2014. godini evidentiran rast po stopi 0,9%.

Doprinos domaće potražnje u EU privrednom rastu je bio nešto veći u 2015. godini u odnosu na ranije godine, što je rezultiralo padom stope nezaposlenosti sa 11,2% u 2014. godini, na 10,2% u 2015. godini.

Privredna kretanja u EU, naročito u Njemačkoj i Austriji, te zemljama u regionu sa kojima je BiH najintenzivnije privredno povezana, imaju značajan uticaj na domaću privredu. Zabilježen je realni rast BDP-a Njemačke u procentu od 1,6% u 2014. godini, dok je u 2015. godini evidentiran realan godišnji rast po stopi od 1,7%. Austrija je, takođe, imala realan rast BDP-a i u 2014. godini je iznosio 0,3%, dok je u 2015. godini realan rast BDP-a iznosio 0,9%.

Rast BDP-a u protekle dvije godine zabilježen je u većini zemalja regiona. Prema prvoj preliminarnoj procjeni Državnog zavoda za statistiku Hrvatske, Hrvatska je u 2015. godini zabilježila rast realnog BDP-a za 1,6% (u 2015. godini 0,4%). Slovenija je u 2015. godini zabilježila realni rast za 2,9% (u 2014. godini rast 3,0%). Pad realnog BDP-a u Srbiji u 2014. godini iznosio je 1,8% (u 2015. godini rast 1,8%). Kretanja realnog BDP-a u Makedoniji bilježila su rast za 3,5% u 2014. godini, a sličan trend je nastavljen i u 2015. godini (rast 3,7%). Crna Gora je, također bilježila oporavak privrede u 2014. godini sa realnim rastom BDP-a od 1,8%, a sličan trend uz stopu rasta od 3% nastavljen je i u 2015. godini.

Obzirom da su Njemačka, Italija, Hrvatska, Austrija i Slovenija prvih pet izvoznih tržišta i da se gotovo 60% od ukupnog izvoza izvozi u ove zemlje, fokus izvoznih i ekonomskih mjera Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine treba svakako usmjeriti na osiguranje sistema osiguranja kvaliteta, te jačanje saradnje, uklanjanje barijera i ostvarivanje standarda koji su traženi od strane EU.

1.2. Makroekonomska kretanja u BiH i FBiH u 2014. i 2015. godini

Prema prvim rezultatima državne Agencije za statistiku BiH, BDP BiH prema proizvodnom pristupu za 2015. godinu nominalno iznosi 28.540⁴ miliona KM i u odnosu na 2014. godinu je viši za 4,5%, dok realan rast iznosi 3,03%.

---

⁴ Prvi rezultati Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine.

Prema prvim rezultatima Federalnog zavoda za statistiku, BDP Federacije BiH je u 2015. godini iznosio 18.697 milion KM, što je za 5% više u odnosu na 2014. godinu. Stopa realnog rasta iznosila je 3,1%.

Stopa registrirane nezaposlenosti, mjerena odnosom broja nezaposlenih (registriranih u Federalnom zavodu za zapošljavanje – FZZZ) i radne snage (zaposleni+nezaposleni registrirani u FZZZ), u 2015. godini iznosi 46,4%, što je niže u odnosu na prethodnu godinu za 0,5 p.p. Stopa anketne nezaposlenosti u FBiH u izvještajnoj godini bilježi rast za 0,7 p.p. i iznosi 29,1% (takođe predstavlja odnos broja nezaposlenih i radne snage) i znatno je niža u odnosu na zvaničnu stopu nezaposlenosti, ali je za preko 2,5 puta viša od stope nezaposlenosti EU28 (10,2%).⁵

Blagi rast privredne aktivnosti u toku 2015. godine uticao je na pozitivna kretanja na tržištu rada u FBiH. Prema statističkim podacima, prosječan broj zaposlenih u 2015. godini povećan je za 1,5% u odnosu na 2014. godinu. Posmatrano po djelatnostima najveći rast broja zaposlenih zabilježen je u prerađivačkoj industriji (1.431 ili 1,7%), trgovini (1.132 ili 1,4%), zdravstvu (835 ili 2,7%), te javnoj upravi i odbrani (419 ili 0,9%), a najveće smanjenje broja zaposlenih u 2015. godini evidentirano je u područjima vađenje ruda i kamena (259 ili 1,9%) i građevinarstvo (221 ili 1,0%).

Prosječna neto plaća po zaposlenom radniku u FBiH u 2015. godini iznosi 830 KM. Analizom kretanja prosječnih plaća u FBiH i RS, dolazi se do zaključka da su prosječne plaće u oba entiteta skoro izjednačene. Međutim, treba imati u vidu da u RS-u od 2002. godine, u bruto plate ulazi i topli obrok i drugi zakonom oporezivi dohotci.

Opšti nivo cijena u FBiH u 2015. godini, mjeran indeksom potrošačkih cijena, bilježi pad, tako da je ostvarena deflacija u procentu od 0,7%. Posmatrano po stavkama, najveći pad cijena zabilježen je u prevozu (6,3%) i odjeći i obući (5,3%). Zabilježen je pad cijena hrane i bezalkoholnih pića (0,9%) kao u najznačajnijoj stavci u strukturi cijena. Najveći rast cijena u 2015. godini registrovan je kod cijena alkoholnih pića i duhana (7,7%), obrazovanja (3,5%) te stanovanja (1,5%).

Industrijska proizvodnja u Federaciji Bosne i Hercegovine u 2015. godini u odnosu na prethodnu godinu veća je za 2,2%, dok je u 2014. godini zabilježen rast industrijske proizvodnje za 0,1%.

Što se tiče vanjskotrgovinskog poslovanja, u FBiH je u 2015. godini ostvaren izvoz u iznosu od 6.142 mil. KM što je za 6,3% više u odnosu na isti period prethodne godine, dok je uvoz u istom periodu iznosio 10.678 mil. KM, odnosno za 3,1% više nego u 2014. godini. Pokrivenost uvoza izvozom u 2015. godini iznosi 57,5%, i nešto je niža u odnosu na 2014. godinu kada je 55,8% uvoza bilo pokriveno izvozom.

---

⁵ Metodološke postavke Ankete zasivaju se na preporukama i definicijama Međunarodne organizacije rada (International Labour Organization - ILO) i zahtjevima Statističkog ureda EU (European Statistical Office – EUROSTAT), čime je osigurana međunarodna uporedivost podataka u domeni statistike rada.

Na dan 31.12.2015. godine, ukupan dug FBiH iznosi 6.537,16 mil. KM od čega se na vanjski dug odnosi 80,7%, a na unutrašnji dug 19,3%. U odnosu na 2014. godinu, unutrašnji dug Federacije je povećan, kao što je povećan i unutrašnji dug kantona i lokalnih zajednica. Također, u izvještajnoj godini povećan je i vanjski dug Federacije, kantona i lokalnih zajednica.

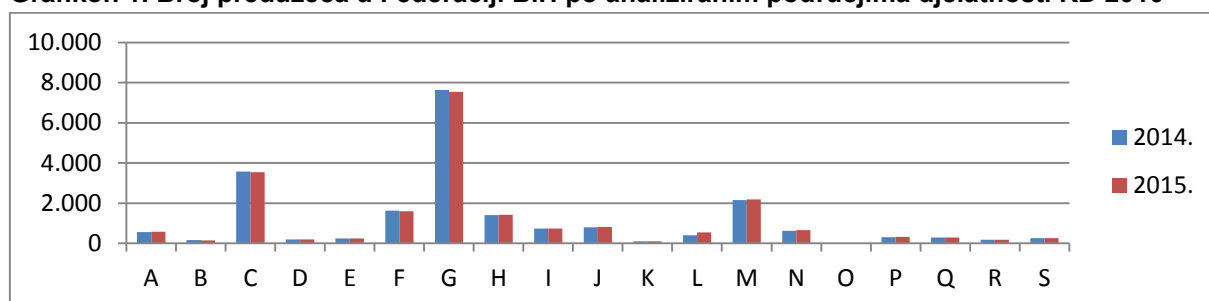
2. OSNOVNI FINANSIJSKI REZULTATI PREDUZEĆA U FBiH

2.1. Broj preduzeća i broj zaposlenih

Za 2015. godinu FIA-i je svoje godišnje finansijske izvještaje predalo ukupno 21.322 preduzeća iz oblasti privrede (obuhvaćena ovom analizom⁶), što je u odnosu na prethodnu godinu više za 106 preduzeća, odnosno 0,5%.

Najveći broj preduzeća u 2015. godini registrovan je u području G – Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala (7.543), za 89 preduzeća manje nego prethodne godine. Potom slijedi područje C – Prerađivačka industrija sa 3.539 registrovana preduzeća, za 38 manje u odnosu na prethodnu godinu, te područje M – Stručne, naučne i tehničke djelatnosti sa 2.188 registrovana preduzeća, za 38 preduzeća više nego prethodne godine.

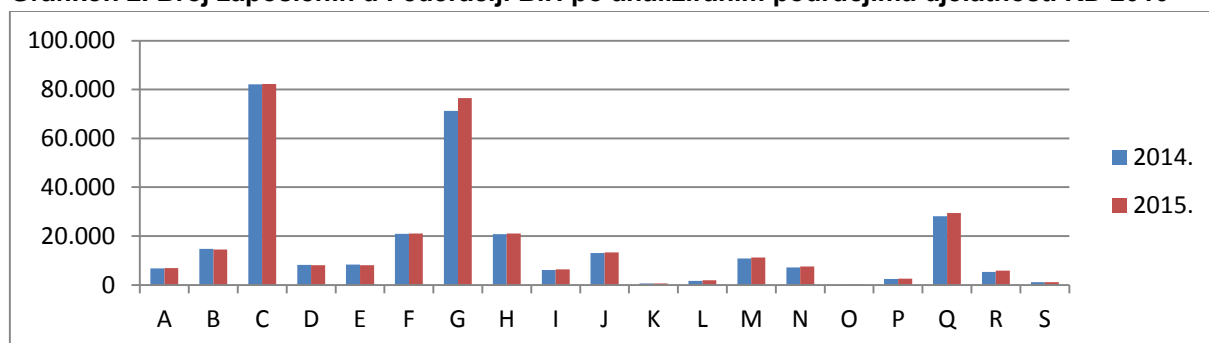
Grafikon 1. Broj preduzeća u Federaciji BiH po analiziranim područjima djelatnosti KD 2010

Izvor: FIA; Obrada FZZPR

Broj zaposlenih u 2015. godini u obuhvaćenim sektorima iznosio je 318.363, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 8.385, odnosno 2,7%.

Grafikon 2. Broj zaposlenih u Federaciji BiH po analiziranim područjima djelatnosti KD 2010

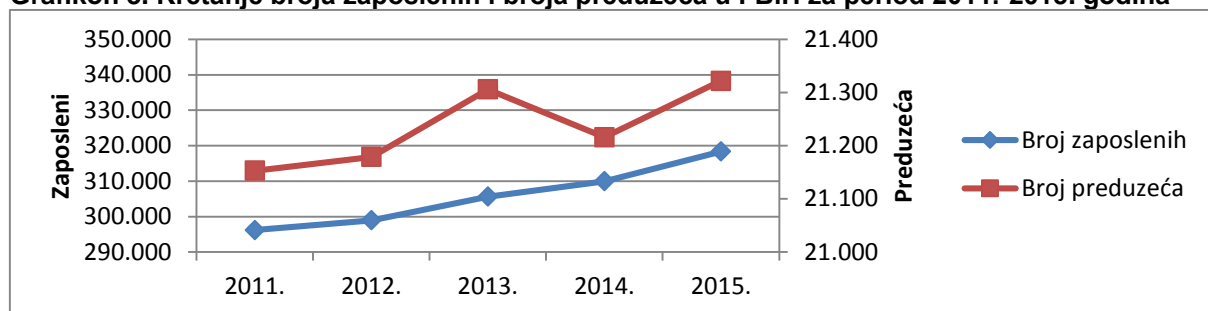
Izvor: FIA, Obrada: FZZPR

Najveći broj zaposlenih u 2015. godini registrovan je u području C – Prerađivačka industrija (82.217), potom u području G – Trgovina (76.495) gdje je registrovano i najveće povećanje broja zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu (za 5.210, ili 62,1% od ukupnog povećanja broja zaposlenih), te u području Q – Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite (29.499), u kojem je, takođe, zabilježen značajniji porast zaposlenih u

⁶ U ovoj Analizi nisu obuhvaćena područja djelatnosti T – Djelatnosti domaćinstva i U – djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela (Klasifikacija djelatnosti 2010) zbog malog broja subjekata i zanemarljivog uticaja na privredu.

odnosu na prethodnu godinu (za 1.305 zaposlenih, ili 15,6% od ukupnog povećanja broja zaposlenih). Od 2011. godine prisutan je pozitivan trend povećanja broja zaposlenih u privrednim subjektima FBiH.

Grafikon 3. Kretanje broja zaposlenih i broja preduzeća u FBiH za period 2011.-2015. godina

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

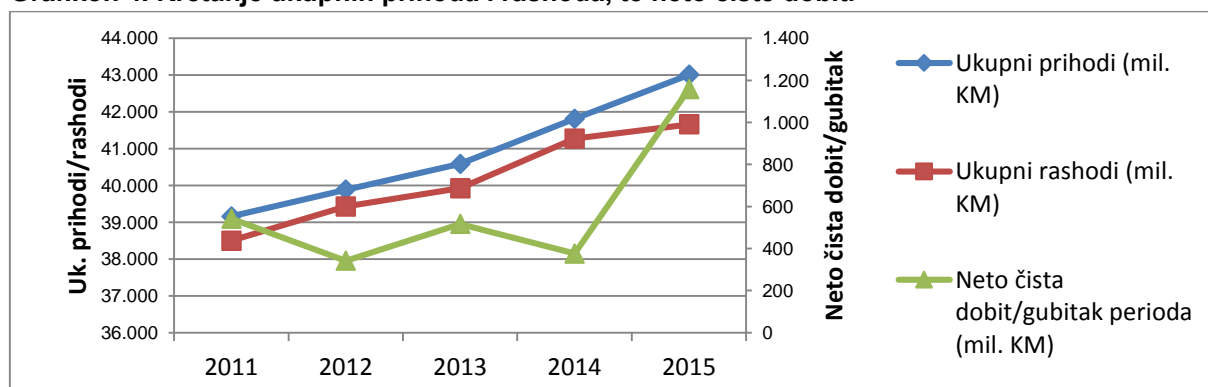
2.2. Finansijski rezultati

U nastavku se analizira skup indikatora iz bilansa uspjeha, koji pokazuju uspješnost poslovanja. Za te se svrhe koriste podaci o ukupnim prihodima, ukupnim rashodima, te dobiti i gubitku prije oporezivanja.

Ukupni ostvareni prihodi privrede FBiH u 2015. godini iznose 43.007 mil.KM, što je za 2,9% više nego u prethodnoj godini, dok su ukupni ostvareni rashodi viši za 0,9%. Efikasnost poslovanja u izvještajnoj godini je najbolja u periodu poslije 2011. godine. Za jednu KM ukupnih rashoda ostvareno je 1,0323 KM prihoda.

Neto dobit nakon oporezivanja se u 2015. godini povećala za značajnih 20,4% u odnosu na 2014. godinu, dok se neto gubitak nakon oporezivanja smanjio za 23,9%. To se pozitivno reflektiralo na neto čistu dobit perioda, koja je u 2015. godini iznosila 1.159 mil.KM, što je tri puta više u odnosu na prethodnu godinu.⁷

Grafikon 4. Kretanje ukupnih prihoda i rashoda, te neto čiste dobiti

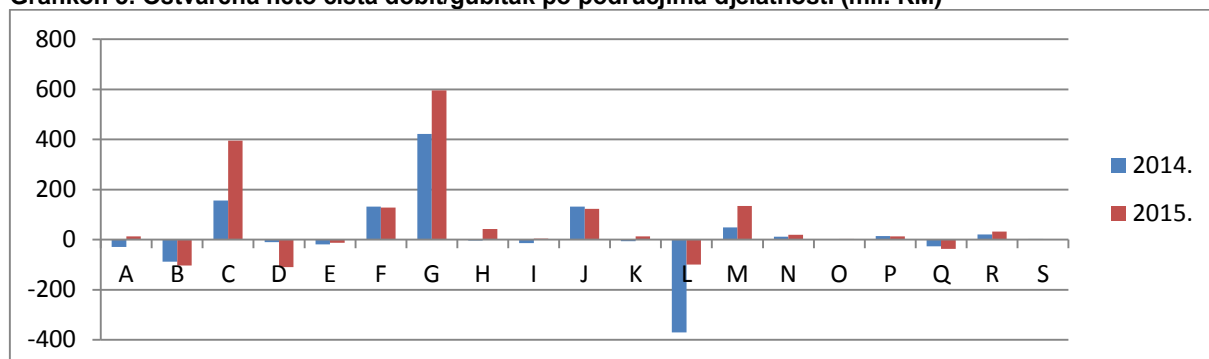
Izvor: FIA, obrada FZZPR

Posmatrano po područjima djelatnosti, najveća neto čista dobit u 2015. godini ostvarena je u području trgovine (597 mil. KM ili 39,3% od ukupne ostvarene neto čiste dobiti svih sektora u FBiH) i veća je za 41,3% u odnosu na 2014. godinu. Slijedi

⁷ Neto čista dobit (gubitak) perioda predstavlja razliku između neto dobiti perioda (za preduzeća koja ostvaruju dobit) i neto gubitka perioda (za preduzeća koja ostvaruju gubitak).

područje prerađivačke industrije sa ostvarenom neto čistom dobiti u iznosu od 395 mil. KM ili 26,0% ukupne neto čiste dobiti, te stručne, naučne i tehničke djelatnosti (područje M) sa udjelom od 8,9%.

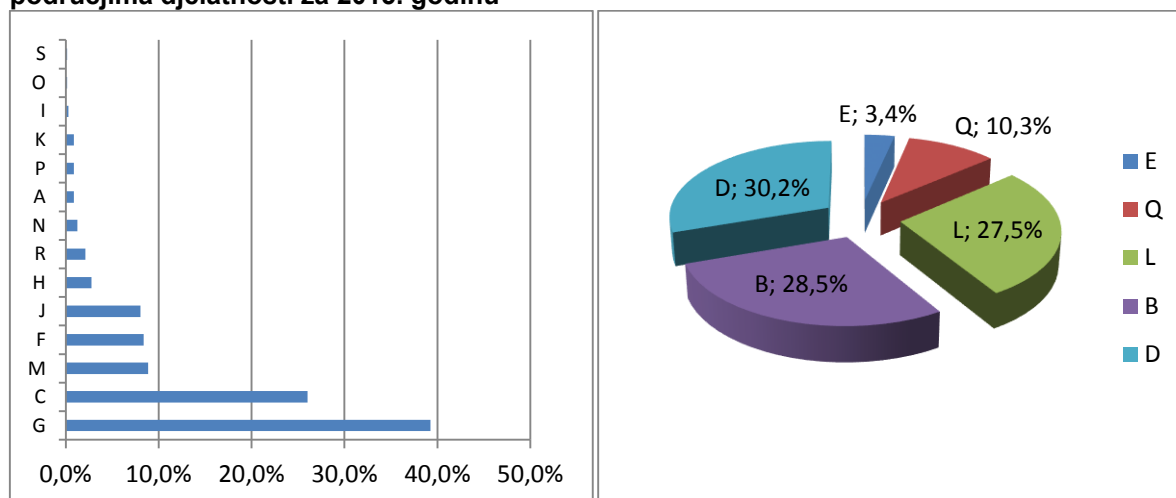
Grafikon 5. Ostvarena neto čista dobit/gubitak po područjima djelatnosti (mil. KM)

Izvor: FIA; obrada: FZZPR

Najveći udio u ukupnom neto gubitku u FBiH u 2015. godini imalo je područje D – Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom sa 30,2% u ukupnom neto gubitku u FBiH, zatim slijede B – vađenje ruda i kamena sa 28,5%, te područje L – Poslovanje nekretninama sa 27,5% u ukupnom neto gubitku FBiH.

Grafikon 6. Udjeli u ostvarenoj ukupnoj neto dobiti (lijevo) i neto gubitku (desno), prema područjima djelatnosti za 2015. godinu

Izvor: FIA; obrada: FZZPR

Sektori (područja) djelatnosti:

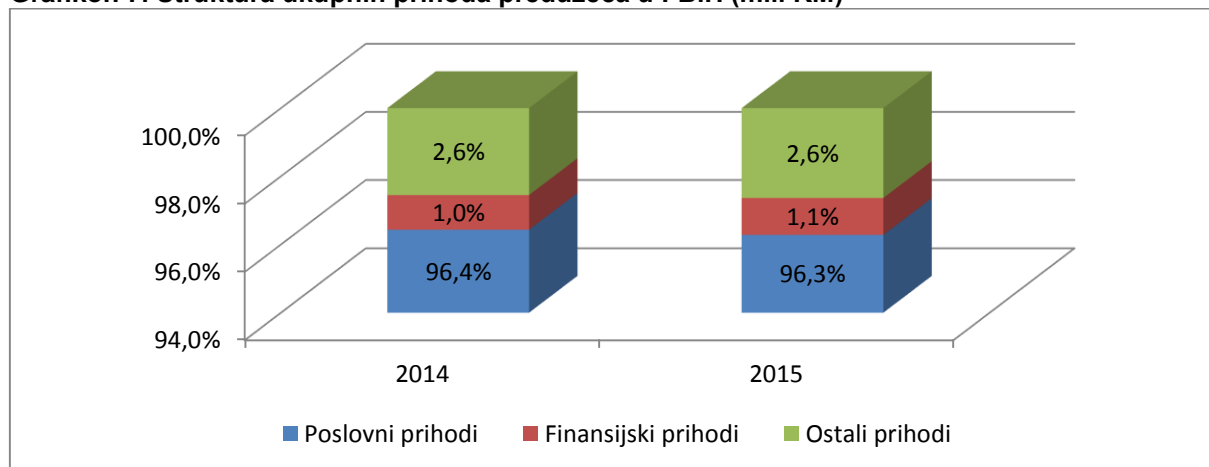
- A – POLJOPRIVREDA, ŠUMARSTVO I RIBOLOV
- B – VAĐENJE RUDA I KAMENA
- C – PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA
- D – PROIZVODNJA I SNABDIJEVANJE ELEKTRIČNOM ENERGIJOM, PLINOM, PAROM I KLIMATIZACIJA
- E – SNABDIJEVANJE VODOM; UKLANJANJE OTPADNIH VODA, GOSPODARENJE OTPADOM TE DJELATNOSTI SANACIJE OKOLIŠA
- F – GRAĐEVINARSTVO
- G – TRGOVINA NA VELIKO I NA MALO; POPRAVAK MOTORNIH VOZILA I MOTOCIKALA
- H – PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE
- I – DJELATNOSTI PRUŽANJA SMJEŠTAJA TE PRIPREME I USLUŽIVANJA HRANE (HOTELIJERSTVO I UGOSTITELJSTVO)
- J – INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE
- K – FINANCIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA

L – POSLOVANJE NEKRETNINAMA
M – STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI
N – ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI
O - JAVNA UPRAVA I OBRANA; OBVEZNO SOCIJALNO OSIGURANJE
P – OBRAZOVANJE
Q – DJELATNOSTI ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE
R – UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA
S – OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI

2.3. Struktura ukupnih prihoda i rashoda

U strukturi ukupnih prihoda preduzeća u FBiH u 2015. godini preovladavaju poslovni prihodi, sa udjelom u ukupnim prihodima u procentu od 96,3%, što je svakako pozitivna činjenica koja govori o usmjerenosti poslovanja prema djelatnostima kojim se preduzeća bave. Poslovni prihodi u 2015. godini su realizovani u iznosu od 41.406 mil.KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2,7%, dok je za isti period ostvareno za 9,6% više prihoda od finansijskih aktivnosti.⁸

Grafikon 7. Struktura ukupnih prihoda preduzeća u FBiH (mil. KM)

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

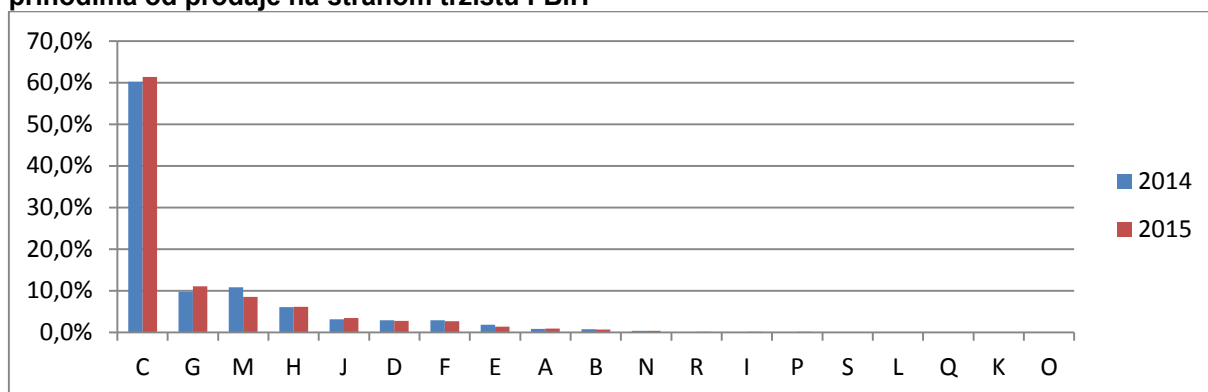
Najviši dio poslovnih prihoda u 2015. godini ostvaren je prodajom robe i učinaka u iznosu od 40.103 mil.KM, što je oko 96,9% ukupnih poslovnih prihoda.

Udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim poslovnim prihodima u 2015. godini iznosi 16,1%, što je više za 0,9 p.p. u odnosu na prethodnu godinu. Uz nominalno povećanje poslovnih prihoda, evidentan je i porast prihoda od izvoza.

Najviše prihoda od izvoza u 2015. godini je ostvareno u sektoru C – Prerađivačka industrija sa učešćem od 61,3% ukupnih prihoda od prodaje na stranom tržištu koje su ostvarila preduzeća u FBiH. Zatim slijedi sektor G – trgovina sa 11,0%, te M – stručne, naučne i tehničke djelatnosti sa učešćem od 8,5% ukupnih prihoda od prodaje od izvoza u FBiH.

⁸ Finansijski prihodi podrazumijevaju prihode od kamata, pozitivne kursne razlike, prihode od efekata valutne klauzule, prihode od učešća u dobiti od zajedničkih ulaganja i ostale finansijske prihode.

Grafikon 8. Udjeli prihoda od prodaje na stranom tržištu po područjima djelatnosti u uk. prihodima od prodaje na stranom tržištu FBiH

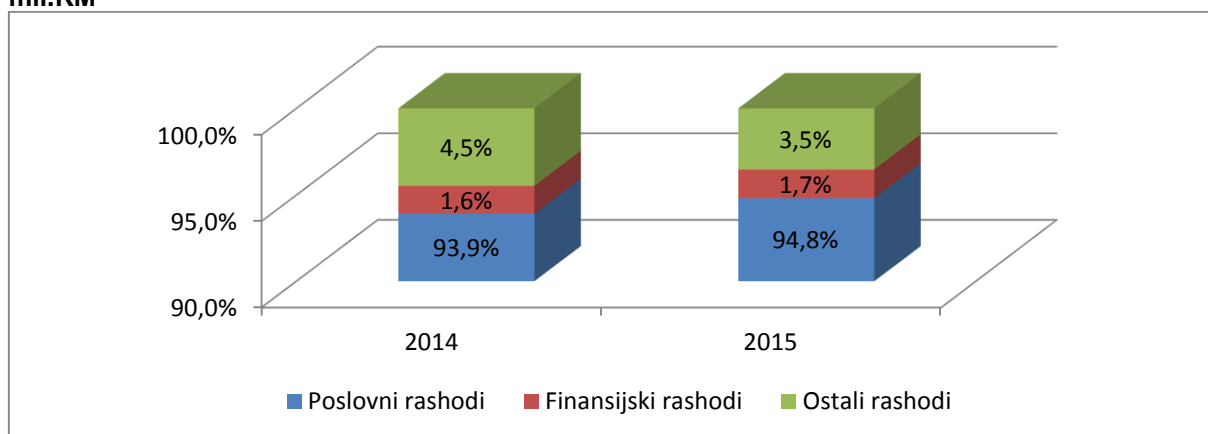

Izvor: FIA; obrada: FZZPR

Najveće smanjenje prihoda od prodaje na stranom tržištu u 2015. godini, zabilježeno je u finansijskim djelatnostima (područje K) za 52,7% i u zdravstvu (područje Q) za 35,0%, ali se kod ova dva područja ne radi o značajnim nominalnim iznosima. Slijedi područje E – sabdijevanje vodom, upravljanje otpadom i okolišem sa smanjenjem za 19,3%, te područje M – stručne, naučne i tehničke djelatnosti sa smanjenjem za 9,1%.

Najveće relativno povećanje prihoda od prodaje na stranom tržištu u 2015. godini ostvareno je u području R – umjetnost, zabava i rekreacija (za 3,5 puta) i području I - ugostiteljstvo (za 2,1 puta), mada se ne radi o velikim nominalnim iznosima (povećanje za iznos od 12,8 mil. KM u oba područja zajedno). Slijedi područje trgovine sa povećanjem za 22,2%, odnosno za 130 mil. KM, te područje J – informacije i komunikacije sa povećanjem za 20,1%, odnosno za 38,0 mil. KM. Najveće nominalno povećanje prihoda od izvoza zabilježeno je kod prerađivačke industrije u iznosu od 362 mil. KM, što predstavlja 75,1% ukupnog povećanja prihoda od izvoza FBiH.

Grafikon 9. Struktura ukupnih rashoda preduzeća u FBiH u 2013. godini (uk. prihodi = 100) – u mil.KM

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

U strukturi raspodjele ukupnih prihoda preduzeća najznačajnije mjesto zauzimaju poslovni rashodi, koji u 2015. godini iznose 94,8% ukupnih prihoda (u 2014. godini 93,9%). Približno isti procenat ukupnih prihoda u posljednje dvije godine je raspoređen za pokriće finansijskih rashoda, tako da je u izvještajnoj godini taj procenat iznosio 1,7%, ili za 0,1 p.p. više u odnosu na prethodnu godinu. Ostali rashodi su u 2015.

godini činili 3,5% ukupnih prihoda, što je za 1,0 p.p. manje u odnosu na prethodnu godinu.

U analizi strukture ukupnih rashoda, posebna se pažnja posvećuje rashodima za troškove rada, a čine ih neto plate, porezi i doprinosi iz plata i na plate, te neoporezivi dohotci (topli obrok, regres, prevoz i dr.).

Tabela 1. Prikaz troškova rada preduzeća u FBiH

Opis	2011	2012	2013	2014	2015
Ukupni rashodi (u mil. KM)	38.497	39.429	39.926	41.271	41.661
Troškovi rada (u mil. KM)	5.465	5.550	5.659	5.790	5.946
Udjel troškova rada u ukupnim rashodima (%)	14,2	14,1	14,2	14,0	14,3
Neto plaće i naknade (u mil. KM)	2.815	2.525	2.555	2.611	2.719
Broj radnika	344.368	298.920	305.619	309.978	318.363
Prosječna mjesečna neto plaća u KM	681	704	697	702	712

Izvor: FIA; obrada: FZZPR

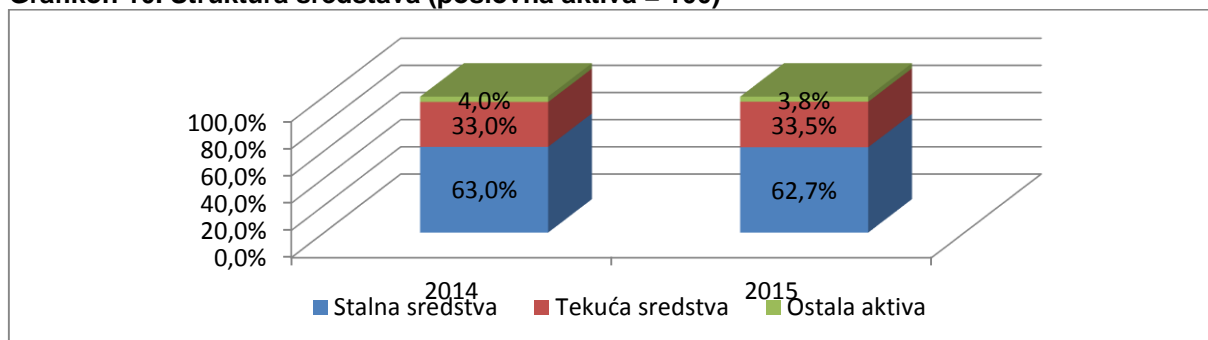
Po završnom računu za 2015. godinu evidentirano je 5.946 mil. KM troškova rada, što je više u odnosu na prethodnu godinu za 2,7%. To je i očekivano obzirom na povećan broj zaposlenih u odnosu na prethodnu godinu, ali je udio ovih troškova u ukupnim rashodima u periodu od 2011. do 2015. godine ostao gotovo nepromijenjen. Konačno, prosječna mjesečna neto plata se u 2015. godini povećala za 1,4% i iznosila je 712 KM po zaposlenom, što je svakako pozitivno imajući u vidu i to da je u 2015. godini u FBiH zabilježena deflacija u procentu od 0,7%. Od 2011. godine prosječna neto plaća je rasla po prosječnoj stopi od 1,1%.

2.4. Stanje imovine i izvora sredstava

Preduzeća u FBiH su na kraju 2015. godine imala vrijednost ukupne poslovne aktive u iznosu od 60.852 mil. KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,1%. U strukturi imovine najznačajniji udio čine stalna sredstva, pri čemu se učešće ovih sredstava smanjilo sa 63,0% u 2014. godini na 62,7% u 2015. godini. Vrijednost stalnih sredstava se u odnosu na prethodnu godinu povećala za svega 0,6%, što ukazuje na relativno slabu investicijsku aktivnost preduzeća tokom 2015. godine.

Tekuća sredstva u 2015. godini su povećala udio u ukupnoj poslovnoj aktivi sa procentom od 33,5%, što je za 0,5 p.p. više u odnosu na prethodnu godinu.

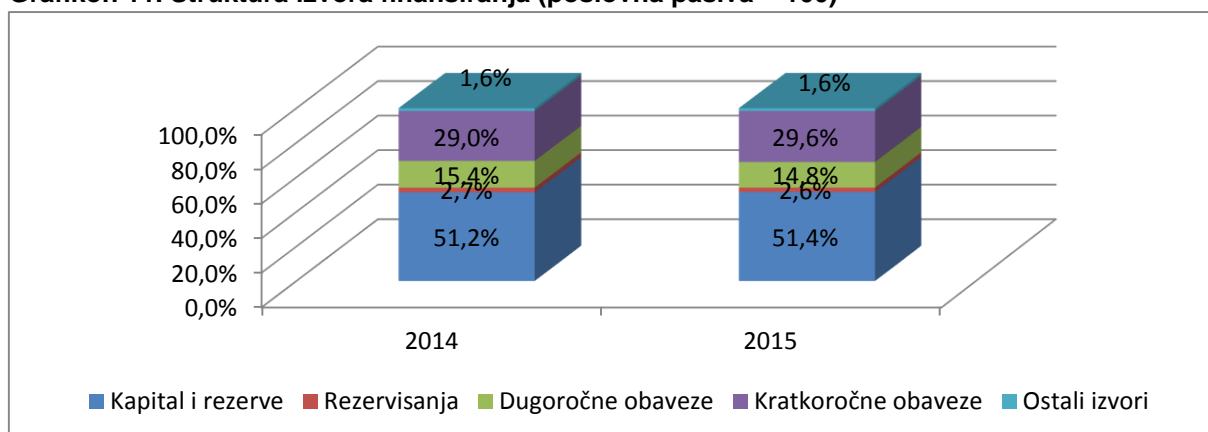
Grafikon 10. Struktura sredstava (poslovna aktiva = 100)

Izvor: FIA; Obrada: FZZPR

Imovina preduzeća se u 2015. godini pretežno finansirala vlastitim kapitalom sa udjelom od 51,4%, što je neznatno više u odnosu na prethodnu godinu kada je taj udio iznosio 51,2%. Dugoročne obaveze su se smanjile za 3,1% i u strukturi izvora u 2015. godini imaju nešto manji udio (14,8%) u odnosu na prethodnu godinu (15,4%). Kratkoročne obaveze su za 3,2% više, te se njihov udio u ukupnim izvorima povećao za 0,6 p.p. Ova promjena strukture izvora sredstava je nepovoljna, budući da je za preduzeća povoljnije da svoja sredstva finansiraju u što većem obimu dugoročnim sredstvima, zbog veće ročnosti dospelja obaveza i manje cijene koštanja dugoročnog zaduženja u odnosu na kratkoročno. Kao i u 2014. godini, ukupne obaveze (dugoročne i kratkoročne obaveze) su zadržale identičan udio u ukupnim izvorima sredstava.

Grafikon 11. Struktura izvora finansiranja (poslovna pasiva = 100)

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

2.5. Odabrani relativni pokazatelji uspješnosti sektora u FBiH

U ovom poglavlju fokus je na analizi odabranih indikatora za svaki od sektora sa stanjem na kraju 2015. godine i uporedbi stanja po područjima djelatnosti sa prethodnom godinom.

Čista neto dobit po zaposlenom u FBiH u 2015. godini iznosi 3.641 KM, što je 3 puta više u odnosu na 2014. godinu. Najveća čista neto dobit ostvarena je u području K – finansijske djelatnosti (20.636 KM/zap), zatim u području M – stručne, naučne i tehničke djelatnosti (12.067 KM/zap), području J – informacije i komunikacije (9.196 KM/zap), te području G – trgovina (7.798 KM/zap), što je mnogo više od prosjeka FBiH. Najveći čisti neto gubitak ostvaren je u području L – poslovanje nekretninama (52.529

KM/zap), području D – Energija (13.559 KM/zap), te u području B – rudarstvo (7.090 KM/zap).

Najveći doprinos realizaciji ukupnih prihoda Federacije BiH ostvarilo je područje G – trgovina sa udjelom u ukupnim prihodima FBiH od 46,2%, potom C – prerađivačka industrija sa udjelom od 22,6%, te F – građevinarstvo sa udjelom od 4,6%.

Najveći generatori prihoda od izvoza u 2015. godini su područja prerađivačke industrije, trgovine i stručnih djelatnosti, koje zajedno imaju udio od 80,9% u ukupnim prihodima od prodaje na stranom tržištu u FBiH.

Produktivnost rada, mjerena odnosom dodane vrijednosti i broja zaposlenih, u FBiH u 2015. godini iznosi 30.392 KM po zaposlenom, što je više u odnosu na 2014. godinu za 3,3%. Najveća produktivnost rada je zabilježena u području energije i iznosi 74.618 KM po zaposlenom, odnosno za 4,3% više u odnosu na prethodnu godinu. Potom slijedi područje informacija i komunikacija sa 60.636 KM/zap, odnosno za 1,1% više nego u 2014. godini, te područje stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti sa 38.256 KM/zap, što je za 6,4% više nego prethodne godine.

Tabela 2. Odabrani indikatori učinkovitosti sektora u FBiH u 2014. godini

Područja djelatnosti ⁹		Neto čista dobit (gubitak) po zaposl. (KM)	Dodatna vrijednost po zaposlenom	Prih. sektora/uk. prihodi FBiH %	Koeficijent tekuće likvidnosti	Koeficijent zaduženosti	Prih. od prod. na str. tržiš./uk. prih. od prod. na str.trž. FBiH %	Broj dana naplate potraživ.	Dugoročna pokrivenost stalnih sred. %
A – Poljoprivreda	2015	1.953	25.118	1,2	1,02	0,24	0,95	76	102,73
	2014	-4.255	22.276	1,1	1,04	0,23	0,83	90	103,02
B – Rudarstvo	2015	-7.090	23.657	1,4	0,60	0,54	0,70	91	77,80
	2014	-5.917	24.061	1,6	0,66	0,53	0,76	93	80,64
C – Prerađivačka industrija	2015	4.810	28.033	22,6	1,10	0,50	61,34	77	112,11
	2014	1.898	26.010	22,2	1,07	0,50	60,23	80	108,90
D – Energija	2015	-13.559	74.618	4,8	1,91	0,24	2,80	78	111,08
	2014	-1.159	71.522	4,6	2,11	0,24	2,90	94	112,61
E – Voda, ekologija	2015	-1.532	26.321	1,2	1,47	0,29	1,37	156	108,01
	2014	-2.283	24.895	1,3	1,52	0,28	1,82	154	108,53
F – Građevinarstvo	2015	6.077	27.615	4,6	1,02	0,61	2,70	173	104,05
	2014	6.277	27.132	5,1	1,15	0,62	2,91	164	108,13
G – Trgovina	2015	7.798	29.228	46,2	1,23	0,59	11,04	64	129,61
	2014	5.923	29.165	46,7	1,23	0,60	9,76	64	128,61
H – Prevoz, skladištenje	2015	2.000	32.876	4,3	0,79	0,48	6,17	99	96,81

⁹ U analizu relativnih pokazatelja nisu uključena područja O-javna uprava, obavezno socijalno osiguranje, T-djelatnosti domaćinstva i U-eksteritorijalne organizacije i tijela.

	2014	-186	30.274	4,4	0,70	0,48	6,06	101	92,32
I – Ugostiteljstvo	2015	668	17.355	0,6	0,86	0,49	0,15	86	101,80
	2014	-2.180	15.517	0,6	0,83	0,50	0,08	86	100,92
J – Informacije i komunikacije	2015	9.196	60.636	3,5	1,90	0,30	3,48	87	114,00
	2014	10.106	59.976	3,7	1,72	0,29	3,13	87	111,07
K – Finansijske djelatnosti, osiguranje	2015	20.636	36.443	0,3	2,02	0,84	0,00	470	119,15
	2014	-9.520	24.439	0,3	2,00	0,86	0,01	740	125,11
L - Poslovanje nekretninama	2015	-52.529	31.965	0,7	0,71	0,63	0,03	621	102,58
	2014	-223.568	37.798	0,7	0,87	0,67	0,03	586	130,57
M – Stručne, naučne i tehničke oblasti	2015	12.067	38.256	3,7	1,39	0,37	8,51	133	111,80
	2014	4.490	35.960	3,6	1,38	0,36	10,86	123	111,23
N – Administracija	2015	2.556	18.518	0,7	1,04	0,63	0,41	115	114,40
	2014	1.600	18.082	0,6	1,11	0,61	0,41	120	124,63
P - Obrazovanje	2015	5.007	24.507	0,2	1,40	0,58	0,12	123	98,75
	2014	5.820	24.335	0,2	1,21	0,59	0,11	117	93,03
Q - Zdravstvo	2015	-1.265	25.450	2,4	0,49	0,59	0,01	45	88,14
	2014	-940	26.109	2,4	0,51	0,55	0,01	41	87,98
R - Umjetnost, rekreacija	2015	5.462	20.281	1,4	1,41	0,42	0,17	7	114,60
	2014	4.047	19.470	0,8	1,22	0,43	0,05	8	108,22
S - Ostale uslužne djelatnosti	2015	2.004	22.174	0,2	1,11	0,70	0,05	119	113,64
	2014	2.495	20.818	0,2	1,02	0,68	0,04	139	107,59
FBiH	2015	3.641	30.392	100	1,13	0,49	100,00	79	109,88
	2014	1.212	29.422	100	1,14	0,49	100,00	82	110,28

Izvor: FIA; obrada: FZZPR

Prosječan koeficijent zaduženosti, mjereno odnosom ukupnih obaveza i ukupne imovine, na nivou FBiH u 2015. godini iznosio je 0,49, što je na granici prihvatljivosti od 0,5.¹⁰ U odnosu na prethodnu godinu, koeficijent zaduženosti na nivou FBiH se zadržao na istom nivou. Iz prikazane tabele je vidljivo da najveći koeficijent zaduženosti imaju preduzeća iz područja finansijskih djelatnosti (0,84). Visok koeficijent zaduženosti imaju i preduzeća u području ostalih uslužnih djelatnosti (0,70), poslovanja nekretninama (0,63), te građevinarstva (0,61). Najpovoljnije koeficijente zaduženosti imaju područja poljoprivreda (0,24), energija (0,24), snabdjevanje vodom i ekologija (0,29), te informacije i komunikacije (0,30).

¹⁰ Ekonomska teorija sugerira da koeficijent zaduženosti ne bi trebao prelaziti vrijednost 0,5 (50%).

U većini područja u 2015. godini zabilježen je relativno nizak koeficijent tekuće likvidnosti preduzeća, mjereno odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih izvora sredstava, i u prosjeku za FBiH iznosi 1,13, a u odnosu na 2014. godinu neznatno je niži. Najniži koeficijenti tekuće likvidnosti zabilježeni su u području zdravstva (0,49), rudarstva (0,60), poslovanja nekretninama (0,71) i prevoza i skladištenja (0,79). U pravilu, koeficijent tekuće likvidnosti bi trebao da iznosi najmanje 2¹¹. Zadovoljavajući koeficijent tekuće likvidnosti je zabilježen jedino u području finansijskih djelatnosti (2,02), dok je nešto niži koeficijent likvidnosti zabilježen u području energije (1,91) i području informacija i komunikacija (1,90). U ostalim područjima ovaj koeficijent je značajno niži.

Imajući u vidu visok nivo zaduženosti, nizak nivo likvidnosti i veliki broj dana naplate potraživanja, male turbulencije na tržištu mogle bi dodatno pogoršati finansijsku stabilnost preduzeća.

Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava u 2015. godini, u prosjeku za FBiH, iznosi 109,9%, i niža je u odnosu na prethodnu godinu za 0,4 p.p. To znači da je stalna imovina u potpunosti finansirana dugoročnim izvorima finansiranja, te da je dio dugoročnih izvora iznad 100% usmjeren na finansiranje obrtne imovine, što se ocjenjuje pozitivno, obzirom na dugoročnost dospjeća obaveza, te mogućnosti generisanja gotovinskih primitaka u kratkom roku. Najniža dugoročna pokrivenost stalnih sredstava zabilježena je u rudarstvu (77,8%) i zdravstvu (88,1%), te u području prevoza i skladištenja (96,8). Najpovoljnija dugoročna pokrivenost stalnih sredstava evidentirana je u području trgovine (129,6), te području finansijskih djelatnosti (119,2).

Prosječan broj dana naplate potraživanja u FBiH u 2015. godini iznosi 79 dana, što je za 3 dana kraće nego prethodne godine. Najmanji broj dana naplate potraživanja potreban je u području R – umjetnost i rekreacija (7), potom u zdravstvu (45) i trgovini (64), dok je najviše dana za naplatu potrebno u području poslovanja nekretninama (621), finansijskim djelatnostima (470), te građevinarstvu (173 dana).

Prema podacima Centralne banke BiH, na kraju 2015. godine u FBiH je evidentirano 13.081 preduzeća koji imaju bar jedan blokiran račun (više za 2.172 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu), dok je ukupan broj blokiranih računa iznosio 21.121, što je za čak 5.788 više u odnosu na 2014. godinu.

Pređeni podaci nam jasno govore da se preduzeća FBiH, generalno gledajući, susreću sa velikim problemima u svom poslovanju, kao što su održavanje tekuće likvidnosti, prezaduženost i problem u naplati potraživanja, i da su potrebne odgovarajuće mjere koje će dovesti do poboljšanja poslovnog ambijenta, te veće naplate potraživanja i likvidnosti kako bi preduzeća mogla opstati i održati korak sa konkurencijom.

---

¹¹ Ekonomska teorija sugerise vrijednost 2 kao minimalnu vrijednost koju bi koeficijent tekuće likvidnosti privrednih subjekata trebao imati kako bi preduzeća održala likvidnost na zadovoljavajućem nivou.

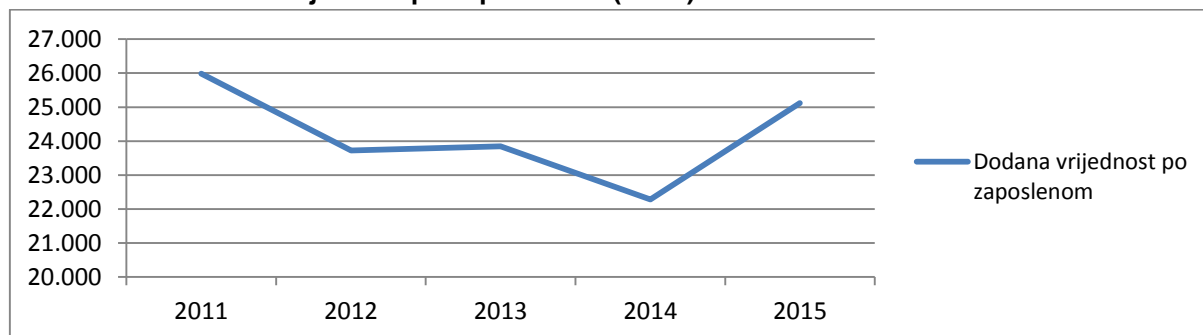
3. ANALIZA POKAZATELJA USPJEŠNOSTI POSLOVANJA PREDUZEĆA U FBiH PO PODRUČJIMA DJELATNOSTI

3.1. Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov

U 2015. godini, prema podacima FIA-e, u području poljoprivrede, šumarstva i ribolova (područje A), registrovano je 577 privrednih subjekata, za 14 preduzeća više u odnosu na 2014. godinu, i od 2011. godine prisutan je konstantan trend porasta broja preduzeća. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 6.932 lica, što je za 1,6% više nego prethodne godine, i broj zaposlenih od 2011. godine, takođe, pokazuje trend rasta. .

Prosječna produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je viša za 12,7% u odnosu na 2014. godinu. Udio troškova rada u jedinici dodane vrijednosti se zbog toga smanjio sa 84,6% u 2014. godini na 74,3% u 2015. godini. Povećanje produktivnosti i smanjenje udjela troškova rada u dodanoj vrijednosti pozitivan je pokazatelj oporavka ovog sektora od katastrofalnih poplava koje su se desile u maju i augustu 2014. godine.

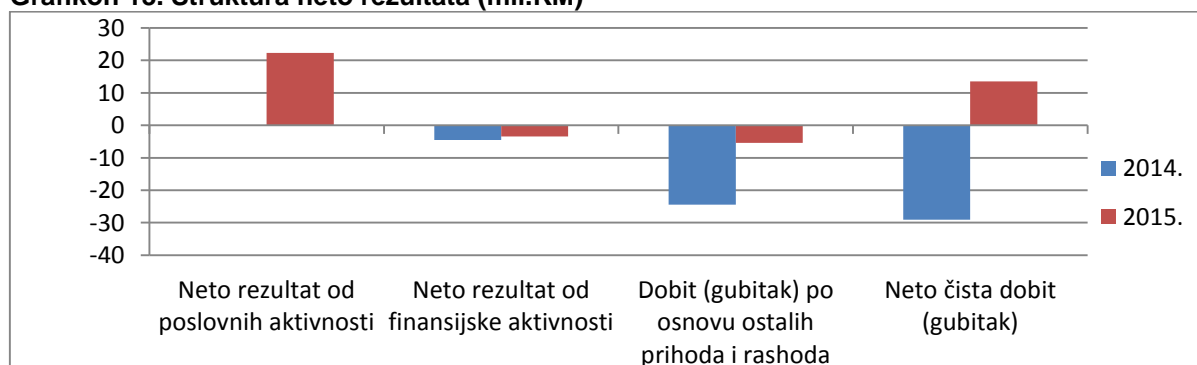
Grafikon 12. Dodana vrijednost po zaposlenom (u KM)

Izvor: FIA

U prilog posljednjoj konstataciji ide i činjenica da je u posljednjih 5 godina, u 2015. godini ostvarena najveća neto čista dobit koja iznosi 13,5 mil. KM, za razliku od 2014. godine kada je ostvaren najveći čisti neto gubitak u posmatranom periodu (29,0 mil. KM).

Grafikon 13. Struktura neto rezultata (mil.KM)

Izvor: FIA

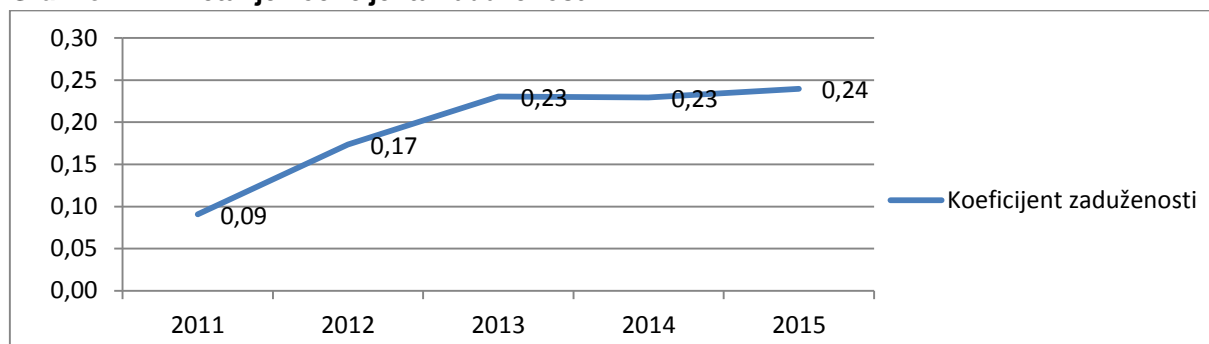
Pozitivnom rezultatu najviše je doprinijela neto dobit od poslovnih aktivnosti u iznosu od 22,3 mil.KM, kao rezultat značajnijeg povećanja prodaje učinaka, dok su materijalni

troškovi ostali na sličnom nivou kao prethodne godine. Takođe, gubitak po osnovu finansijskih aktivnosti i po osnovu ostalih prihoda i rashoda (po osnovu prodaje i usklađivanja vrijednosti stalnih sredstava, te po osnovu promjene računovodstvenih politika) je značajno niži u odnosu na prethodnu godinu.

U izvještajnoj godini ostvareno je 61,6 mil. KM prihoda od prodaje na stranom tržištu, za 24,7% više nego prethodne godine, čime se počeo i udio prihoda od izvoza u ukupnim prihodima od prodaje sa 11,9% u 2014. godini na 13,6% u 2015. godini. Ovako nizak udio prihoda od izvoza, pored niske konkurentnosti, značajnim dijelom je rezultat nedovoljnog broja akreditiranih laboratorija za provjeru kvalitete i sigurnosti mesnih i drugih prehrambenih proizvoda, te njihovu certifikaciju, što ograničava izvoz ovih proizvoda. Ipak, od 2011. godine evidentan je porast prihoda od prodaje na stranim tržištima i njihovog udjela u ukupnim prihodima od prodaje.

Aktiva preduzeća sektora poljoprivrede se velikim dijelom finansira kapitalom (76 %), tako da je 24,0% ukupne poslovne aktive finansirano iz obaveza, te je ovaj udio na približno istom nivou kao i 2014. godine. Ovaj udio predstavlja koeficijent zaduženosti¹², a njegova relativno niska vrijednost ukazuje na potencijal da se dodatnim zaduživanjem može investirati u modernizaciju opreme i operativnih sredstava, čime bi se stekli uslovi za poboljšanje konkurentnosti proizvođača u ovom sektoru. U strukturi ukupnih obaveza, kratkoročne obaveze učestvuju sa 58,6%, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2,7 p.p.

Grafikon 14. Kretanje koeficijenta zaduženosti

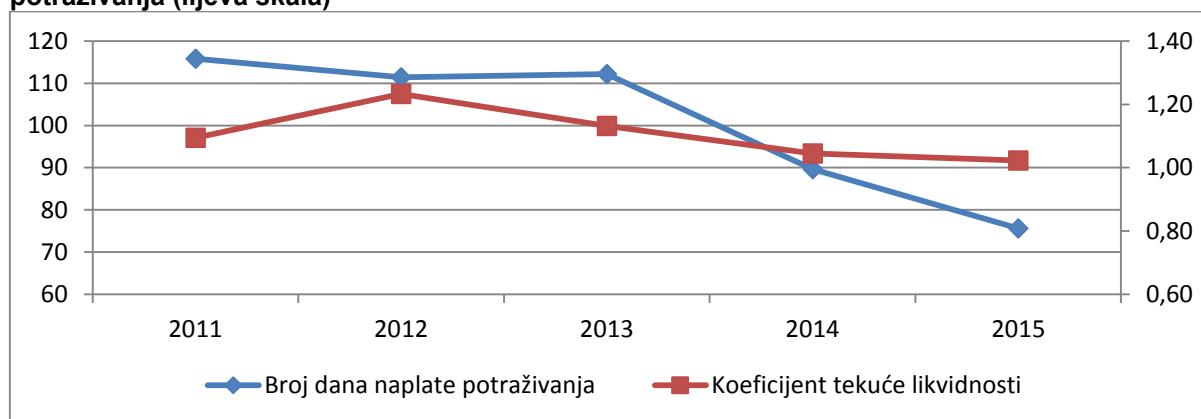

Izvor: FIA

Koeficijent tekuće likvidnosti, mjeren kao odnos tekućih sredstava i kratkoročnih obaveza, je u izvještajnoj godini vrlo nizak (1,02), i na najnižem je nivou u periodu od 2011. do 2015. godine. Posmatrajući strukturu tekućih sredstava, u posljednje dvije godine ona se nije značajnije mjenjala. Gotovina čini 18,0% tekućih sredstava, potraživanja od kupaca 35,7%, te zalihe i ostala tekuća sredstva, za koja je potrebno više vremena da se unovče, učestvuju sa 37,2%. Dakle, relativno mali procenat tekućih sredstava čini gotovina, te je, uz nizak koeficijent tekuće likvidnosti i još uvijek velikom broju dana naplate potraživanja (76 dana), sasvim jasno da se preduzeća ovog područja susreću sa velikim problemima u izmirivanju svojih tekućih obaveza, te je potrebno intenzivirati napore vladinih struktura da iznađu kvalitetnije mjere podrške ovom sektoru.

¹² Koeficijent zaduženosti u 2013. i 2014. godini ima mnogo veće vrijednosti u odnosu na ranije periode, zbog mnogo većeg učešća vanbilansne aktive u ukupnoj aktivi, imajući u vidu metodologiju izračuna koeficijenta zaduženosti, kao odnosa između ukupnih obaveza i ukupne poslovne aktive.

Grafikon 15. kretanje koeficijenta tekuće likvidnosti (desna skala) i broja dana naplate potraživanja (lijeva skala)

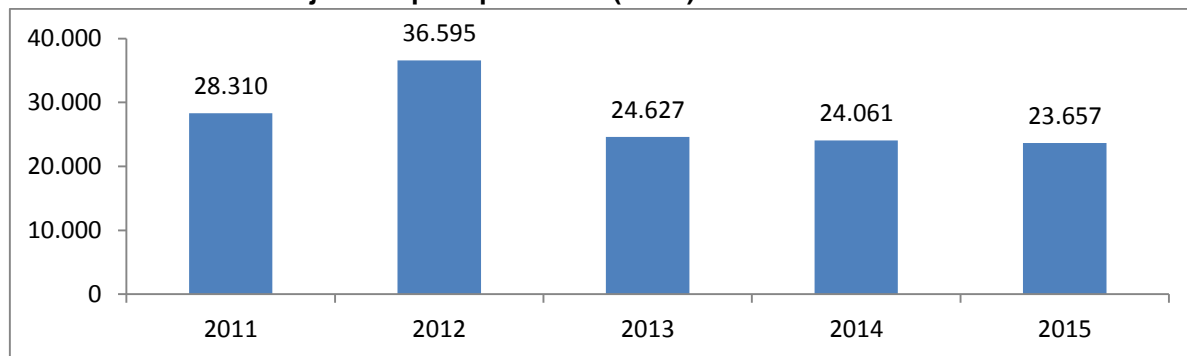
Izvor: FIA

U strukturi aktive (sredstava) u periodu od 2011. godine dominiraju stalna sredstva, što je i opravdano za ovaj sektor, budući da u strukturi imovine preovladavaju zemljište, građevinski objekti i biološka imovina (šume, zasadi, osnovna stada i dr.). U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini je iznosio 83,0% i niži je u odnosu na 2014. godinu za 1,1 p.p. U posljednje četiri godine ovaj udio je gotovo na istom nivou. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava u 2015. godini iznosi 102,7%, što znači da se dugoročna imovina i jedan dio kratkoročne imovine u cjelosti finansira dugoročnim izvorima finansiranja.

3.2. Rudarstvo

Prema podacima FIA-e, u sektoru rudarstva, završne račune za 2015. godinu predalo je 151 preduzeće, što je za 4 preduzeća manje nego godinu ranije. Broj zaposlenih u ovom sektoru u 2015. godini iznosio je 14.487, što je za 2,3% manje u odnosu na 2014. godinu. Najveći broj zaposlenih u periodu od 2011. do 2015. godine evidentiran je u 2013. godini kada je iznosio 15.420, i od tada je u padu.

Grafikon 16. Dodana vrijednost po zaposlenom (u KM)

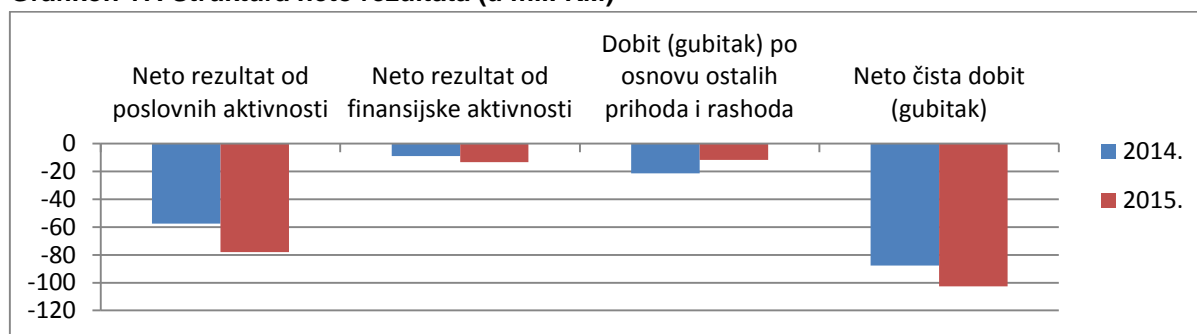
Izvor: FIA

Produktivnost rada u sektoru rudarstva, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, u 2015. godini je na najnižem nivou u posljednjih pet godina i iznosi 23.657 KM po zaposlenom, i od 2012. godine pokazuje stalni trend smanjenja. U izvještajnoj godini, troškovi rada u dodanoj vrijednosti učestvuju sa čak 101,4%, što

znači da dodana vrijednost koju stvaraju zaposlenici nije dostatna da pokrije troškove preduzeća prema svojim zaposlenicima. Drugim riječima, prisutni su nerealno visoki rashodi koji se ne mogu pokriti poslovnim prihodima, te dolazi do značajne akumulacije gubitaka.

Analizirajući posljednjih pet godina, sektor rudarstva nije ostvarivao pozitivan rezultat. U tom periodu su ostvarivani visoki gubici, a naročito u posljednje dvije godine. Neto čisti gubitak u 2015. godini povećan je za 17,1% u odnosu na 2014. godinu i iznosi 102,7 mil. KM. Ukupan neto gubitak posljedica je značajnijeg povećanja neto gubitka od poslovnih aktivnosti. Poslovni prihodi su se u 2015. godini smanjili za 5,9%, dok su poslovni rashodi zadržali nivo iz 2014. godine.

Grafikon 17. Struktura neto rezultata (u mil. KM)

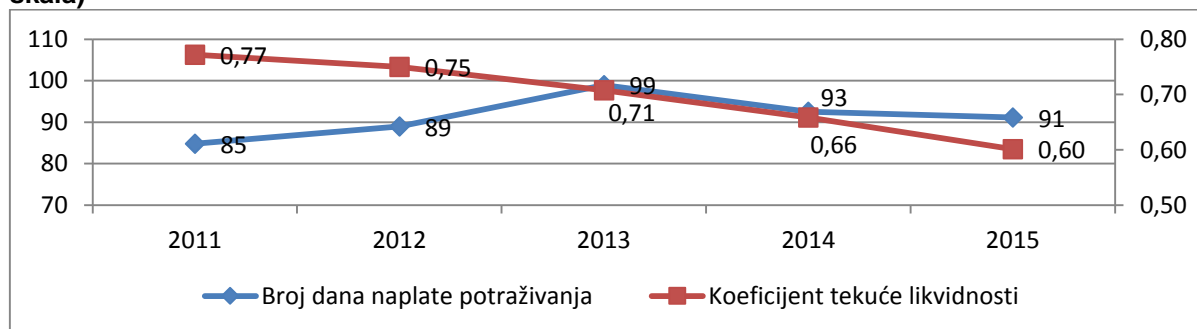

Izvor: FIA

U 2015. godini prihodi od prodaje na stranom tržištu iznosili su 45,1 mil. KM i za 0,9% su niži u odnosu na prethodnu godinu. Obzirom da su prihodi od prodaje na domaćem tržištu značajno manji u odnosu na prethodnu godinu, udio prihoda od izvoza u ukupnim prihodima od prodaje se poboljšao za 0,4 p.p. i iznosi 8,0%. Poslovanje na stranim tržištima se uglavnom odvija na kontinuirano gotovo istom nivou u periodu od 2011. do 2015. godine.

Tokom posmatranog petogodišnjeg perioda, preduzeća u sektoru rudarstva susreću se sa problemom nelikvidnosti i od 2011. godine ovaj koeficijent je u stalnom opadanju. Odnos tekuće imovine i kratkoročnih obaveze (koeficijent tekuće likvidnosti) je u 2015. iznosio 0,60. što je daleko ispod teorijski prihvatljive granice od 2. Prosječan broj dana naplate potraživanja je izuzetno visok i iznosi 91 dan, što dodatno otežava redovno poslovanje preduzeća.

Grafikon 18. Broj dana naplate potraživanja (lijeva skala) i koeficijent tekuće likvidnosti (desna skala)

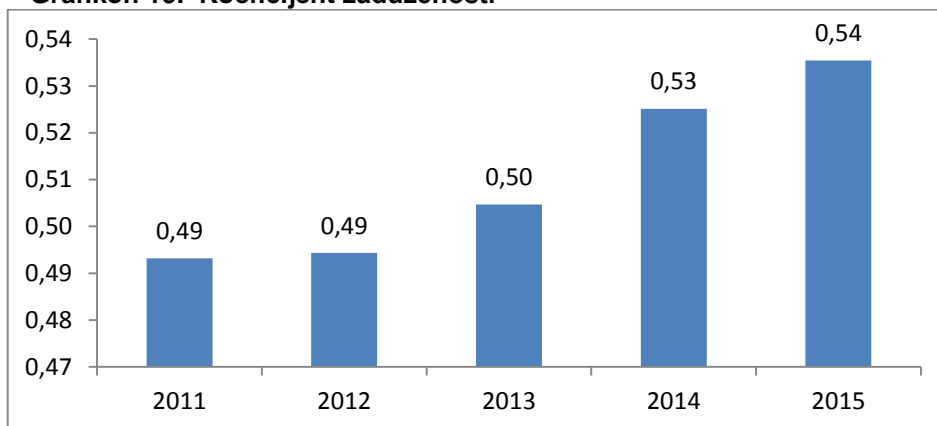

Izvor: FIA

Preduzeća ovog sektora u 2015. godini imaju neznatno viši koeficijent zaduženosti u odnosu na prethodnu godinu - 0,54, što je iznad teorijski prihvatljive granice od 0,50. Iako nije znatno iznad ovog praga, može se zaključiti da značajan broj preduzeća u ovom sektoru ima problema sa prezaduženošću, što uz nizak koeficijent likvidnosti ukazuje na ozbiljne finansijske probleme.

Aktiva preduzeća sektora rudarstva se, dakle, većim dijelom finansira obavezama (54%). U strukturi obaveza preovladavaju kratkoročne obaveze sa udjelom od 77,0% u ukupnim obavezama, što je nešto povoljnije u odnosu na prethodnu godinu (77,3%).

Grafikon 19. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA; Obrada: FZZPR

U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U periodu od 2011. do 2015. godine udio stalnih sredstava u ukupnoj aktivi kretao se iznad 70%. U 2015. godini ovaj udio je iznosio 74,0% i na nešto višem je nivou u odnosu na prethodnu godinu. Stalna sredstva su pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja sa 77,8%, čime je nastavljen trend smanjenja procenta pokrivenosti stalnih sredstava dugoročnim izvorima. To znači da se sve veći dio stalne imovine finansira kratkoročnim izvorima, što se ocjenjuje kao izrazito nepovoljno za preduzeća, budući da negativno utiče na ionako lošu likvidnost, obzirom na to da je kraći rok dospeljeća obaveza u odnosu na duže vrijeme potrebno za „unovčavanje“ stalne imovine.

Prikazani pokazatelji nedvojbeno pokazuju da su prisutni ozbiljni problemi u poslovanju ovog sektora, misleći prvenstveno na sveprisutnu nelikvidnost i nepovoljnu strukturu imovine u odnosu na finansiranje iste, te je potrebno naći sistemski rješenja za restrukturiranje preduzeća, reduciranje poslovnih rashoda i povećanje produktivnosti.

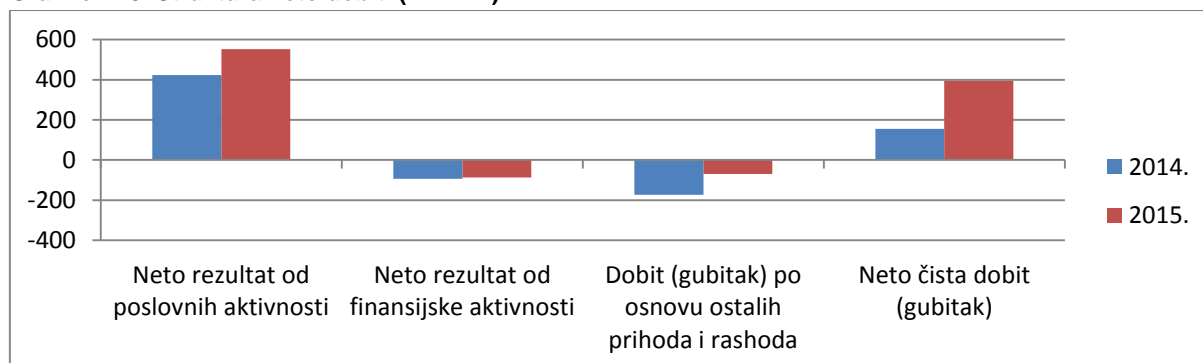
3.3. Prerađivačka industrija

U 2015. godini FIA-i je svoje završne finansijske izvještaje predalo 3.539 preduzeća u oblasti prerađivačke industrije, što je za 38 preduzeća manje nego u 2014. godinu. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 82.212 lica, što je za 36 lica više nego prethodne godine. Od 2013. godine broj zaposlenih je u blagom porastu.

U posmatranom periodu 2011.-2015. godina, sektor prerađivačke industrije je ostvario najveći pozitivan rezultat u 2015. godini kada je ostvarena neto čista dobit u visini od

395,4 miliona KM, što je znatno bolji rezultat u odnosu na prethodnu godinu kada je ostvarena dobit u iznosu od 156,0 mil. KM.

Grafikon 20. Struktura neto dobiti (mil. KM)

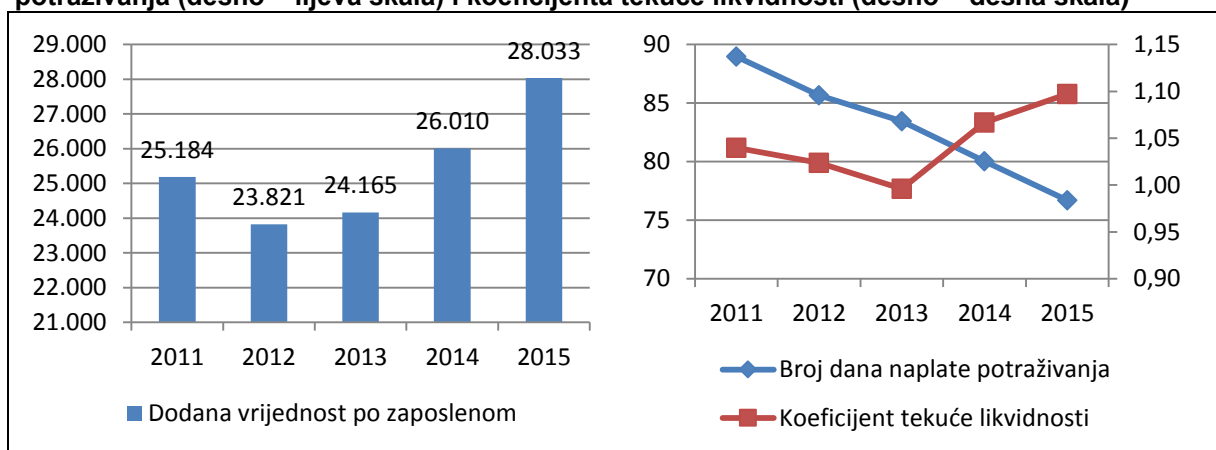
Izvor: FIA

U izvještajnoj godini, zabilježeno je značajnije povećanje ukupnih prihoda od prodaje za čak 502,1 mil. KM, ili 5,7% u odnosu na 2014. godinu, dok su ukupni poslovni rashodi povećani za 342,0 mil. KM, što je najvećim dijelom doprinjelo povećanju neto čiste dobiti prerađivačke industrije.

Pozitivnom neto rezultatu doprinijelo je i drastično smanjenje gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda (znatno smanjenje rashoda od usklađivanja vrijednosti stalnih sredstava), te smanjenje neto gubitka od finansijske aktivnosti. U 2015. godini, neto gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda iznosio je 70,2 miliona KM i manji je u odnosu na prethodnu godinu za čak 103,5 mil KM, dok je smanjenje neto gubitka po osnovu finansijske aktivnosti iznosilo 6,7 mil. KM.

Od ukupnih ostvarenih prihoda od prodaje, prihodi od izvoza učestvuju sa 42,6%, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 1,6 p.p., tako da se i poslovna aktivnost na stranim tržištima poboljšala. U posmatranom periodu od 2011. do 2015. godine, evidentan je pozitivan trend rasta udjela prihoda od izvoza u ukupnim приходima.

Grafikon 21. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom u KM (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA; Obrada: FZZPR

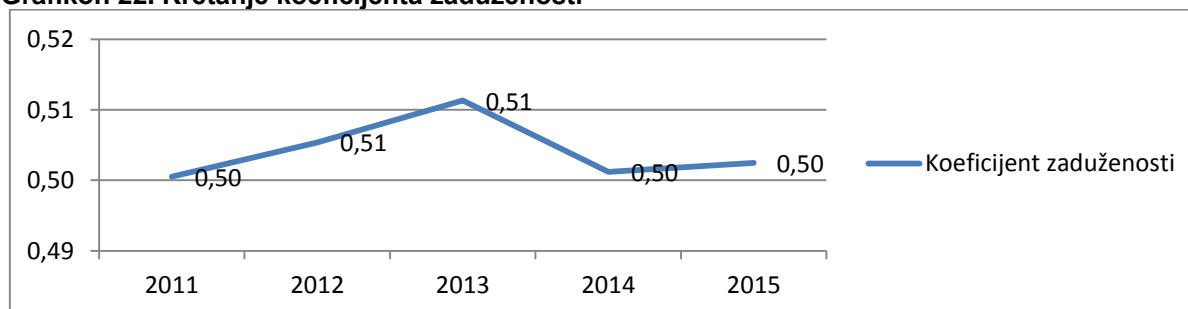
Produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, se u 2015. godini povećala za 7,8% u odnosu na prethodnu godinu. Od 2012. godine, kad je zabilježen pad produktivnosti u odnosu na 2011. godinu, ovo područje bilježi pozitivan trend rasta. Udio troškova rada po zaposlenom u dodanoj vrijednosti od 2013. godine pokazuje trend opadanja, što doprinosi povećanju profitabilnosti ovog područja djelatnosti.

Međutim, koeficijent tekuće likvidnosti tokom posljednjih godina je nešto malo viši od 1, što je značajno ispod iskustvene granična vrijednosti od 2, za koju se može pouzdano reći da preduzeća posluju likvidno. To znači da značajan broj preduzeća ovog područja ima problema sa održavanjem likvidnosti. Ipak, pozitivna je činjenica da je u posljednje tri godine evidentiran porast koeficijenta tekuće likvidnosti i u 2015. godine je dostigao vrijednost od 1,10. Kod niskog koeficijenta tekuće likvidnosti potrebno je analizirati strukturu tekuće imovine, pri čemu zalihe čine oko 42,6% ukupne tekuće imovine, kratkoročna potraživanja učestvuju sa 39,6%, dok najutrživiji oblik tekuće imovine, novac i novčani ekvivalenti, učestvuju sa svega 10,4%. Za niske koeficijente tekuće likvidnosti, potrebni su visoki udjeli najutrživijeg oblika imovine, što u slučaju ovog područja nije slučaj.

Bitno je primijetiti da se broj dana potreban za naplatu potraživanja konstantno smanjuje u posljednjih 5 godina, i to sa 89 u 2011. godini, na 77 u 2015. godini, što je pozitivno u smislu pozitivnog uticaja na likvidnost preduzeća.

Koeficijent zaduženosti u izvještajnoj godini iznosi 0,50, što znači da se preduzeća u ovom sektoru u prosjeku nalaze na samom pragu ekonomski prihvatljivog koeficijenta, što u uslovima slabije likvidnosti nije poželjno. Ipak, može se konstatovati da koeficijent zaduženosti od 2011. godine pokazuje minimalne oscilacije. U strukturi obaveza preovladavaju kratkoročne obaveze sa udjelom od 66,4%, i taj udio je nešto niži u odnosu na prethodnu godinu (za 0,2 p.p.).

Grafikon 22. Kretanje koeficijenta zaduženosti

Izvor: FIA

U strukturi aktive (sredstava) udio stalnih sredstva u izvještajnoj godini je iznosio 58,3%, što je najniže u posmatranom periodu od 2011. godine. Evidentna je slaba investicijska aktivnost u nova stalna sredstva, pogotovo imajući u vidu da je vrijednost stalnih sredstava niža za 3,3% u odnosu na 2014. godinu.

Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (pokrivenost 112,1%), što je pozitivno, jer se i značajan dio kratkoročne imovine finansira iz dugoročnih izvora.

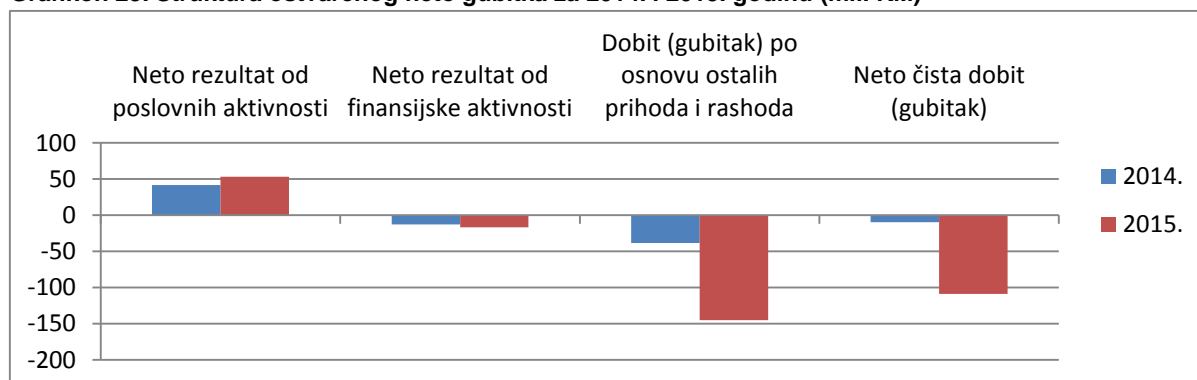
3.4. Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija

U 2015. godini, prema podacima FIA-e, u području proizvodnje, snabdijevanja električnom energijom, plinom, parom i klimatizacije, godišnje finansijske izvještaje predalo je 195 preduzeća, za 1 preduzeće manje u odnosu na prethodnu godinu. U izvještajnoj godini bilo je zaposleno 8.035 osoba, što je manje za 158 zaposlenih, ili 1,9% u odnosu na 2014. godinu. U periodu od 2011. do 2015. godine broj zaposlenih konstantno opada, što govori o prisutnosti određenih problema u poslovanju preduzeća ovog sektora.

U periodu od 2011.- do 2015. godine ovaj sektor je ostvario pozitivan neto rezultat jedino u 2013. godini kada je ostvareno 72,2 mil. KM čiste neto dobiti. U 2015. godini ostvaren je najveći neto čisti gubitak u posljednjih pet godina u iznosu od 108,9 mil. KM. Negativnom neto rezultatu sektora u najvećoj mjeri je doprinijelo značajno povećanja gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda, koji iznosi 145,2 mil. KM, što je za skoro 4 puta više u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni pozitivan rezultat od poslovnih aktivnosti u iznosu od 53,2 mil. KM nije bio dovoljan da se neutrališe enorman gubitak po osnovu ostalih rashoda i prihoda.

U 2015. godini realizovano je 181,3 mil. KM prihoda od prodaje na stranom tržištu, što je za 4,3% više nego prethodne godine, tako da se izvozna aktivnost ovog sektora poboljšala, ali udio ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje je opao sa 9,5% u 2014. godini na 9,2% u 2015. godini.

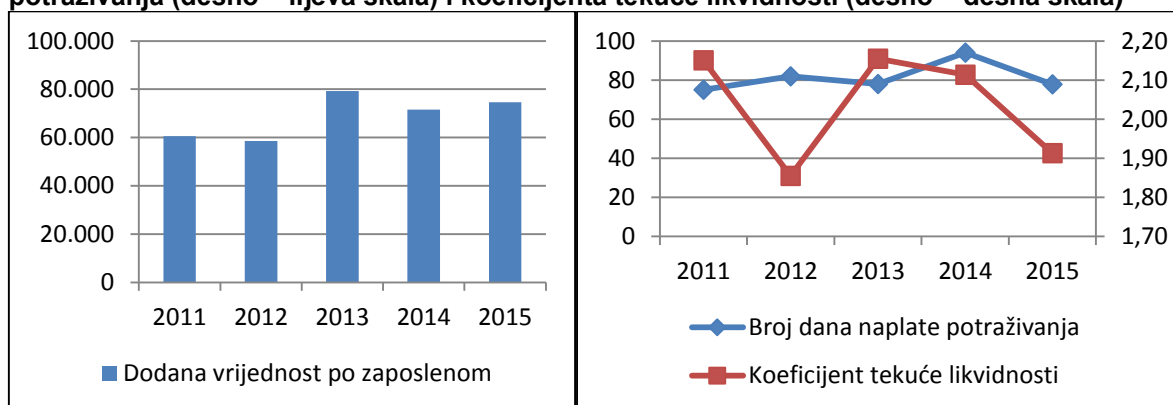
Grafikon 23. Struktura ostvarenog neto gubitka za 2014. i 2015. godinu (mil. KM)

Izvor: FIA, Obrada: FZZPR

Produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom je u 2015. godini iznosila 74.618 KM po zaposlenom, što ovo područje djelatnosti čini najproduktivnijim sektorom privrede u FBiH. U odnosu na prethodnu godinu produktivnost se povećala za 4,3%. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti iznosi 50,6%, što je niže u odnosu na 2014. godinu za 1,2 p.p.

Grafikon 24. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom u KM (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

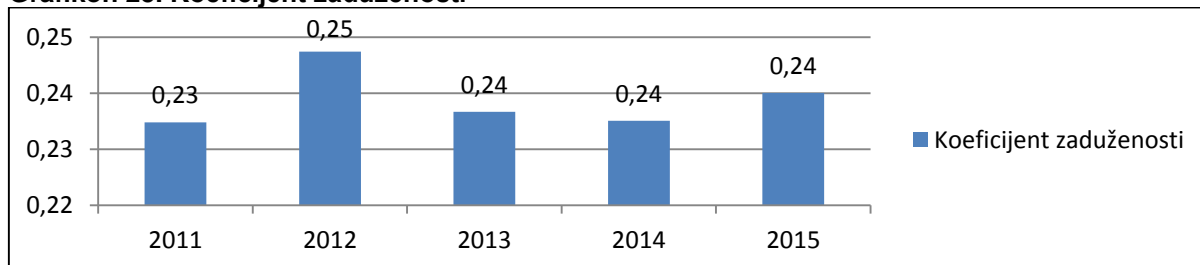

Izvor: FIA

Koeficijent tekuće likvidnosti, mjereno odnosom tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, pokazuje da preduzeća ovog područja, uglavnom nemaju problema sa održavanjem likvidnosti. U 2015. godini koeficijent likvidnosti je iznosio 1,91, što je neznatno niže od prihvatljive granice od 2, za razliku od 2013. i 2014. godine kada je ovaj koeficijent bio viša od 2. Broj dana naplate potraživanja se značajno smanjio, i to sa 94 u 2014. godini na 78 u 2015. godini što povoljno utiče na likvidnost preduzeća.

Sa druge strane, u strukturi tekućih sredstava udio gotovine, potraživanja i kratkoročnih plasmana, kao lako utrživog oblika imovine, u 2015. godini iznosi 82,3%, što je još jedan pokazatelj da preduzeća u ovom sektoru nemaju značajnijih problema u izmirivanju dospjelih tekućih obaveza.

Grafikon 25. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posljednjih pet godina nije se bitnije mijenjao i na zadovoljavajućem je nivou. U 2015. godini koeficijent zaduženosti je iznosio 0,24. To praktično znači da preduzeća u ovom sektoru nemaju problema sa prezaduženošću, te da se poslovna imovina većim dijelom finansirala vlastitim kapitalom (76%).

U strukturi obaveza u 2015. godini, kratkoročne obaveze učestvuju sa 37,0% i dugoročne sa 63,0%. Udio kratkoročnih obaveza u ukupnim obavezama se povećao u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 34,3%.

U strukturi sredstava, u posmatranom periodu, dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini učešće stalnih sredstava u ukupnoj imovini bilježi nešto viši nivo u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 80,9%. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital + dugoročne obaveze + rezervisanja)/stalna sredstva) u 2015. godini iznosi 111,1%,

neznatno niže nego prethodne godine. Ovo je pozitivno za preduzeća ovog sektora, budući da se i jedan dio obrtnih sredstava finansira dugoročnim obavezama.

Iz navedenog se može zaključiti da većina preduzeća u ovom području djelatnosti posluju bez većih finansijskih poteškoća. Evidentno smanjenje broja zaposlenih je posljedica određenih poteškoća u poslovanju manjeg broja preduzeća.

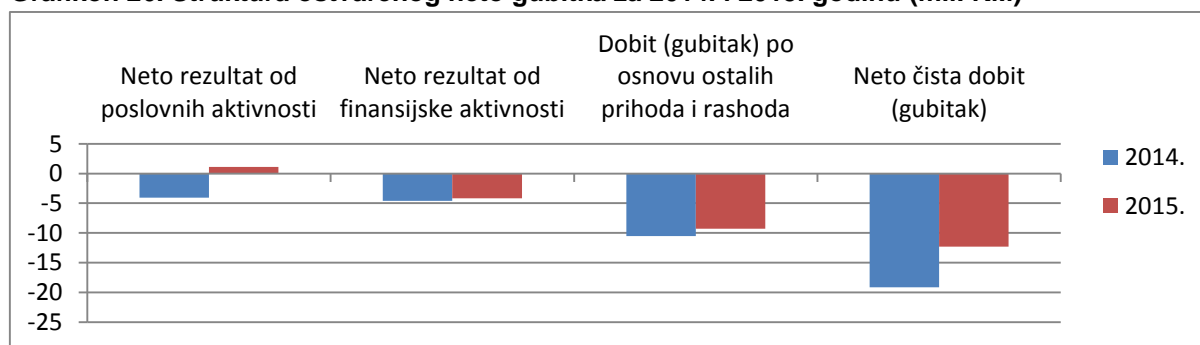
3.5. Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša

U 2015. godini, prema podacima FIA-e, u ovom području godišnje finansijske izvještaje predalo je 239 preduzeća, za 6 preduzeće manje u odnosu na prethodnu godinu. U izvještajnoj godini u ovom području su zaposlene 8.032 osobe, što je manje za 359 zaposlenih, ili 4,3% u odnosu na 2014. godinu.

U periodu od 2011.- do 2015. godine ovaj sektor je kontinuirano ostvarivao negativan neto rezultat. U 2015. godini ostvaren je neto čisti gubitak u visini od 12,3 mil. KM, kao posljedica negativnog rezultata po osnovu finansijske aktivnosti (4,2 mil. KM), te gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda (9,3 mil. KM), dok je ostvaren pozitivan neto rezultat od poslovnih aktivnosti u iznosu od 1,1 mil. KM.

U izvještajnoj godini realizovano je 88,8 mil. KM prihoda od prodaje na stranom tržištu, što je za 18,2% manje nego prethodne godine, tako da se izvozna aktivnost ovog sektora značajno pogoršala. Udio prihoda od izvoza u ukupnim prihodima od prodaje u posljednjih pet godina pokazuje trend pada i u 2015. godini je iznosio 19,1%, što je mnogo manje u odnosu na 2011. godinu kada je ovaj udio iznosio 37,0%.

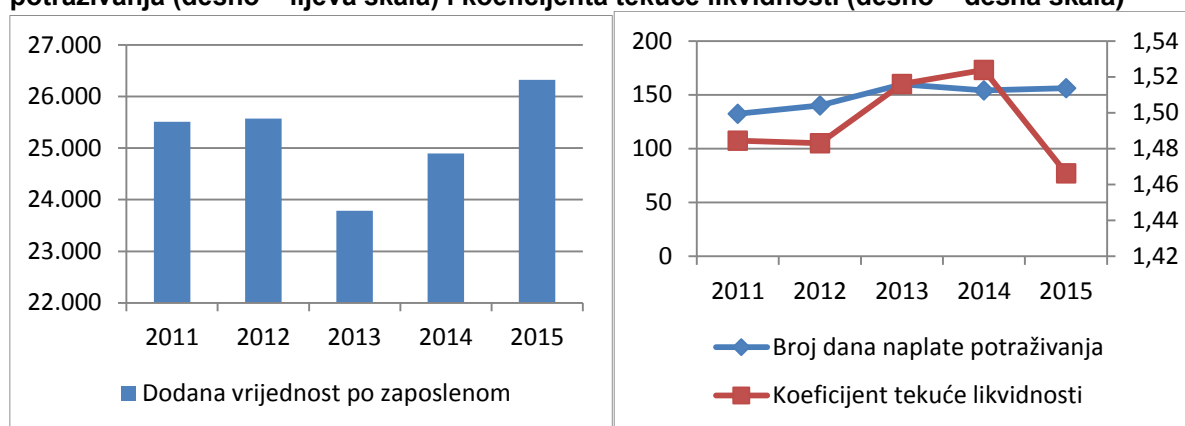
Grafikon 26. Struktura ostvarenog neto gubitka za 2014. i 2015. godinu (mil. KM)

Izvor: FIA, Obrada: FZZPR

Produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom je u 2015. godini iznosila 26.321 KM po zaposlenom, što je za 5,7% više u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti u 2015. godini iznosi 79,3%, što je niže u odnosu na prethodnu godinu za 1,6 p.p.

Grafikon 27. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom u KM (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

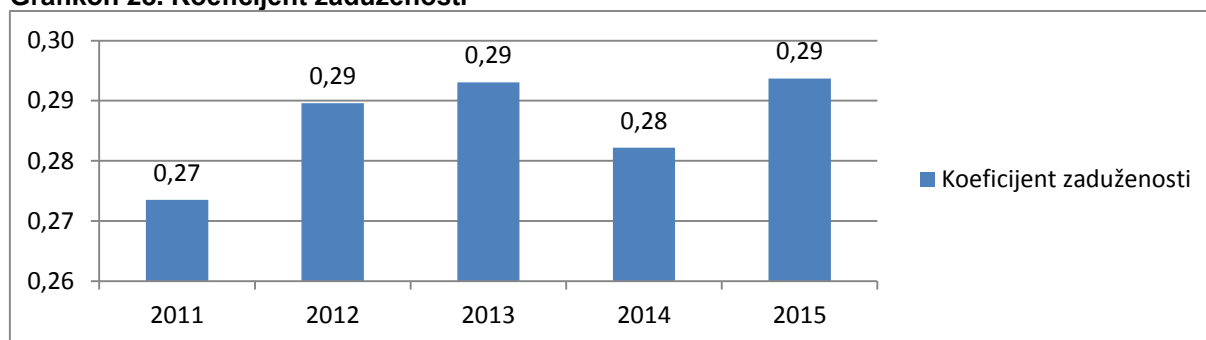

Izvor: FIA

Koeficijent tekuće likvidnosti, mjeren odnosom tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, na kraju 2015. godine iznosio je 1,47, što je najniže u posljednjih pet godina i niže je od teorijski prihvatljive vrijednosti od 2. Imajući u vidu i činjenicu da je broj dana naplate potraživanja izrazito visok (156 u 2015. godini), jasno je da pojedina preduzeća ovog sektora imaju problema sa održavanjem likvidnosti.

U strukturi tekućih sredstava udio gotovine, potraživanja i kratkoročnih plasmana, kao lako utrživog oblika imovine, u 2015. godini iznosi 80,8%, što je povoljno sa aspekta održavanja likvidnosti. Ovaj udio je konstantan u posljednjih pet godina.

Grafikon 28. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posljednjih pet godina nije se bitnije mijenjao i na zadovoljavajućem je nivou. U 2015. godini koeficijent zaduženosti je iznosio 0,29. To praktično znači da preduzeća u ovom sektoru nemaju problema sa prezaduženošću, te da se poslovna imovina većim dijelom finansira vlastitim kapitalom (71%).

U strukturi obaveza u 2015. godini, kratkoročne obaveze učestvuju sa 41,0% i dugoročne sa 59,0%. Udio kratkoročnih obaveza u ukupnim obavezama se smanjio u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 44,3%, što se ocjenjuje kao pozitivno, obzirom na veću ročnost dospjeća i finansijsku povoljnost dugoročnih obaveza.

U strukturi sredstava, u posmatranom periodu, dominiraju stalna sredstva. U zadnjih pet godina učešće stalnih sredstava u ukupnoj imovini bilježi konstantne vrijednosti i u 2015. godini iznosi 80,9%. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital +

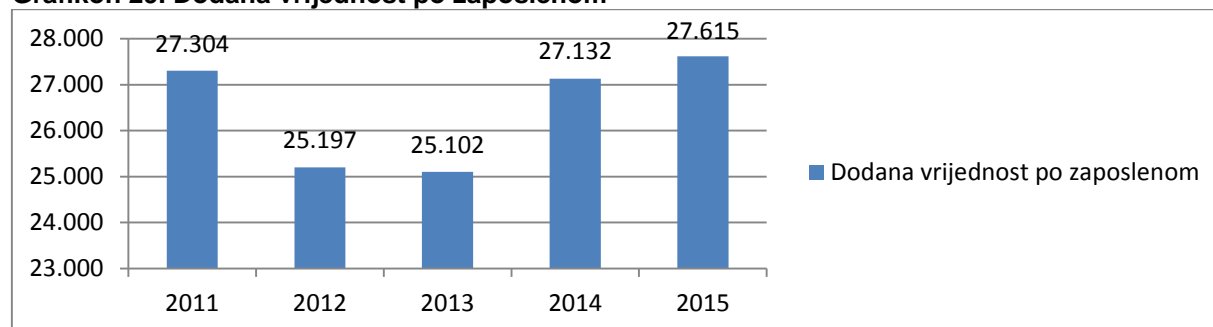
dugoročne obaveze + rezervisanja)/stalna sredstva) iznosi 108,0%, neznatno niže nego prethodne godine. Ovo je pozitivno za preduzeća ovog sektora, budući da se i jedan dio tekućih sredstava finansira dugoročnim obavezama.

3.6. Građevinarstvo

Prema podacima FIA-e, u 2015. godini u sektoru građevinarstva registrovano je 1.599 preduzeća, što je za 32 preduzeća manje u odnosu na 2014. godinu. Od 2011. godine broj preduzeća stalno opada, i u odnosu na 2011. godinu broj preduzeća se u izvještajnoj godini smanjio za 124. U ovom području djelatnosti je zaposleno 21.010 lica, što je za 0,1% više nego prethodne godine, čime je nastavljen trend povećanja broja zaposlenih u posljednje tri godine.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom je u periodu 2011. - 2015. godine bila na najnižem nivou u 2013. godini. Zabilježeno je poboljšanje produktivnosti u 2015. godini za 1,8% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti se neznatno smanjio u odnosu na 2014. godinu i iznosi 54,6%.

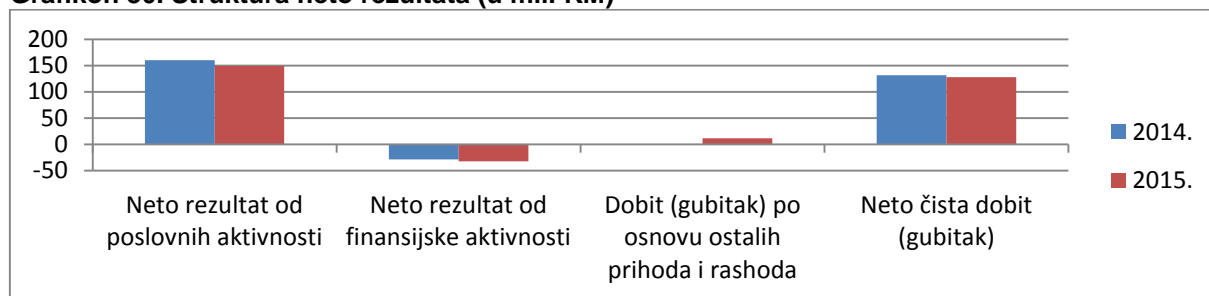
Grafikon 29. Dodana vrijednost po zaposlenom

Izvor: FIA

Posmatrajući posljednjih pet godina, sektor građevinarstva ostvarivao je pozitivan rezultat. U 2015. godini ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 127,7 mil. KM, što je niže za 3,0% u odnosu na prethodnu godinu. Neto čista dobit ostvarena je najvećim dijelom zbog pozitivnog neto rezultata od poslovnih aktivnosti koji je u 2015. godini iznosio 149,2 mil. KM, za 6,8% niže u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni poslovni prihodi su značajno niži u odnosu na prethodnu godinu, i to za 9,2%, što ukazuje na smanjenu poslovnu aktivnost ovog područja.

Grafikon 30. Struktura neto rezultata (u mil. KM)

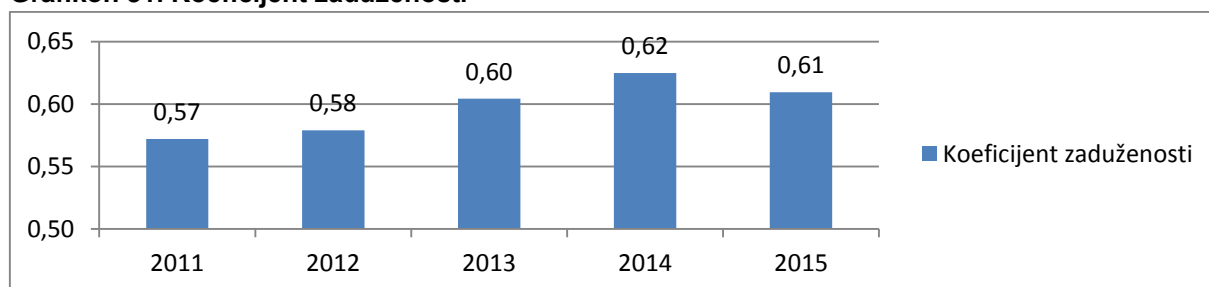

Izvor: FIA

Izvozna usmjerenost preduzeća u oblasti građevinarstva, posmatrana kroz učešće prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje je poboljšana u odnosu na prethodnu godinu. Prihodi od prodaje na stranom tržištu iznosili su 10,0% ukupnih prihoda od prodaje, što je više u odnosu na 2014. godinu za 1,0 p.p. Međutim, nije došlo do značajnijeg povećanja prihoda od prodaje na stranim tržištima. U odnosu na 2014. godinu ovi prihodi su se povećali za 0,2%, tako da je povećanje udjela ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje posljedica smanjenja prihoda od prodaje na domaćem tržištu.

Strukturu izvora finansiranja u 2014. godini čini kapital sa 39% i obaveze sa 61%, što znači da se imovina preduzeća većim dijelom finansira iz obaveza. Drugim riječima, koeficijent zaduženosti, kao odnos ukupnih obaveza i ukupne imovine, iznosi 0,61 i iznad je prihvatljive granice od 0,5. To znači da jedan broj preduzeća ovog područja ima problema sa prezaduženošću. U strukturi obaveza dominiraju kratkoročne obaveze sa 53,0%, što je više u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj udio iznosio 48,6%. Ovakvo kretanje je nepovoljno, obzirom da je za preduzeća bolje ukoliko svoju imovinu u što većoj mjeri finansiraju iz dugoročnih izvora.

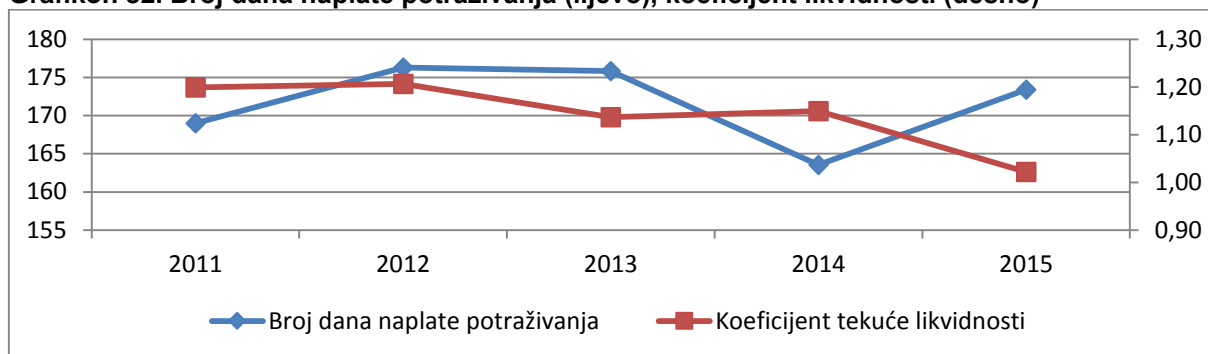
Grafikon 31. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih obaveza, u 2015. godini iznosi 1,02, i nešto je niži u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosio 1,15. Ovaj koeficijent je daleko ispod iskustvenog praga od 2., što znači da likvidnost preduzeća ovog sektora nije na zadovoljavajućem nivou. Nepovoljna je činjenica da se u strukturi tekuće imovine udio lako utrživih oblika tekuće imovine (gotovina i potraživanja) smanjio sa 72,1% u 2014. godini, na 69,7% u 2015. godini. Ako se uzme u obzir i to da se broj dana naplate potraživanja povećao u odnosu na prethodnu godinu, slijedi zaključak da je likvidnost preduzeća ovog sektora generalno lošija nego prethodne godine.

Grafikon 32. Broj dana naplate potraživanja (lijevo), koeficijent likvidnosti (desno)

Izvor: FIA

U strukturi aktive (sredstava) u 2015. godini, stalna sredstva učestvuju sa 64,0%, što je više u odnosu na prethodnu godinu za 1,4 p.p. Vrijednost stalnih sredstava u odnosu na 2011. godinu se povećala za 1,7 puta i dalja perspektiva povećanja stalnih sredstava i udjela opreme i postrojenja u stalnim sredstvima je preduslov povećanja obima poslovnih aktivnosti ovog područja.

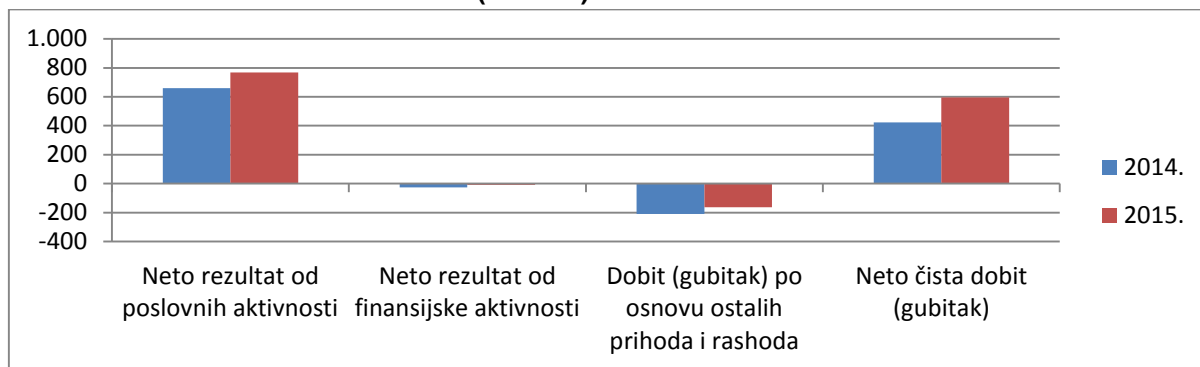
Stalna sredstva su u cjelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, u procentu od 104,1%, što znači da se i jedan dio tekućih sredstava finansira iz dugoročnih izvora. Bitno je primijetiti da dugoročna pokrivenost stalnih sredstava konstantno opada od 2011. godine (kada je iznosila 133,9%), i ukoliko se ovaj trend nastavi, moglo bi se desiti da se dio dugoročne imovine finansira i kratkoročnim obavezama, što bi bilo pogubno za preduzeća ovog sektora.

3.7. Trgovina

U 2015. godini, u oblasti trgovine, FIA-i je svoje završne finansijske izvještaje predalo 7.543 privredna subjekta, što je za 89 manje u odnosu na 2014. godinu i nastavlja se trend smanjenja broja preduzeća od 2011. godine. U izvještajnoj godini u ovom sektoru je zaposleno 76.495 lica, što je za značajnih 7,3% više nego prethodne godine i najviše u posmatranom petogodišnjem periodu.

U periodu 2011. - 2015. godine, sektor trgovine je ostvarivao pozitivan rezultat. Najveća neto čista dobit ostvarena je u 2015. godini u iznosu od 596,5 mil. KM, što je za čak 41,3% više u odnosu na prethodnu godinu. Povećanju neto rezultata isključivo je doprinjelo povećanje dobiti po osnovu poslovnih aktivnosti za 16,3%, koja je u 2015 godini iznosila 767,6 mil. KM, dok je neto gubitak po osnovu ostalih prihoda i rashoda manji za 22,5%.

Grafikon 33. Struktura neto rezultata (mil. KM)

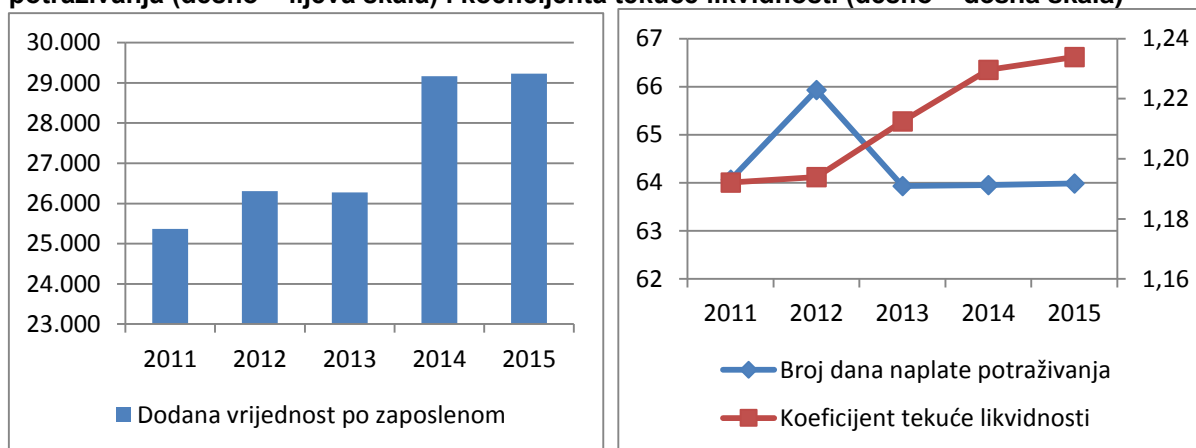

Izvor: FIA

U 2015. godini evidentirani su prihodi od prodaje na stranom tržištu u iznosu od 713,6 mil. KM, što čini 3,8% ukupnih prihoda od prodaje ovog sektora, nešto više u odnosu na 2014. godinu kada je ovaj pokazatelj iznosio 3,1%. Za sektor trgovine ovaj udio je veoma mali, što nam ukazuje na vrlo slabu poslovnu aktivnost na stranim tržištima. Međutim, udio prihoda od prodaje na stranom tržištu ovog sektora u ukupnim prihodima od prodaje na stranom tržištu FBiH je značajan i iznosi 11,0%, što ovaj sektor po izvoznosti usmjereno pozicionira odmah iza prerađivačke industrije.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, se u 2015. godini neznatno poboljšala u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 29.228 KM po zaposlenom. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti se smanjio u odnosu na 2014. godinu za 2,2 p.p. i iznosi 52,6%.

Grafikon 34. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom lijevo (u hilj. KM), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

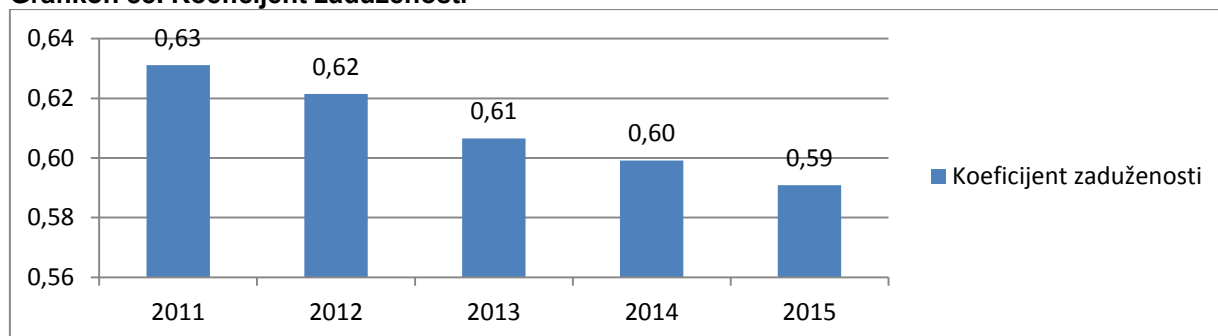
Izvor: FIA

Koeficijent tekuće likvidnosti u posmatranom periodu (2011. - 2015. godine) pokazuje konstantne, ali ipak niske vrijednosti. U 2015. godini, kao i u godini ranije, ovaj koeficijent je iznosio 1,23. Takođe, broj dana naplate potraživanja se u proteklom periodu nije značajnije mjenjao.

Koeficijent zaduženosti, kao omjer ukupnih obaveza i ukupne imovine, od 2011. godine pokazuje trend smanjenja, ali je još uvijek iznad iskustvene granice od 0,5, što govori da se pojedina preduzeća ovog sektora bore sa problemom prezaduženosti. U 2015.

godini koeficijent zaduženosti iznosio je 0,59, što je manje u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj koeficijent iznosio 0,60.

Grafikon 35. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

Aktiva preduzeća sektora trgovine se većim dijelom finansira obavezama. U 2015. godini strukturu obaveza čine pretežno kratkoročne obaveze sa udjelom od 75,0%.

U strukturi aktive (sredstava), stalna sredstva učestvuju sa 42,1%, što je na približno istom nivou u posljednjih pet godina. Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, u procentu od 129,6% u 2015. godini, za 1 p.p. više nego u prethodnoj godini. Veliki dio dugoročnih izvora se koristi za finansiranje tekuće imovine, što je povoljno za preduzeća ovog sektora.

Svi analizirani indikatori ukazuju na to da preduzeća u području trgovine, generalno gledajući, posluju stabilno, ali je evidentno da postoji određeni broj preduzeća koji imaju finansijskih problema, posebno sa održavanjem likvidnosti i solventnosti.

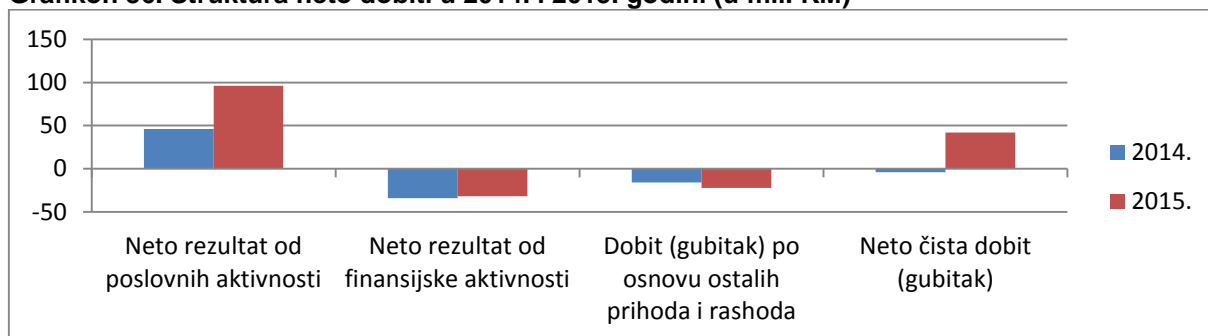
3.8. Prevoz i skladištenje

U 2015. godini, prema podacima FIA-e, u ovom sektoru je registrovano 1.412 preduzeća, što je više za 7 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu. Broj zaposlenih iznosio je 21.094, što je više za 246 zaposlenih, ili 1,2% u odnosu na prethodnu godinu, i na najvišem je nivou od 2012. godine.

Prevoz i skladištenje je područje koje je ostvarivalo neto gubitak u periodu od 2011. do 2014. godine. U 2015. godini ostvarena je značajna neto čista dobit u iznosu od 42,2 mil. KM, odnosno 2,8% ukupne neto čiste dobiti FBiH. Poslovna aktivnost se poboljšala, te su ostvareni prihodi od prodaje viši za 3,0%, ili 49,9 mil. KM, ali su poslovni rashodi ostali na istom nivou kao i prethodne godine, pa je zbog toga i neto dobit od poslovne aktivnosti značajno veća.

Gubitak od finansijske aktivnosti se u 2015. godini smanjio za 6,2%, što je dodatno doprinjelo ostvarenju pozitivnog ukupnog neto rezultata.

Grafikon 36. Struktura neto dobiti u 2014. i 2015. godini (u mil. KM)

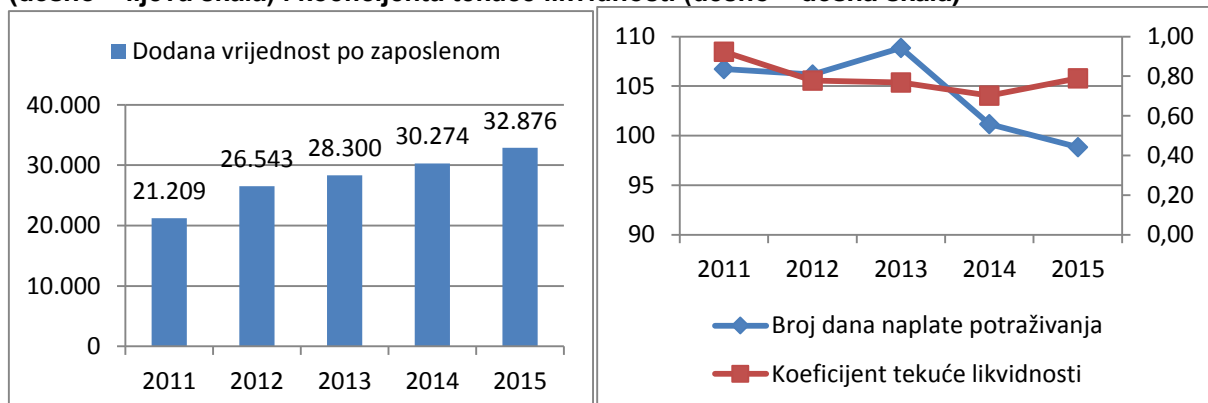
Izvor: FIA

U 2015. godini područje prevoza i skladištenja je ostvarilo prihode od prodaje na stranom tržištu u iznosu od 399,1 mil KM, što je više za 10,0% u odnosu na prethodnu godinu. Udio ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje se povećao za 1,5 p.p.

Produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, se u 2015. godini povećala za 8,6% i u posmatranom periodu od 2011. godine pokazuje trend rasta. Pri tome, udio troškova rada u dodanoj vrijednosti se kontinuirano smanjuje i u 2015. godini iznosi 67,1%.

Koeficijent tekuće likvidnost u nizu posmatranih godina je značajno ispod koeficijenta 2, što govori da se mnoga preduzeća ovog sektora susreću sa problemom održavanja likvidnosti. Koeficijent likvidnosti u izvještajnoj godini iznosi 0,82. S druge strane, broj dana naplate potraživanja u posmatranom periodu (2011.-2015. godina) pokazuje trend smanjenja, i u 2015. godini prosječno trajanje naplate potraživanja iznosi 99 dana.

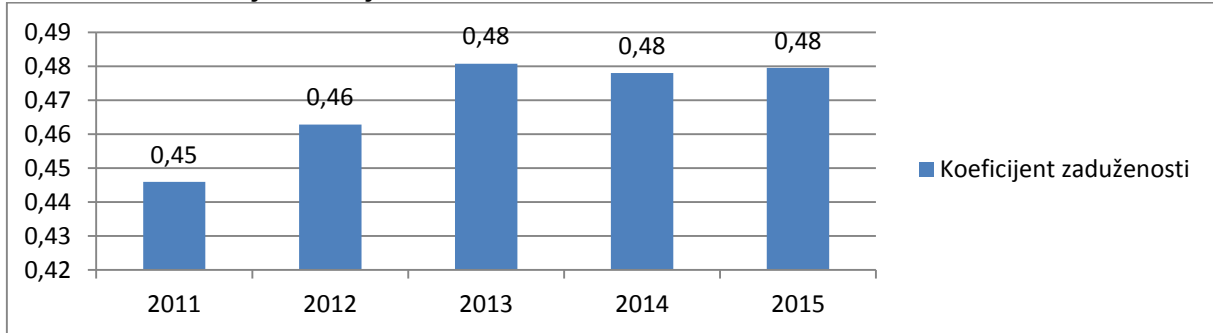
Grafikon 37. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Primjetno je da je koeficijent zaduženosti, mjenim odnosom ukupnih obaveza i ukupne poslovne imovine, od 2013. godine na gotovo nepromijenjenom nivou. U 2015. godini, ovaj pokazatelj iznosi 0,48. Iako je još uvijek ispod standardne vrijednosti od 0,5, ukoliko se desi negativan trend povećanja zaduženosti, preduzeća ovog sektora bi u budućnosti mogla imati probleme u finansiranju svoje imovine.

Grafikon 38. Kretanje koeficijenta zaduženosti

Izvor: FIA

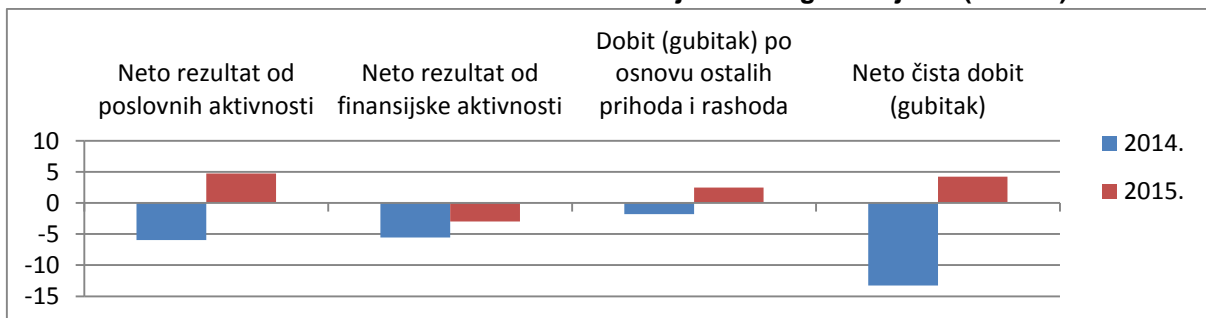
Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava ((kapital + dugoročne obaveze + rezervisanja)/stalna sredstva) se kretala ispod 100% u periodu od 2012. do 2015. godine, i u 2015. godini iznosi 96,8%. Jedino je u 2011. godini ovaj indikator bio iznad 100%. To znači da se u posljednjim godinama dio stalnih sredstava finansira iz kratkoročnih izvora, što može indicirati buduće finansijske probleme. Ukoliko se poveća udio stalne imovine koja se finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, to može značiti da neka preduzeća mogu biti u ozbiljnim problemima pri generisanju prihoda dovoljnih za izmirivanje kratkoročnih obaveza.

3.9. Hotelijerstvo i ugostiteljstvo

Prema podacima FIA-e, broj pravnih lica u ugostiteljstvu u 2015. godini iznosio je 733, viši je za 7 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu, i u posljednjih pet godina konstantno raste. U 2015. godini u ovom području djelatnosti je zaposleno 6.360 lica, što je za 4,4% više nego prethodne godine. Posmatrajući period 2011. - 2015. godine primjetan je stalan porast broja zaposlenih, što je jasan pokazatelj ekspanzije ovog sektora.

Posmatrajući posljednjih pet godina, sektor hotelijerstva i ugostiteljstva ostvaruje negativan rezultat, sa iznimkom 2015. godine kada je ostvaren neto čisti dobitak u iznosu od 4,3 mil. KM. Pozitivnom rezultatu doprinjela je dobit od poslovne djelatnosti, te dobit po osnovu ostalih prihoda i rashoda, dok se neto gubitak od finansijskih aktivnosti smanjio u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 39: Struktura neto rezultata u sektoru hotelijerstva i ugostiteljstva (mil.KM)

Izvor: FIA

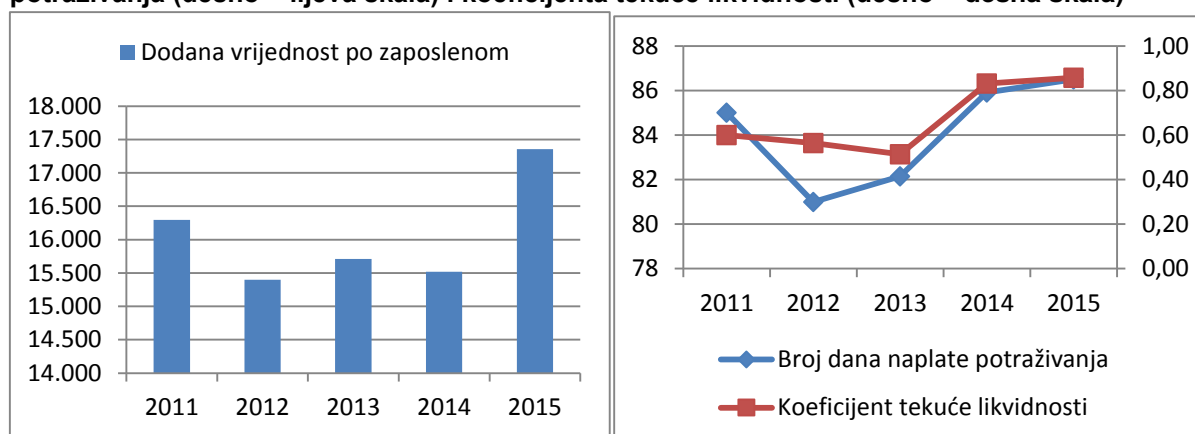
U 2015. godini ostvareno je za 15,5% više prihoda od prodaje u odnosu na prethodnu godinu, što je dovoljan pokazatelj povećanja poslovne aktivnosti. Udio prihoda od prodaje na stranom tržištu u ukupnim prihodima od prodaje iznosio je 4,0%, što je više u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj indikator iznosio 2,1%.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, se u 2015. godini značajno poboljšala u odnosu na prethodnu godinu, i to za 11,8% i iznosi 17.355 KM po zaposlenom.

Ono što je zabrinjavajuće jesu podaci o koeficijentu likvidnosti. Mjeren odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, koeficijent likvidnosti se u toku posmatranog perioda kretao daleko ispod definisane standardne vrijednosti od 2, što nam govori da su kratkoročne obaveze, u nominalnom iznosu, dosta veće u odnosu na tekuću imovinu, što definitivno ukazuje na probleme velikog broja preduzeća u održavanju sposobnosti generiranja novčanog toka potrebnog za izmirivanje dospjelih kratkoročnih obaveza. Ipak u posljednje dvije godine ovaj koeficijent je nešto veći i u 2015. godini iznosi 0,86.

Na likvidnost negativno utiče i broj dana naplate potraživanja, koji se od 2012. godine povećao sa 81 na 86 u 2015. godini.

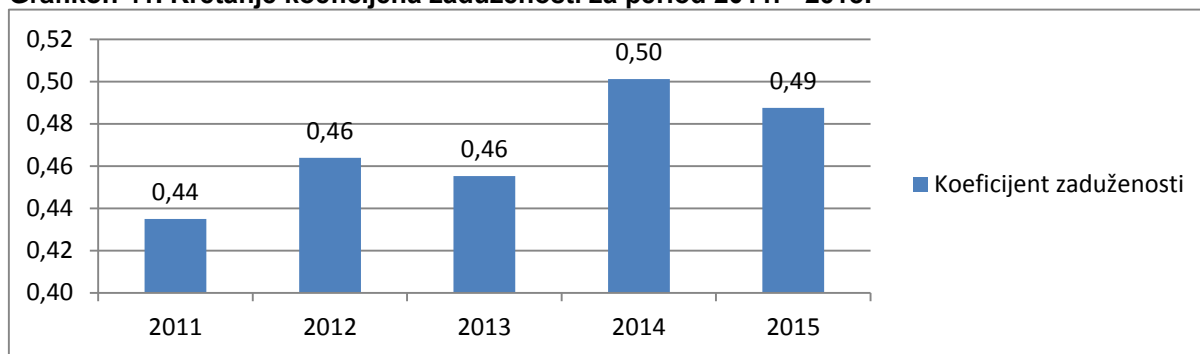
Grafikon 40. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Skoro polovina poslovne aktive preduzeća ovog sektora se finansira obavezama. U 2015. godini 49% poslovne aktive je finansirano iz obaveza, a u prethodnoj godini 50%. Dakle, koeficijent zaduženosti je blago opao i na samoj je granici prihvatljivosti od 0,5. U strukturi obaveza dugoročne obaveze učestvuju sa 58,6%, dok kratkoročne obaveze učestvuju sa 41,4%.

Grafikon 41. Kretanje koeficijena zaduženosti za period 2011. - 2015.

Izvor: FIA

U strukturi poslovne aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini iznosio je 78,1%. Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (pokrivenost 101,8%), što je neznatno više nego što je to bilo u 2014. godini (100,9%). To znači da se jedan mali dio kratkoročne imovine finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što je svakako povoljno imajući u vidu kraće rokove dospeljeća obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od stalnih sredstava.

Sagledavajući cjelokupne pokazatelje, iako je registrovana ekspanzija broja preduzeća i broja zaposlenih, indikatori poslovne aktivnosti i finansijske stabilnosti ne pokazuju značajniji napredak, te je i u ovom sektoru potrebno naći sistemsko rješenje za poboljšanje likvidnosti.

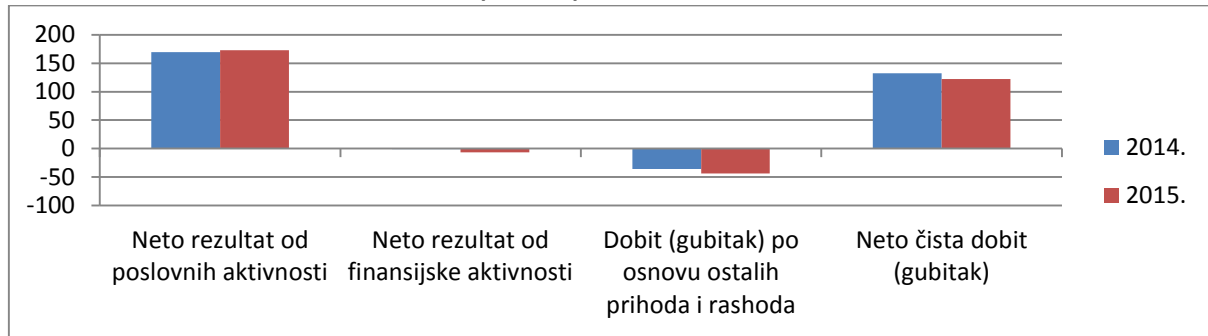
3.10. Informacije i komunikacije

Prema podacima FIA-e, broj pravnih lica u području informacija i komunikacija u 2015. godini iznosio je 814, viši je za 22 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu, i u posljednjih pet godina konstantno raste. U 2015. godini u ovom sektoru je zaposleno 13.317 lica, što je za 1,7% više nego prethodne godine. Posmatrajući period 2011. - 2015. godine primjetan je stalan rast broja zaposlenih.

Posmatrajući posljednjih pet godina, sektor informacija i komunikacija ostvaruje značajne pozitivne rezultate. U 2015. godine ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 122,5 mil. KM, što čini 8,2% ukupne neto dobiti privrednih subjekata FBiH. Pozitivnom rezultatu najviše je doprinjela dobit od poslovne djelatnosti (173,3 mil. KM), što je u odnosu na prethodnu godinu povećanje za 2%.

U 2015. godini ostvareni su prihodi od izvoza u visini od 225 mil. KM, što predstavlja udio od 16,2% u ukupnim prihodima od prodaje. U odnosu na prethodnu godinu, ovi prihodi su se povećali za 20,1%, što je pokazatelj značajnijeg poslovnog angažmana na stranim tržištima.

Grafikon 42. Struktura neto rezultata (mil.KM)

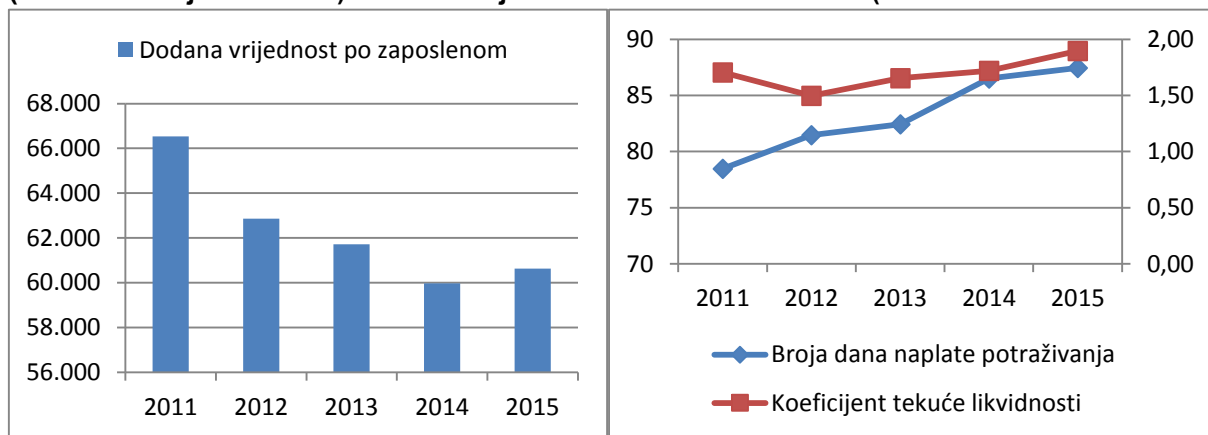

Izvor: FIA

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom je na poprilično visokom nivou. U 2015. godini iznosila je 60.636 KM po zaposlenom, za 1,1% više u odnosu na prethodnu godinu, što ovaj sektor po produktivnosti pozicionira odmah poslije sektora Energije.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, je od 2012. godine pokazivao trend rasta. Ovaj koeficijent je u 2015. godini iznosio 1,90 i značajno je viši u odnosu na prethodnu godinu (1,72). Ovo povećanje pokazuje da se likvidnost preduzeća u ovom sektoru značajno popravila. Međutim, na likvidnost negativno utiče i broj dana naplate potraživanja, koji u periodu od 2011. do 2015. godine pokazuje trend rasta, a u 2015. godini je dostigao 87 dana.

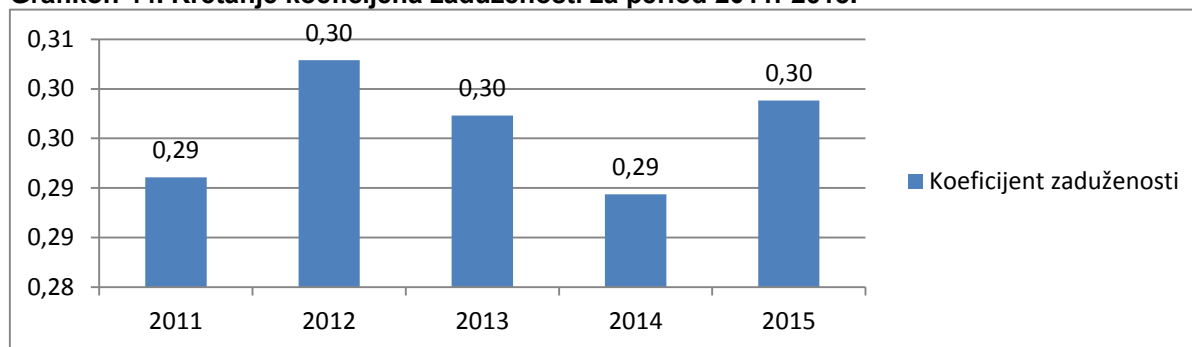
Grafikon 43. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posmatranom petogodišnjem periodu je pokazivao stabilne i prihvatljive vrijednosti. U 2015. godini ovaj koeficijent je iznosio 0,30, što znači da je 30% poslovne aktive finansirano iz obaveza (u 2014. godini 29%). Dakle, koeficijent zaduženosti je u 2015. godini neznatno porastao u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi obaveza dugoročne obaveze učestvuju sa 48,1%, dok kratkoročne obaveze učestvuju sa 51,9%. Ovaj omjer se popravio u odnosu na 2014. godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 57,1%, što je pozitivno obzirom da je povoljnije da se preduzeća finansiraju u što većem omjeru dugoročnim izvorima.

Grafikon 44. Kretanje koeficijena zaduženosti za period 2011.-2015.

Izvor: FIA

U strukturi poslovne aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini iznosio je 69,5%. Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (114,0%), što je za 2,9 p.p. više nego što je to bilo u 2014. godini. To znači da se jedan mali dio kratkoročne imovine finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što je svakako povoljno imajući u vidu kraće rokove dospjeća obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od stalnih sredstava.

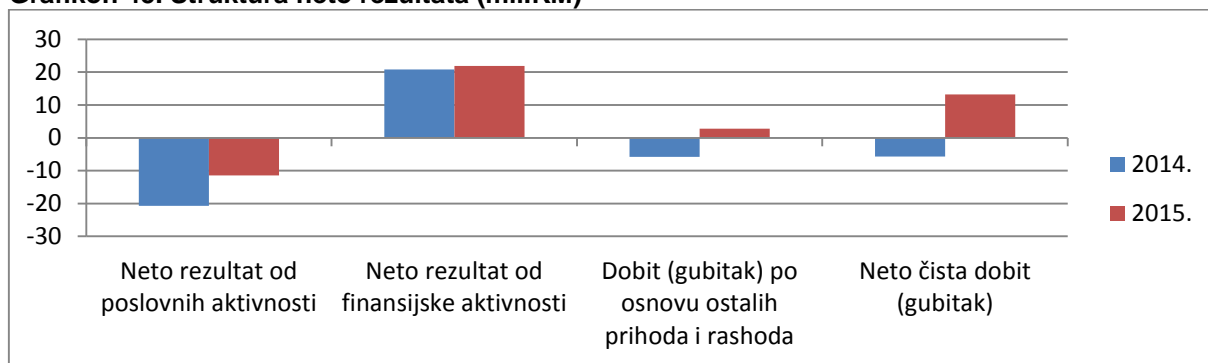
Analizirani indikatori ovog područja djelatnosti ukazuju da većina preduzeća posluje stabilno, bez većih problema u održavanju likvidnosti, te da ovaj sektor ima potencijal za dalji razvoj i veće zapošljavanje.

3.11. Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja

Prema podacima FIA-e, u ovom sektoru u 2015. godini završne finansijske izvještaje predalo je 98 pravnih lica, što je za 1 manje u odnosu na 2014. godinu. U izvještajnoj godini u ovoj oblasti je zaposleno 639 lica, što je više za 46 u odnosu na prethodnu godinu.

U izvještajnoj godini ostvarena je ukupna neto čista dobit u iznosu od 13,2 mil. KM, prvi put u posljednjih pet godina. U strukturi neto rezultata, ovaj sektor u posljednje dvije godine nije ostvarivao pozitivan rezultat od poslovnih aktivnosti. U 2015. godini ostvaren je poslovni gubitak od poslovnih aktivnosti u iznosu od 11,5 mil. KM, ali je značajno niži u odnosu na prethodnu godinu (za 44,4%). Međutim, pozitivnom rezultatu doprinjela je neto dobit od finansijske aktivnosti u iznosu od 21,9 mil. KM, što je za 5,3% više u odnosu na prethodnu godinu. Ovo povećanje je najvećim dijelom posljedica povećanja prihoda od kamata. Takođe, zabilježeno je ostvarenje dobiti po osnovu ostalih prihoda i rashoda u iznosu od 2,7 mil. KM.

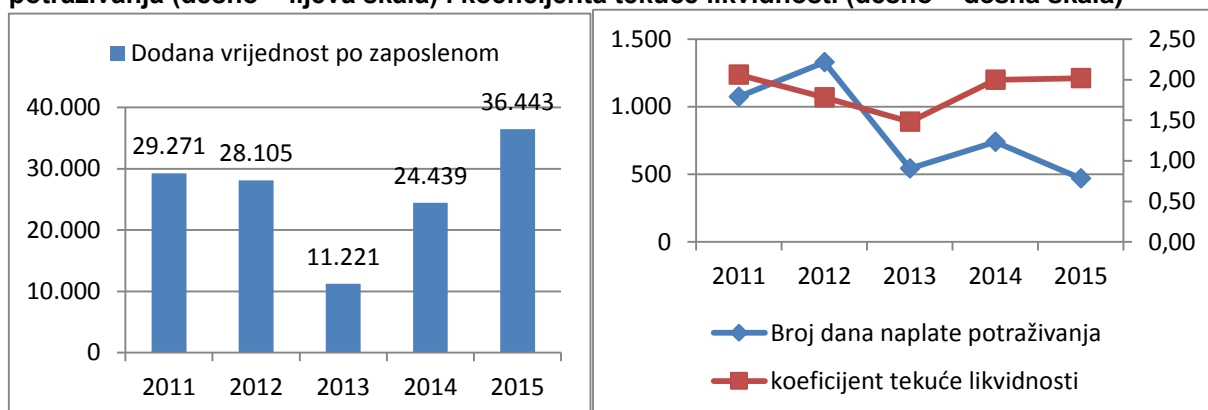
Grafikon 45. Struktura neto rezultata (mil.KM)

Izvor: FIA

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, se u 2015. godini značajno popravila u odnosu na prethodnu godinu (za 49,1%) i iznosi 36.443 KM po zaposlenom. Produktivnost rada je u izvještajnoj godini na najvišem nivou nakon 2011. godine.

Grafikon 46. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

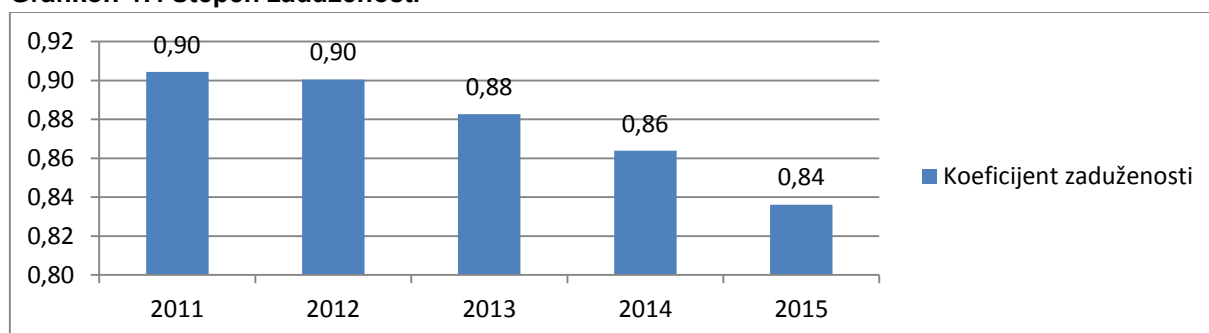
Koeficijent likvidnosti, mjereno odnosom tekućih sredstava i kratkoročnih obaveza, u 2015. godini pokazuje zadovoljavajuću vrijednost od 2,02 i u posljednje dvije godine je stabilan. Obzirom na relativno nizak udio kratkoročnih izvora u ovom sektoru može se očekivati i buduće održavanje tekuće likvidnosti na zadovoljavajućem nivou.

U 2015. godini ostvareni su prihodi od prodaje na stranom tržištu u iznosu od 0,2 mil KM, što je manje za 50% u odnosu na prethodnu godinu. Udio ovih prihoda u ukupnim prihodima od prodaje u 2015. godini iznosio je zanemarljivih 0,5%, dok je u 2014. godini ovaj pokazatelj iznosio 1,1%. Ovako niski udjeli i su karakteristika ovog područja, budući da se aktivnosti ovih djelatnosti uglavnom usmjeravaju na domaće tržište.

Aktiva preduzeća u oblasti finansijskog posredovanja se uglavnom finansira iz obaveza, dok se manji dio finansira kapitalom. U 2015. godini odnos ukupnih obaveza i ukupne imovine (koeficijent zaduženosti) iznosi 0,84, te u posmatranom periodu pokazuje trend opadanja. Vrijednosti ovog koeficijenta su značajno iznad prihvatljive granice od 0,50, ali to ne mora biti negativan pokazatelj jer preduzeća ovog sektora imaju povoljan koeficijent likvidnosti i relativno dobru naplatu plasiranih kredita.

U strukturi obaveza udio dugoročnih obaveza se povećao sa 80,8% u 2014. godini na 83,8% u 2015. godini, što je pozitivno u uslovima smanjenja koeficijenta zaduženosti.

Grafikon 47. Stepen zaduženosti

Izvor: FIA

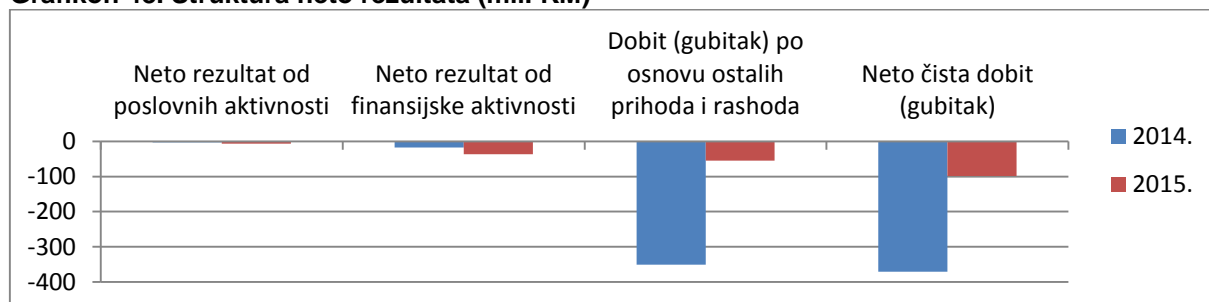
U strukturi aktive (sredstava) stalna sredstva učestvuju sa 72,0%, i u cijelosti su pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja, i to u procentu od 119,2% u izvještajnoj godini, dok je u 2014. godini ovaj pokazatelj iznosio 125,1%. Jedan značajan dio obrtnih sredstava se finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što znači da preduzeća u prosjeku imaju visok prag sigurnosti u finansiranju svojih sredstava, što relativno lako može apsorbovati povremene poteškoće u održavanju likvidnosti ovog područja djelatnosti.

3.12. Poslovanje nekretninama

U oblasti poslovanja nekretninama, prema podacima FIA-e, u 2015. godini završne finansijske izvještaje predalo je 545 preduzeća, što je za 150 preduzeća više u odnosu na 2014. godinu. U ovoj oblasti je zaposleno 1.884 lica, što je za 13,6% više nego 2014. godine.

U periodu 2011. – 2015. godine, djelatnost poslovanja nekretninama je u svakoj godini ostvarivala neto čisti gubitak, koji je u 2015. godini iznosio 99,0 mil. KM. U odnosu na prethodnu godinu neto čisti gubitak se smanjio za skoro 4 puta, ali je još uvijek visok. U strukturi neto rezultata vidljivo je da je smanjenju neto čistog gubitka najviše doprinijelo drastično smanjenje gubitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda (smanjenje rashoda po osnovu usklađivanja imovine i drugih rashoda), dok je gubitak od poslovnih i finansijskih aktivnosti neznatno povećan.

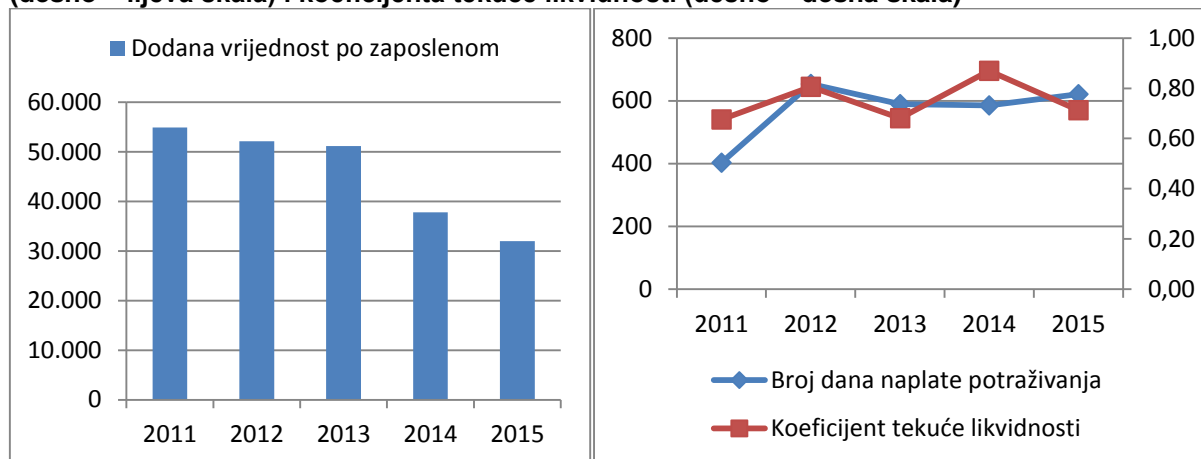
Grafikon 48. Struktura neto rezultata (mil. KM)

Izvor: FIA

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, u 2015. godini opala je za 15,4% u odnosu na prethodnu godinu, a u posmatranom petogodišnjem periodu pokazuje trend izrazitog pada. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti se povećao u odnosu na prethodnu godinu za 15,6%.

Grafikon 49. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

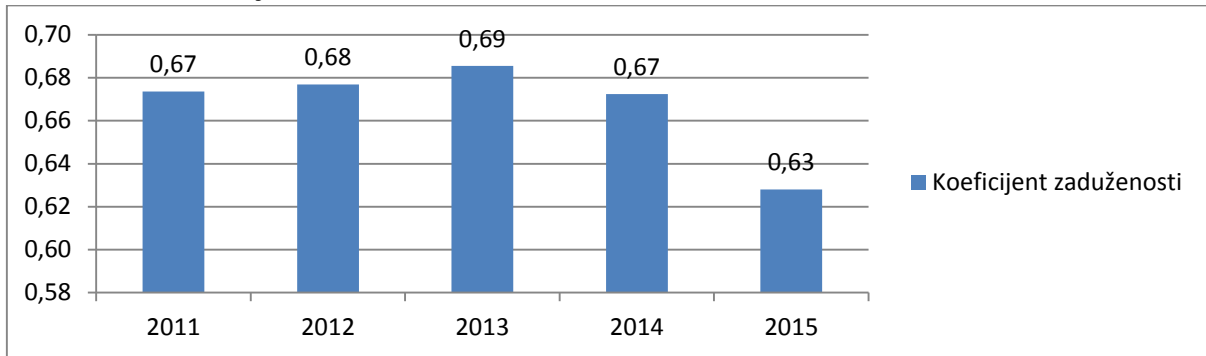
Poslovna aktivnost preduzeća, posmatrajući to kroz realizovane prihode od prodaje opala je u odnosu na prethodnu godinu. Ostvareni prihodi od prodaje u 2015. godini iznosili su 140,5 mil. KM, što je manje za 2,1% u odnosu na prethodnu godinu. Udio prihoda ostvarenih iz inostranstva u ukupnim prihodima od prodaje iznosi 3,0% i veći je u odnosu na prethodnu godinu za 0,2 p.p.

Koeficijent tekuće likvidnosti, kao omjer između tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, u 2015. godini iznosi 0,71, što je niže u odnosu na prethodnu godinu (0,87). Smanjenje ovog koeficijenta uzrokovano je povećanjem kratkoročnih obaveza za 47,5%, dok su tekuća sredstva povećana za 21,0%. Koeficijent likvidnosti na nivou područja je značajno ispod standardne vrijednosti od 2, i izvjesno je da se preduzeća susreću sa problemom održavanja likvidnosti. Uz to, prosječan broj dana naplate potraživanja je izuzetno visok, što se takođe negativno odražava na likvidnost.

U strukturi aktive (sredstava), stalna sredstva učestvuju sa 71,3%, što je više u odnosu na prethodnu godinu (63,2%). Na kraju 2015. godine stalna sredstva su iznosila 1.466,7 mil KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 2,8%. Dakle, u 2015. godini evidentirano je povećanje investicija u stalna sredstva.

U 2015. godini 63% ukupne aktive je finansirano iz obaveza, tj. koeficijent zaduženosti, mjereno kao udio ukupnih obaveza u odnosu na ukupnu imovinu, iznosi 0,63, i može se reći da zaduženost preduzeća nije na prihvatljivom nivou. Ovaj koeficijent je nešto niži nego u prethodnoj godini (0,67), što nam ipak govori o blagom poboljšanju nivoa zaduženosti. U strukturi obaveza 41,5% čine kratkoročni izvori, a 58,5% dugoročni izvori. Ovaj omjer je nepovoljniji u odnosu na prethodnu godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 23,9%.

Grafikon 50. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

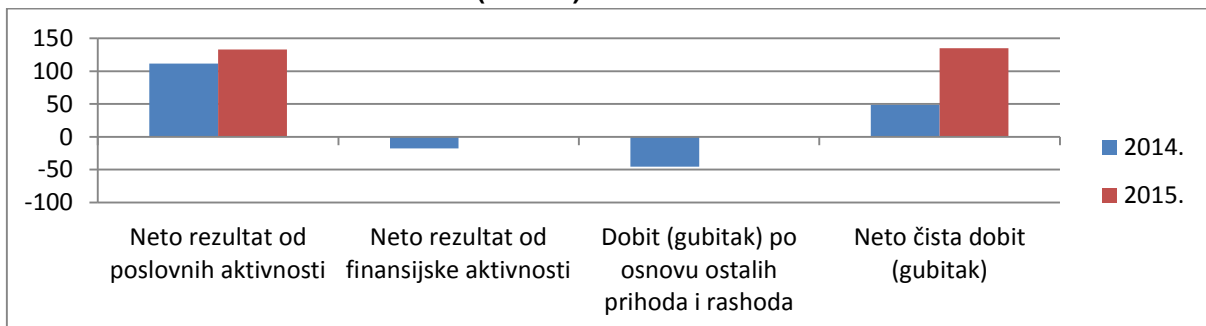
Iako nije došlo do značajnijeg povećanja stalnih sredstava, dugoročna pokrivenost stalnih sredstava (kao odnos kapitala, dugoročnih obaveza i rezervisanja prema stalnim sredstvima) u 2015. godini iznosi 102,6% i značajno je niža u odnosu na prethodnu godinu (130,6%). To je posljedica smanjenja dugoročnih obaveza u odnosu na prethodnu godinu.

3.13. Stručne, naučne i tehničke djelatnosti

Prema podacima FIA-e, broj pravnih lica u području stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti u 2015. godini iznosio je 2.188, viši je za 38 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu, i u posljednjih pet godina konstantno raste. U 2015. godini zaposleno je 11.164 lica, što je za 3,6% više nego prethodne godine. Posmatrajući period 2011.-2015. godine primjetan je stalan rast broja zaposlenih.

Posmatrajući posljednjih pet godina, ovaj sektor ostvaruje značajne pozitivne rezultate. U 2015. godini ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 134,5 mil. KM, što čini 8,9% ukupne neto dobiti privrednih subjekata FBiH, i po ovom osnovu ovo područje se nalazi odmah iza trgovine i prerađivačke industrije. Pozitivnom rezultatu uglavnom je doprinijela dobit od poslovne djelatnosti, koja je u 2015. godini iznosila 133,0 mil. KM, što je više za 19,4% u odnosu na prethodnu godinu. Poslovni prihodi ostvareni su i iznosu od 1.376,6 mil. KM, što je za 3,4% više u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 51: Struktura neto rezultata (mil.KM)

Izvor: FIA

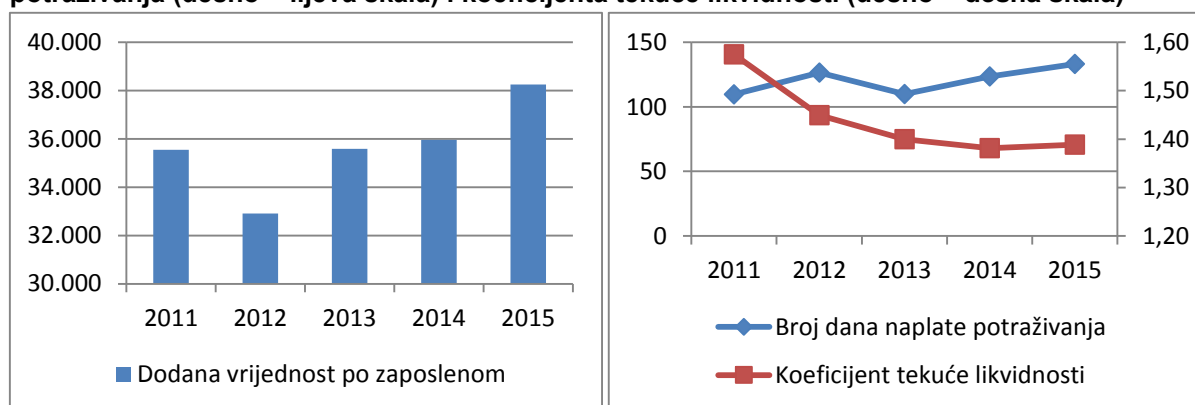
U 2015. godini ostvareni su prihodi od izvoza u iznosu od 550,5 mil. KM, što predstavlja udio od 40,0% u ukupnim prihodima od prodaje. U odnosu na prethodnu godinu, ovi

prihodi su se smanjili za 15,3%. Ipak, prihodi ovog sektora iznose 8,5% ukupnih prihoda od izvoza FBiH, što ukazuje na izuzetno veliki izvozni značaj ovog sektora.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u 2015. godini povećana za 6,4% u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 38.256 KM po zaposlenom, i predstavlja jedan od produktivnijih sektora u privredi FBiH.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, je od 2011. do 2014 pokazivao trend pada, da bi u 2015. godini njegova vrijednost zabilježila neznatan rast i iznosi 1,39. Ipak, ovaj koeficijent nije na zadovoljavajućem nivou. Na likvidnost negativno utiče i broj dana naplate potraživanja, koji je u porastu u posljednje tri godine, i u 2015. godini iznosi 133, što je jako puno za ovo područje djelatnosti.

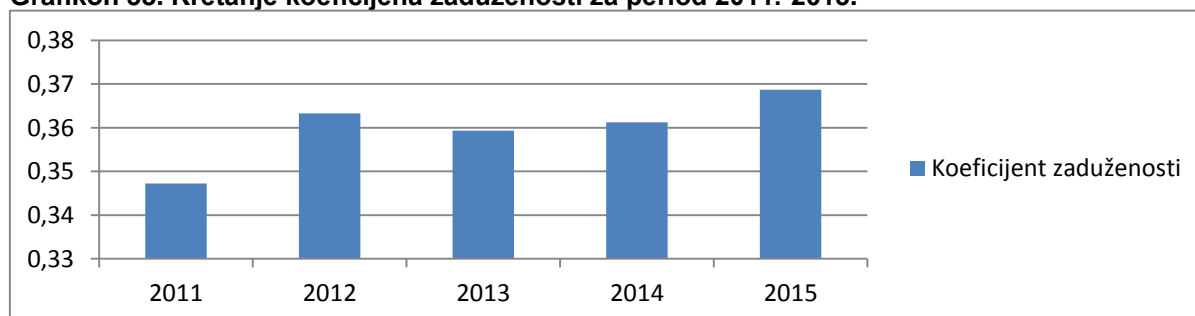
Grafikon 52. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posmatranom petogodišnjem periodu ima stabilne i prihvatljive vrijednosti i u 2015. godini iznosi 0,37, što znači da je 37% poslovne aktive finansirano iz obaveza, neznatno više u odnosu na prethodnu godinu (36%). Koeficijent zaduženosti ovog područja pokazuje da preduzeća uglavnom nisu prezadužena. U strukturi obaveza dugoročne obaveze učestvuju sa 46,9%, dok kratkoročne obaveze učestvuju sa 53,1% sa neznatno većim udjelom u odnosu na 2014. godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 52,2%.

Grafikon 53. Kretanje koeficijena zaduženosti za period 2011.-2015.

Izvor: FIA

U strukturi poslovne aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini iznosio je 70,0%. Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (111,8%), što je za 0,6 p.p. više nego što

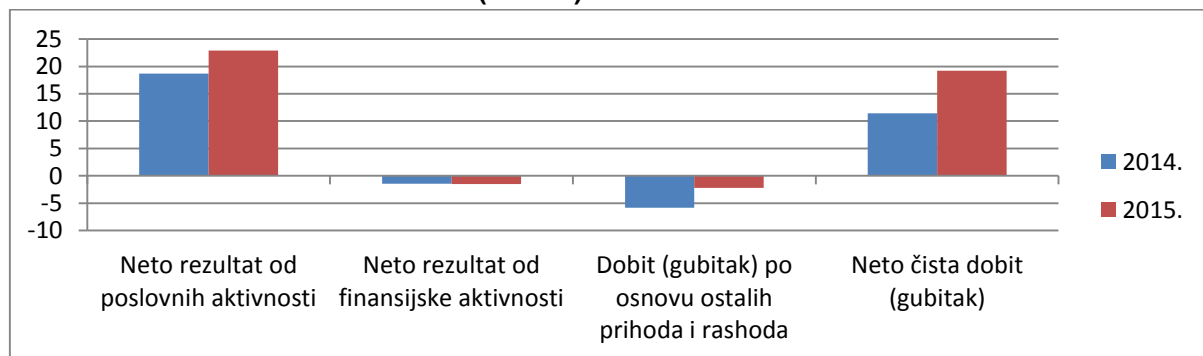
je to bilo u 2014. godini. To znači da se jedan mali dio kratkoročne imovine finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što je svakako povoljno imajući u vidu kraće rokove dospjeća obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od stalnih sredstava.

3.14. Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti

Prema podacima FIA-e, broj pravnih lica u području administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti u 2015. godini iznosio je 647, viši je za 26 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu, i u posljednjih pet godina konstantno raste. U 2015. godini u ovom području djelatnosti zaposleno je 7.512 lica, što je za 5,0% više nego prethodne godine. Posmatrajući period 2011. - 2015. godine i u ovom sektoru je primjetan stalan porast broja zaposlenih.

Posmatrajući posljednjih pet godina, ovaj sektor ostvaruje pozitivne finansijske rezultate. U 2015. godini ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 19,2 mil. KM, što čini 1,3% ukupne neto dobiti privrednih subjekata FBiH. Pozitivnom rezultatu je doprinijela dobit od poslovne djelatnosti, koja je u 2015. godini iznosila 22,9 mil. KM, više za 22,5% u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 54. Struktura neto rezultata (mil.KM)

Izvor: FIA

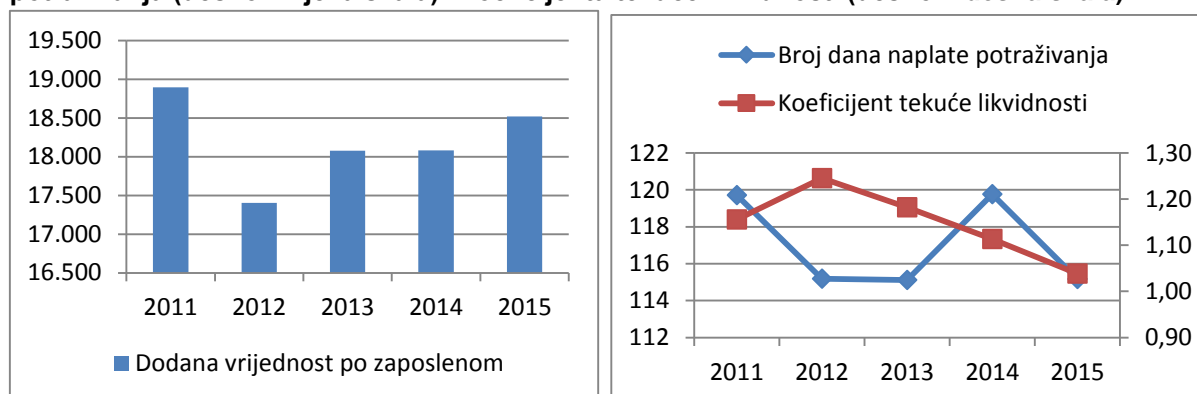
Prihodi od prodaje ostvareni su u iznosu od 253,9 mil. KM, što je za 5,1% više u odnosu na prethodnu godinu. Prihodi od izvoza su realizovani u iznosu od 26,4 mil. KM, što je u odnosu na prethodnu godinu više za 7,8%, što je pokazatelj snažnije poslovne aktivnosti na stranim tržištima u odnosu na prethodnu godinu. Udio prihoda od izvoza u ukupnim приходima u 2015. godini iznosio je 10,4%, neznatno više u odnosu na prošlu godinu.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u 2015. godini povećana za 2,4% u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 18.518 KM po zaposlenom. To znači da ovaj sektor predstavlja jedan od manje produktivnih sektora u privredi FBiH.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, je od 2012. do 2015. godine pokazivao trend pada, i u 2015. godini iznosi 1,04. Koeficijent likvidnosti nije na zadovoljavajućem nivou, tako da postoji jedan broj preduzeća koji se susreću sa poteškoćama u izmirenju svojih kratkoročnih obaveza. Na likvidnost ovog

područja negativno utiče i veliki broj dana naplate potraživanja (115), što je izrazito visoko za ove djelatnosti.

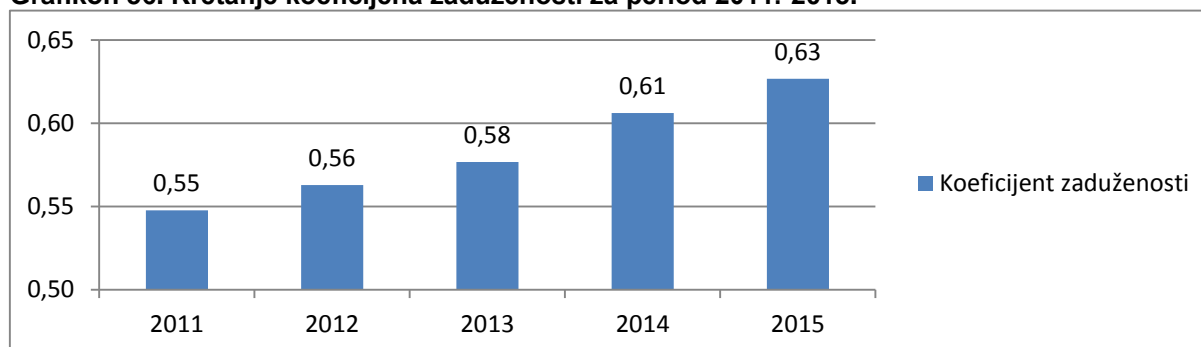
Grafikon 55. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posmatranom petogodišnjem periodu kontinuirano raste. U 2015. godini on je iznosio 0,63, što znači da je 63% poslovne aktive financirano iz obaveza, neznatno više u odnosu na prethodnu godinu (61%). Koeficijent zaduženosti je iznad teorijski prihvatljivog iznosa od 0,5, što znači da se određen broj preduzeća susreće sa prezaduženošću. U strukturi obaveza, u 2015. godini visok udio imaju kratkoročne obaveze (67,9%), a dugoročne 32,1%, što je povoljniji omjer u odnosu na prethodnu godinu kada su kratkoročne obaveze učestvovala sa 69,7%. Visok udio kratkoročnih obaveza u uslovima povećane zaduženosti može dodatno otežati rješavanje problema likvidnosti kod pojedinih preduzeća ovog područja djelatnosti.

Grafikon 56. Kretanje koeficijena zaduženosti za period 2011.-2015.

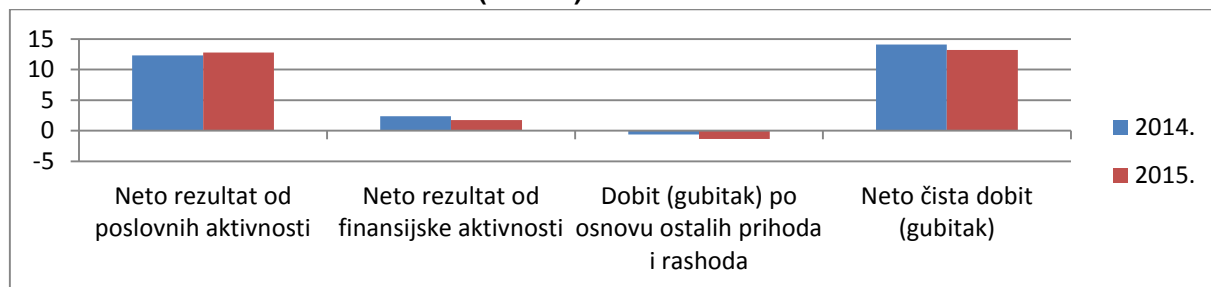
Izvor: FIA

U strukturi poslovne aktive (sredstava) podjednak je odnos stalnih i tekućih sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini iznosio je 49,2%. Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja. U 2015. godini dugoročnim izvorima je bilo pokriveno 114,4% stalnih sredstava, što je za čak 10,2 p.p. niže nego u 2014. godini. To znači da se jedan manji dio kratkoročne imovine finansira dugoročnim izvorima finansiranja, što je svakako povoljno imajući u vidu duže rokove dospijea obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od tekućih sredstava. Ipak, udio kratkoročnih obaveza je potrebno smanjiti, kako bi se održala povoljna dugoročna pokrivenost stalnih sredstava.

3.15. Obrazovanje

Prema podacima FIA-e, broj pravnih lica u području obrazovnih djelatnosti u 2015. godini iznosio je 313, viši je za 14 preduzeća u odnosu na prethodnu godinu, i u posljednjih pet godina konstantno raste. U 2015. godini u ovom sektoru je zaposleno 2.634 lica, što je za 8,9% više nego prethodne godine. Posmatrajući posljednje 3 godine, u ovom sektoru je primjetan porast broja zaposlenih.

Grafikon 57. Struktura neto rezultata (mil.KM)

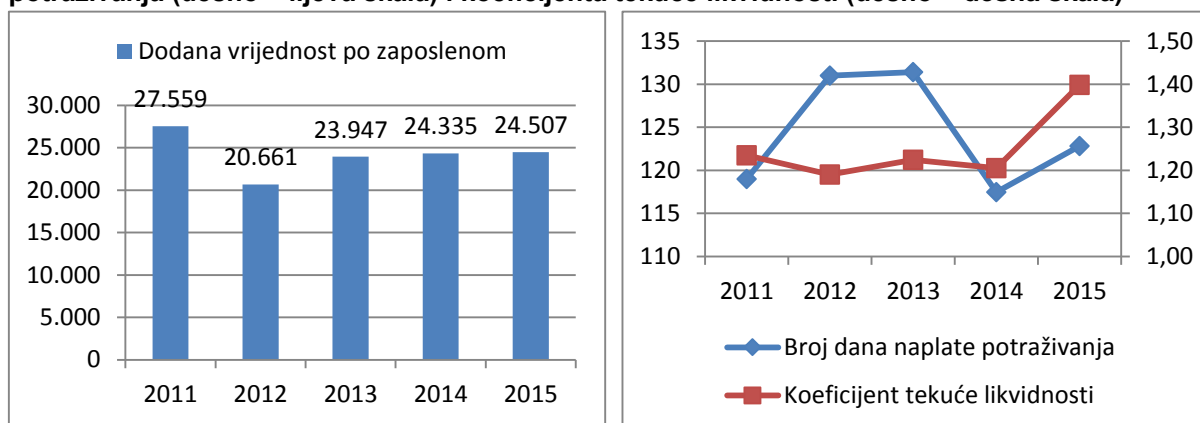
Izvor: FIA

Posmatrajući posljednjih pet godina, ovaj sektor je ostvarivao pozitivne rezultate. U 2015. godini ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 13,2 mil. KM, što čini 0,9% ukupne neto dobiti privrednih subjekata FBiH. Pozitivnom rezultatu uglavnom je doprinijela dobit od poslovne aktivnosti, koja je u 2015. godini iznosila 12,8 mil. KM, više za 4,1% u odnosu na prethodnu godinu. Prihodi od prodaje ostvareni su i iznosu od 84,3 mil. KM, što je za 8,8% više u odnosu na prethodnu godinu. Od tih prihoda, prihodi od prodaje na stranom tržištu su realizovani u iznosu od 8,0 mil. KM, ili 9,5% ukupnih prihoda od prodaje. U odnosu na prethodnu godinu (8,5%), udio prihoda od prodaje na stranom tržištu je nešto veći.

Produktivnost, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u posljednje tri godine na približno istom nivou, i u 2015. godini je iznosila 24.507 KM po zaposlenom. Troškovi rada u dodanoj vrijednosti u 2015. godini učestvuju sa 72,3%.

Koeficijent likvidnosti, mjeran odnosom tekuće imovine i kratkoročnih sredstava, je od 2012. do 2014. godine bio gotovo nepromijenjen, da bi u 2015. godini značajnije porastao i iznosio je 1,40. Ova koeficijent nije na zadovoljavajućem nivou, tako da se određena preduzeća ovog sektora susreću sa poteškoćama u izmirenju svojih kratkoročnih obaveza. Na likvidnost ovog sektora negativno utiče i veliki broj dana naplate potraživanja (123), što je izrazito visoko za ove djelatnosti.

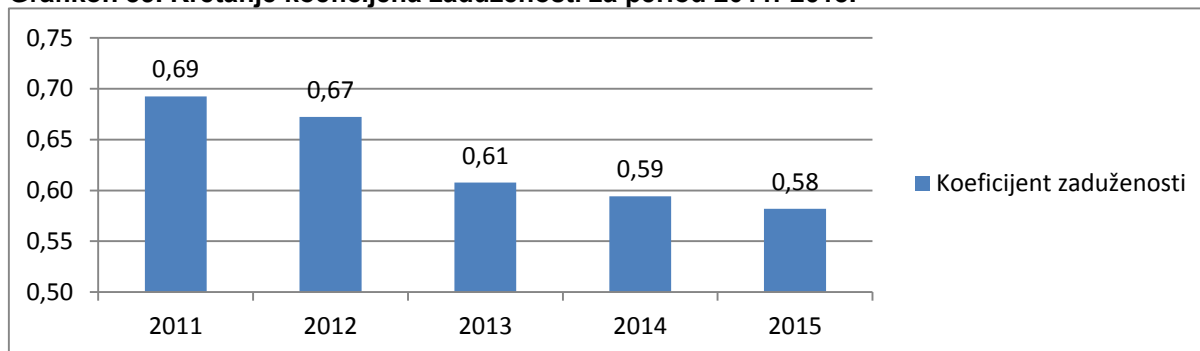
Grafikon 58. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti u posmatranom petogodišnjem periodu kontinuirano opada, što je pozitivno. U 2015. godini ovaj koeficijent je iznosio 0,58, što znači da je 58% poslovne aktive finansirano iz obaveza, znatno manje u odnosu na prethodnu godinu (59%). Koeficijent zaduženosti, iako u padu, još uvijek je iznad teorijski prihvatljivog iznosa od 0,50, što znači da se određen broj preduzeća ovog sektora susreće sa prezaduženošću. U strukturi obaveza, u 2015. godini kratkoročne obaveze imaju udio od 40,4%, a dugoročne 59,6%. Ovaj omjer je nešto povoljniji u odnosu na prethodnu godinu kada su kratkoročne obaveze učestvovala sa 40,9% u ukupnim obavezama.

Grafikon 59. Kretanje koeficijena zaduženosti za period 2011.-2015.

Izvor: FIA

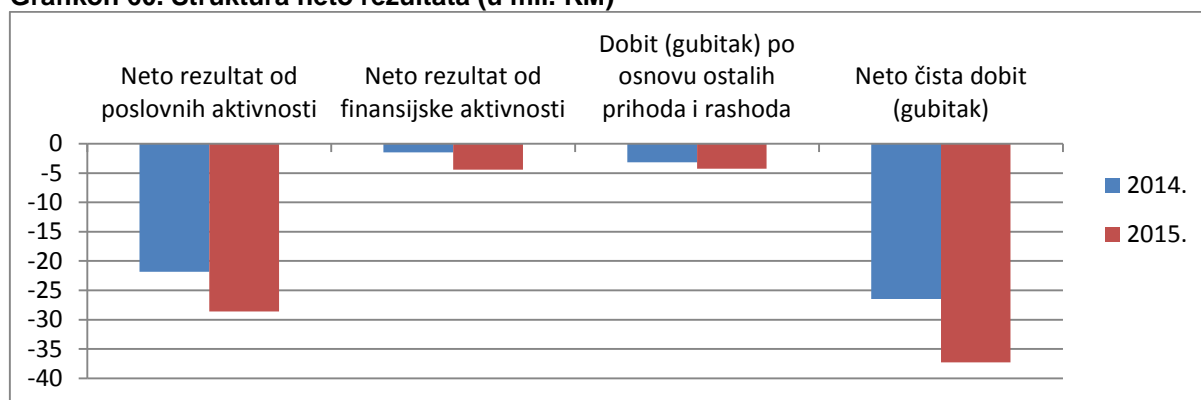
U strukturi poslovne aktive (sredstava) nešto veći udio imaju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u ukupnoj imovini iznosio je 64,5%, pri čemu stalna sredstva nisu u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (98,8%), što je za 5,8 p.p. više nego što je to bilo u 2014. godini. To znači da se jedan manji dio stalnih sredstava finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, što je nepovoljno imajući u vidu kraće rokove dospeljeća obaveza od vremena potrebnog da se generira novčani tok od stalnih sredstava.

3.16. Djelatnost zdravstvene i socijalne zaštite

Broj poduzeća u sektoru zdravstva je u 2015. godini smanjen za 6 poduzeća u odnosu na 2014. godinu. Uprkos smanjenju broja preduzeća, broj zaposlenih je porastao za 1.255, ili za 4,5%. U posmatranom petogodišnjem periodu, u izvještajnoj godini broj zaposlenih je na najvišem nivou i iznosi 29.449.

Područje zdravstva i socijalnog rada, kao i svake godine u posmatranom periodu, i dalje ostvaruje gubitak. U 2012. godini, ostvaren je najveći neto gubitak u iznosu od 47,8 miliona KM i veći je za 143,14% u odnosu na godinu ranije kada je neto gubitak iznosio 19,7 miliona KM. Nakon pada gubitka u 2013. godini, opet je 2014. i 2015. godini zabilježen porast neto čistog gubitka, tako da je u 2015. godini neto čisti gubitak porastao za 40,6% u odnosu na 2014. godinu i iznosi 37,3 mil KM.

Grafikon 60. Struktura neto rezultata (u mil. KM)

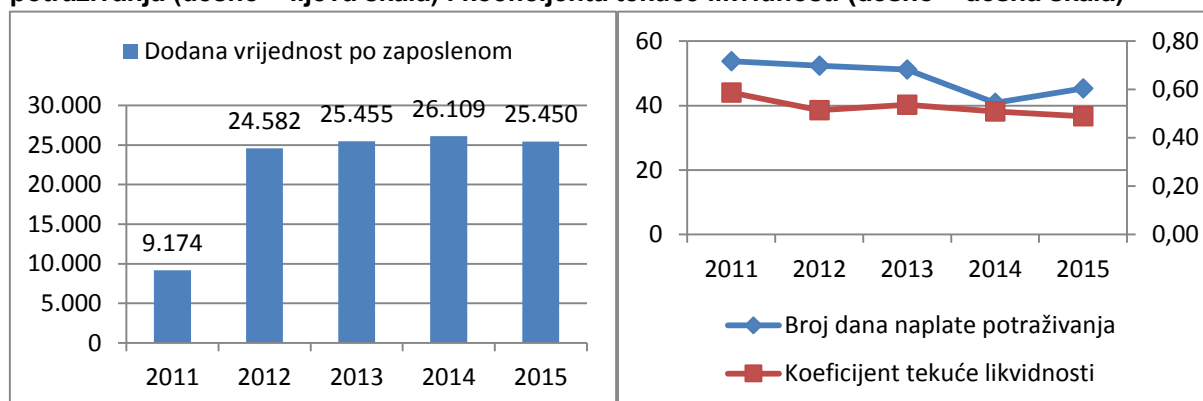
Izvor : FIA

Neto čisti gubitak perioda najvećim dijelom je prouzrokovan gubitkom od poslovnih aktivnosti preduzeća, koji je u 2015. godini veći za 6,7 mil. KM. Poslovni prihodi su povećani za 18,5 mil. KM, odnosno za 1,8% u odnosu na prethodnu godinu, dok su se vezani poslovni rashodi povećali za 2,4%, odnosno za 25,2 mil. KM. Gubici po osnovu finansijske aktivnosti i po osnovu ostalih prihoda i rashoda su se takođe povećali i tako doprinijeli visokom ukupnom neto čistom gubitku ovog područja.

U sektoru zdravstva i socijalnog rada skoro i da nema ostvarenog prihoda na stranom tržištu. Udio ostvarenih prihoda od prodaje na stranom tržištu u 2015. godini iznosi svega 0,07%, što je neznatno niže u odnosu na prethodnu godinu. Ovaj sektor je usmjeren pretežno na domaće tržište.

Prosječna produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u 2015. godini smanjena za 2,5% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti iznosio je 94,4%, nešto više u odnosu na prethodnu godinu kada je ovaj pokazatelj iznosio 93,8%. Iznos operativnog viška iznad troškova rada i kapitalizirane vrijednosti stalnih sredstava (amortizacije), je relativno nizak, što upućuje na zaključak da su ostvareni prihodi nedovoljni da pokriju visoke rashode kako bi se ostvarila dobit od poslovnih aktivnosti.

Grafikon 61. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

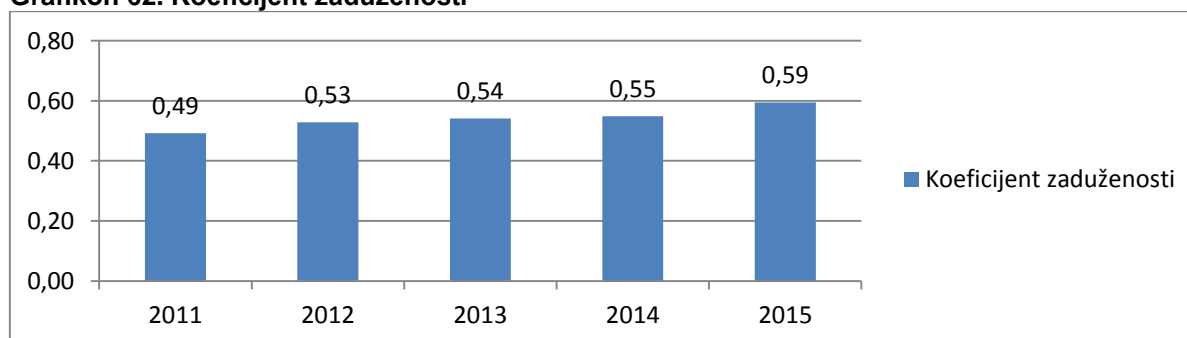

Izvor: FIA

Koeficijent tekuće likvidnosti, kao odnos tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, pokazuje vrijednosti koje su daleko ispod zadovoljavajućeg nivoa, što nam govori da se veliki dio preduzeća susreće sa nelikvidnošću, odnosno nesposobnošću pravovremenog plaćanja kratkoročnih obaveza. U 2015. godini koeficijent likvidnosti je na veoma niskom nivou (ciljano 2,0), iznosio 0,49 i na najnižem je nivou u posljednjih pet godina.

Poslovna aktiva preduzeća sektora zdravstva i socijalnog rada se u nešto većem omjeru finansira obavezama. Koeficijent zaduženosti tokom perioda od 2011. do 2015. godine bilježi trend rasta. U 2015. godini koeficijent zaduženosti iznosi 0,59, i veći je u odnosu na prethodnu godinu (0,55). Ukoliko vrijednost koeficijenta zaduženosti premašuje standardnu vrijednost od 0,50, to ukazuje da određeni broj preduzeća u ovom području ima finansijskih problema. U strukturi obaveza, kratkoročne obaveze u ukupnim obavezama učestvuju sa 48,3%, a dugoročne sa 51,7%, što je nešto povoljnija struktura u odnosu na 2014. godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 50,3%. Ipak, povećan koeficijent zaduženosti, uz niži koeficijent tekuće likvidnosti, siguran je pokazatelj pogoršanja finansijskog potencijala preduzeća u ovom području.

Grafikon 62. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

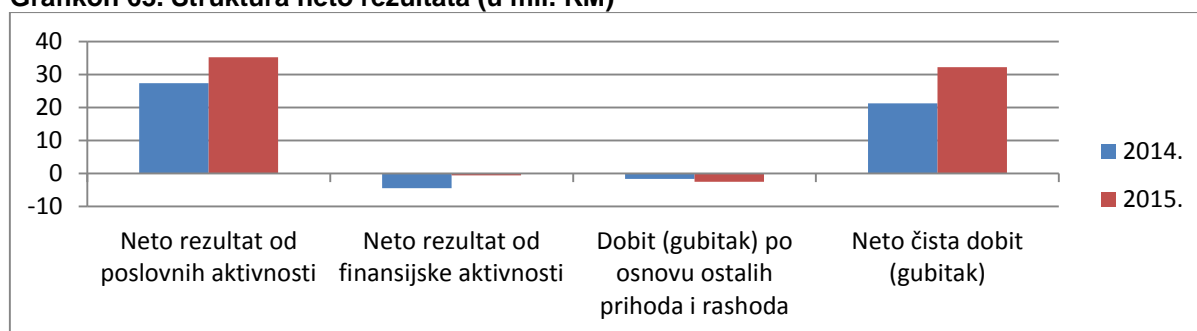
U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u poslovnoj aktivi iznosi 78,8%, i u posljednjih pet godina pokazuje trend smanjenja. Pokrivenost stalnih sredstava dugoročnim izvorima se od 2012. godine kreće ispod 100%. U 2015. godini dugoročna pokrivenost stalnih sredstava je iznosila

88,1%, što je nepovoljno obzirom da se značajan dio stalnih sredstava finansira kratkoročnim izvorima finansiranja, a kraći rok dospijeca obaveza i duži period za generisanje novčanog toka od stalnih sredstava dodatno otežava finansijsku sposobnost preduzeća.

3.17. Umjetnost, zabava i rekreacija

Broj preduzeća u području umjetnosti, zabave i rekreacije, koji su u 2015. godini predali svoje godišnje finansijske izvještaje, iznosio je 182, što je isti broj kao i prethodne godine. Broj zaposlenih u petogodišnjem periodu pokazuje trend rasta, te je u 2015. godini iznosio 5.901. U odnosu na 2014. godinu broj zaposlenih je porastao za 12,1%.

Grafikon 63. Struktura neto rezultata (u mil. KM)

Izvor : FIA

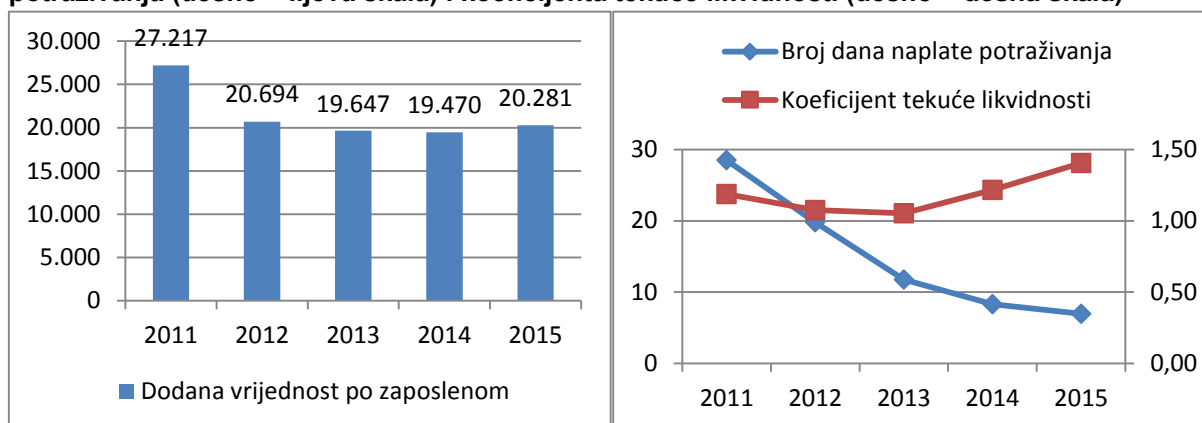
Područje umjetnosti, zabave i rekreacije ostvaruje dobit u posljednjih pet godina. U 2015. godini, ostvarena je najveća neto čista dobit u iznosu od 32,2 miliona KM i veća je za 51,2% u odnosu na prethodnu godinu. Neto čista dobit perioda uglavnom je rezultat dobiti od poslovnih aktivnosti preduzeća, koja je u 2015. godini viša za 7,9 mil. KM.

U području umjetnosti, zabave i rekreacije, od ukupnih prihoda od prodaje, prihodi od prodaje na stranom tržištu iznose 1,8%, što je za 0,8 p.p. više u odnosu na prethodnu godinu.

Prosječna produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u 2015. godini viša za 4,2% u odnosu na prethodnu godinu. Udio troškova rada u dodanoj vrijednosti iznosio je 61,1%, i nešto je niži u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 63,6%. Iznos operativnog viška iznad troškova rada i kapitalizirane vrijednosti stalnih sredstava (amortizacije) je povećan, što je svakako pozitivan pomak u poboljšanju produktivnosti sektora.

Koeficijent tekuće likvidnosti, kao odnos tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, raste u posljednje dvije godine, i u 2015. godini iznosi 1,41, što je značajno više u odnosu na prethodnu godinu (1,22). U 2015. godini koeficijent likvidnosti je na najvišem nivou u posljednjih pet godina, ali ipak još uvijek značajno ispod teorijski prihvatljive granice od 2. Broj dana naplate potraživanja ovog područja djelatnosti se od 2012. godine kontinuirano smanjuje, i u 2015. godini iznosi 7 dana, što je izuzetno pozitivno u smislu održavanja likvidnosti.

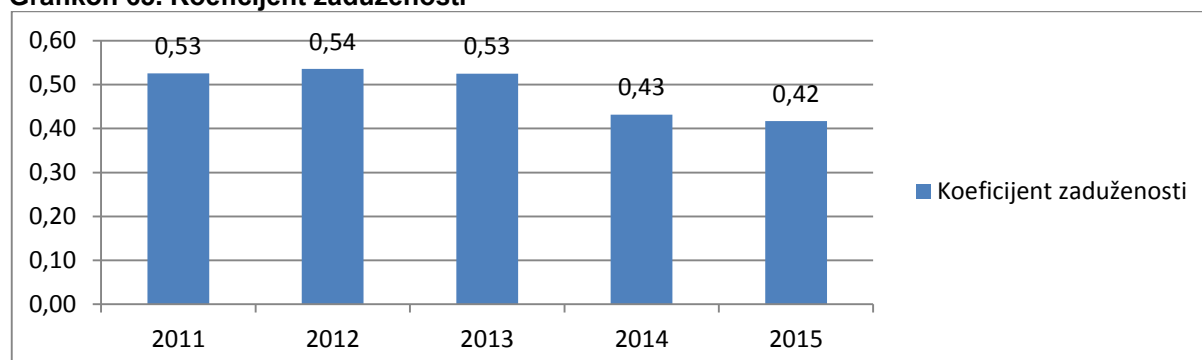
Grafikon 64. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti tokom perioda od 2012. do 2015. godine bilježi pozitivan trend smanjenja. U 2015. godini koeficijent zaduženosti iznosi 0,42, i niži je u odnosu na prethodnu godinu (0,43), te je na zadovoljavajućem nivou, što pokazuje da preduzeća ovog sektora uglavnom nemaju problema sa prezaduženošću. Pozitivan trend smanjenja koeficijenta zaduženosti, uz povećanje koeficijenta likvidnosti i smanjenje broja dana naplate potraživanja, siguran je pokazatelj poboljšanja finansijske stabilnosti ovog područja. U strukturi obaveza, kratkoročne obaveze u ukupnim obavezama učestvuju sa 51,6%, i struktura je nešto nepovoljnija u odnosu na 2014. godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 45,6%. Ipak, ove promjene strukture obaveza ne bi trebale imati značajnije implikacije na finansijsku stabilnost preduzeća.

Grafikon 65. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

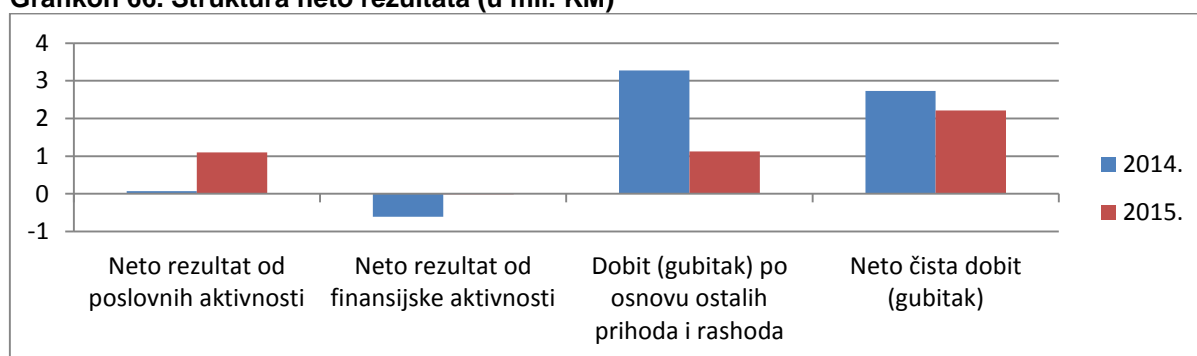
U strukturi aktive (sredstava) dominiraju stalna sredstva. U 2015. godini udio stalnih sredstava u poslovnoj aktivi iznosi 67,2%, i nešto je niži u odnosu na prethodnu godinu (73,4%). Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (114,6%), što je povoljno obzirom da se jedan dio tekućih sredstava finansira dugoročnim izvorima finansiranja.

3.18. Ostale uslužne djelatnosti

Broj preduzeća u području ostalih uslužnih djelatnosti, koji su u 2015. godini predali svoje godišnje finansijske izvještaje, iznosio je 252, što je za 5 preduzeća više nego prethodne godine. Broj zaposlenih je u 2015. godini iznosio 1.105, što je neznatno više u odnosu na prethodnu godinu (1.096).

Područje ostalih uslužnih djelatnosti ostvarilo je dobit u posljednjih pet godina. U 2015. godini, ostvarena je neto čista dobit u iznosu od 2,2 miliona KM i manja je za 19,0% u odnosu na prethodnu godinu. Neto čista dobit perioda rezultat je dobiti od poslovnih aktivnosti preduzeća, te dobiti po osnovu ostalih prihoda i rashoda. Dobit od poslovne aktivnosti je u 2015. godini porasla za više od 15 puta, što je posljedica značajnijeg povećanja poslovnih prihoda u odnosu na povećanje rashoda.

Grafikon 66. Struktura neto rezultata (u mil. KM)

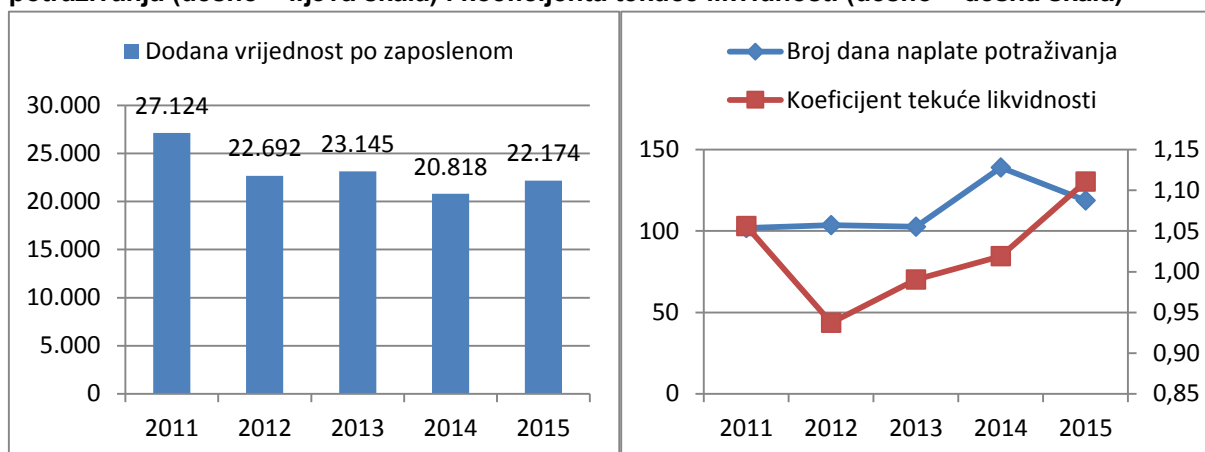
Izvor : FIA

Od ukupnih prihoda od prodaje u 2015. godini, 5,2% čine prihodi od prodaje na stranom, što je za 0,6 p.p. više u odnosu na prethodnu godinu.

Prosječna produktivnost rada, mjerena dodanom vrijednošću po zaposlenom, je u 2015. godini viša za 6,5% u odnosu na prethodnu godinu, ali je ovo područje i dalje jedan od najmanje produktivnih sektora u privredi. Udio troškova rada u dodatnoj vrijednosti iznosio je visokih 81,9%, i nešto je niži u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 85,8%. To znači da ostvarena akumulacija nije dovoljna za ekspanziju ovog područja djelatnosti.

Koeficijent tekuće likvidnosti, kao odnos tekuće imovine i kratkoročnih obaveza, raste u posljednje četiri godine, i u 2015. godini iznosi 1,11, što je više u odnosu na prethodnu godinu (1,02). U 2015. godini koeficijent likvidnosti je na najvišem nivou u posljednjih pet godina, ali ipak još uvijek značajno ispod teorijski prihvatljive granice od 2. Imajući u vidu i veliki broj dana naplate potraživanja (119 u 2015. godini), jasno je da se veliki broj preduzeća u ovom području susreće sa problemima u održavanju tekuće likvidnosti.

Grafikon 67. Kretanje dodane vrijednosti po zaposlenom (lijevo), broja dana naplate potraživanja (desno – lijeva skala) i koeficijenta tekuće likvidnosti (desno – desna skala)

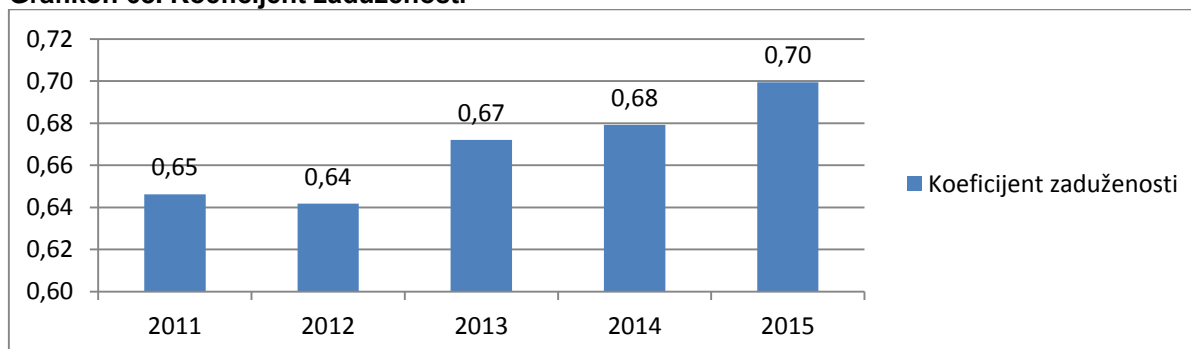

Izvor: FIA

Koeficijent zaduženosti tokom perioda od 2012. do 2015. godine bilježi trend rasta. U 2015. godini koeficijent zaduženosti iznosi 0,70, i viši je u odnosu na prethodnu godinu (0,68), te je značajno iznad teorijski prihvatljivog nivoa od 0,50, što pokazuje da veliki broj preduzeća ovog sektora ima problema sa prezaduženošću.

U strukturi obaveza, kratkoročne obaveze u ukupnim obavezama učestvuju sa 55,3%, što je nepovoljnija struktura u odnosu na 2014. godinu kada je udio kratkoročnih obaveza iznosio 59,4%. Ipak, ove promjene strukture obaveza nisu dovoljne da se popravi finansijsko stanje preduzeća, te je rješavanju problema nelikvidnosti i prezaduženosti potrebno pristupiti sistemski.

Grafikon 68. Koeficijent zaduženosti

Izvor: FIA

U strukturi aktive (sredstava) stalna i tekuća sredstva imaju podjednak udio. U 2015. godini udio stalnih sredstava u poslovnoj aktivi iznosi 51,6%, i nešto je niži u odnosu na prethodnu godinu (53,6%). Stalna sredstva su u cijelosti pokrivena dugoročnim izvorima finansiranja (113,6%), što je povoljno obzirom da se dio tekućih sredstava finansira dugoročnim izvorima finansiranja.

ZAKLJUČAK

Podaci o pozitivnim makroekonomskim kretanjima u zemljama EU i regiona, u posljednje dvije godine, pokazuju da je ekonomska kriza daleko iza njih. U Federaciji BiH, takođe, makroekonomski pokazatelji ukazuju na evidentan ekonomski rast.

Prema podacima FIA-e, broj preduzeća je u posljednjih pet godina bilježio promjenjivo kretanje, ali je u 2015. godini dostigao najvišu vrijednost (21.322), dok broj zaposlenih od 2011. godine pokazuje trend rasta i u 2015. godini iznosi 318.363. Ostvareni ukupni prihodi na nivou FBiH u 2015. godini su za 2,9% viši, dok je neto čista dobit preduzeća u FBiH za 3 puta viša u odnosu na 2014. godinu.

Međutim, značajniji ekonomski rast ograničava se sistemskim problemima prisutnim u privredi Federacije BiH u nizu posljednjih godina. U većini sektora evidentan je konstantno nizak stepen likvidnosti (prosjeak za FBiH iznosi 1,13), dok je u mnogim sektorima povećan koeficijent zaduženosti (prosjeak za FBiH iznosi 0,49). Takođe, broj dana naplate potraživanja u 2015. godini je i dalje vrlo visok (prosjeak na nivou FBiH je 79 dana), što stvara dodatne poteškoće preduzećima u održavanju stabilnog poslovanja.

Da se preduzeća FBiH susreću sa problemima u održavanju stabilnosti poslovanja potvrđuju i podaci Centralne Banke BiH koji govore da, na kraju 2015. godine, ukupan broj blokiranih transakcijskih računa iznosi 21.121 i povećan je za 5.788, dok broj firmi koje imaju bar jedan blokiran račun iznosi 13.081 i povećan je za 2.172 u odnosu na 2014. godinu.

Iako je u 2015. godini ostvarena najveća neto čista dobit preduzeća u Federaciji BiH u posljednjih pet godina, uz povećanje prihoda od izvoza, to nikako ne može biti garancija snažnijeg razvoja privrede, budući da male turbulencije na domaćem i stranog tržištu mogu dramatično uticati na ionako lošu sveukupnu likvidnost, koja se može negativno odraziti na smanjenje investicija, nemogućnost kreiranja novih radnih mjesta, slabljenje konkurentnosti domaćih firmi, te smanjenje izvoza. Sistemskoj nelikvidnosti negativno doprinosi i rastući javni dug, visoka porezna i administrativna opterećenja privrede, te visoke kamatne stope i ograničen pristup kreditnim sredstvima.

U cilju prevazilaženja problema privrede, te stvaranja stimulativnijeg poslovnog ambijenta, predlažemo slijedeće mjere:

- Olakšati poziciju privrede smanjenjem fiskalnih i parafiskalnih nameta, sa ciljem jačanja konkurentne pozicije domaće privrede, vodeći računa da ne dođe do poremećaja u javnoj potrošnji (neutralan princip uz povećano oporezivanje imovine i potrošnje),
- Pojednostaviti proceduru i način plaćanja poreskih obaveza (smanjiti broj naloga za plaćanje), sa ciljem smanjenja troškova poslodavaca,
- Pojednostaviti proceduru, smanjiti troškove, broj koraka i broj dana za osnivanje privrednih subjekata,

- Pojednostaviti proceduru, smanjiti troškove i rokove za dobijanje urbanističkih, građevinskih, energetskih i drugih dozvola, sa ciljem stimulanja investicija,
- Uskladiti način oporezivanja rada sa EU metodologijom, oporezivanjem svih naknada po osnovu rada, uz adekvatno smanjenje stopa poreza i doprinosa po osnovu plata (neutralan princip),
- Uspostaviti i zakonski urediti sistem multilateralnih kompenzacija i cesija unutar Razvojne banke FBiH, kao načina međusobnog izmirivanja potraživanja. Ovakvo rješenje je važno jer će smanjiti unutarnji dug u FBiH,
- Unutar programa Razvojne banke obezbijediti kredite za likvidnost sa rokom otplate između 3 i 5 godina za zdrava preduzeća sa problemom nelikvidnosti, tako da se pretvaranjem kratkoročnih obaveza u dugoročne relaksira novčani tok preduzeća,
- Ubrzati aktivnosti na razvoju sistema osiguranja kvaliteta, te jačati saradnju, uklanjati barijere i ostvarivati standarde koji su traženi od strane EU. Najočigledniji primjeri su vezani za sektore šumarstva (FCC certifikat) i sektor prerade hrane,
- Unaprijediti zakonski okvir, kojim bi se stvorile pretpostavke za razvoj primarnog i sekundarnog tržišta kapitala, što će omogućiti svim privatnim kompanijama i kompanijama sa učešćem državnog kapitala lakše prikupljanje sredstava za njihov razvoj preko tržišta kapitala,
- Iskoristiti sredstva od privatizacije za dokapitalizaciju Razvojne banke Federacije BiH, kako bi se podigao nivo kreditnog potencijala banke za finansiranje i sufinansiranje značajnih razvojnih projekata.

Realizacijom navedenih mjera smanjio bi se nivo opšte nelikvidnosti privrede u FBiH sa pozitivnim efektima na povećanje investicija, povećanje konkurentnosti preduzeća, povećanje zaposlenosti, povećanje izvoza, što bi na kraju dovelo do ubrzanijeg privrednog razvoja.

DODATAK

1. Definicija indikatora i metodologija izračuna

U nastavku su opisani indikatori aktivnosti, uspješnosti i finansijske stabilnosti preduzeća koji su korišteni u Analizi poslovanja preduzeća u FBiH, sa metodologijom njihovog izračuna. Izračun svih navedenih indikatora je baziran na godišnjim finansijskim izvještajima privrednih subjekata, bilansu stanja, bilansu uspjeha, te posebnim podacima, koji su agregirani na nivou FBiH, te na nivou područja djelatnosti. Pregled indikatora je dat u slijedećoj tabeli.

Tabela: Pregled korištenih indikatora

R.br.	Indikator	Opis	Metodologija izračuna
1.	Neto dobit perioda	Neto dobit perioda predstavlja ostvareni zbirni poslovni rezultat preduzeća po područjima djelatnosti, ili ukupno za FBiH, nakon oporezivanja.	Dat je u izvještajima FIA-e
2.	Neto gubitak perioda	Neto gubitak perioda predstavlja ostvareni zbirni poslovni rezultat preduzeća po područjima djelatnosti, ili ukupno za FBiH, nakon oporezivanja.	Dat je u izvještajima FIA-e
3.	Neto čista dobit/gubitak	Neto čista dobit ili gubitak perioda predstavlja razliku između neto dobiti i neto gubitka perioda.	Ukupna neto dobit preduzeća koja su istu ostvarila umanjena za ukupan gubitak preduzeća koji su isti ostvarili, na nivou područja djelatnosti ili cijele FBiH
4.	Prosječna aktiva po zaposlenom	Prosječna aktiva po zaposlenom predstavlja indikator opremljenosti rada, odnosno sa kolikom vrijednošću prosječne aktive raspolaže jedan radnik.	Ukupna aktiva na kraju perioda – uk. aktiva na početku perioda / 2 / broj zaposlenih
5.	Efikasnost poslovanja	Predstavlja indikator koji pokazuje koliko se prihoda ostvari po jedinici rashoda. Poželjno je da ovaj indikator bude što veći.	Ukupni prihodi/ukupni rashodi
6.	Dodana vrijednost po zaposlenom	Ovo je indikator produktivnosti rada. Poželjno je da ovaj indikator poprima što veće vrijednosti.	Poslovni prihodi korigovani za promjenu zaliha umanjeni za troškove nabavke prodane robe, troškove materijala, troškove proizvodnih usluga, troškove rezervisanja i nematerijalne troškove/broj zaposlenih

7.	Broj dana naplate potraživanja	Predstavlja pokazatelj prosječnog vremena potrebnog da se potraživanja naplate.	Kratkoročna potraživanja/prihodi od prodaje x 365
8.	Koeficijent tekuće likvidnosti	Predstavlja indikator koji mjeri sposobnost preduzeća da izmiruju svoje dospjele kratkoročne obaveze. U pravilu, ovaj koeficijent bi trebao da ima vrijednost jednaku ili veću od 2.	Tekuća imovina/kratkoročni izvori
9.	Koeficijent obrta tekućih sredstava	Predstavlja pokazatelj koji govori o brzini cirkulisanja tekuće imovine, odnosno koliko je obrtne imovine angažovano da bi se ostvarila jedna jedinica prihoda.	Ukupni prihodi/tekuća sredstva
10.	Koeficijent zaduženosti	Ovaj indikator govori o tome koliko je imovine finansirano iz vlastitog kapitala, te koliko je imovine finansirano iz obaveza (tuđeg kapitala). Ovaj indikator, po pravilu, ne bi trebao da ima vrijednost veću od 0,5.	Ukupne obaveze/ukupna poslovna aktiva Poslovna aktiva predstavlja razliku između ukupne aktive i vanbilansne aktive.
11.	Udio kratkoročnih obaveza u ukupnoj poslovnoj pasivi	Ovaj indikator pokazuje koliki je udio kratkoročnih obaveza u ukupnim izvorima sredstava. Poželjno je da ovaj indikator pokazuje trend opadanja, ali interpretaciji ovog indikatora treba oprezno pristupiti posmatrajući i druge indikatore, poput koeficijenta likvidnosti i koeficijenta zaduženosti.	Kratkoročne obaveze / ukupna poslovna pasiva
12.	Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	Ovaj indikator pokazuje u kojoj mjeri su stalna sredstva finansirana dugoročnim izvorima finansiranja. U pravilu bi trebalo da se što veći dio ove imovine finansira dugoročnim izvorima, obzirom na duži rok dospelje obaveza, duži vremenski period generisanja novčanog toka od stalnih sredstava, te nižu cijenu koštanja dugoročnih kredita.	Dugoročni izvori/stalna sredstva
13.	Udio prihoda od izvoza u ukupnim prihodima od prodaje	Ovaj indikator pokazuje koliko se prihoda generisalo na stranim tržištima, u odnosu na ukupne prihode. Poželjno je da ovaj omjer bude što veći.	Prihodi od prodaje na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje
14.	Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	Ovo je indikator strukture poslovne aktive, koji govori o udjelu stalnih sredstava. U zavisnosti od područja djelatnosti, ovaj indikator može poprimiti različite vrijednosti, koje se mogu ocijeniti zadovoljavajućim. Primjerice, u poljoprivredi je sasvim logičan visok udio stalnih sredstava, dok je u trgovini visok udio obrtne imovine takođe opravdan.	Stalna sredstva/poslovna aktiva

2. Pregled Tabela

Tabela 1. Broj i finansijski rezultati preduzeća u FBiH u periodu 2011. - 2015. godina

Opis	2011	2012	2013	2014	2015	Indeks 2015/2014
Broj preduzeća	21.153	21.179	21.306	21.216	21.322	100,50
Broj zaposlenih	344.368	298.920	305.619	309.978	318.363	102,71
Ukupni prihodi (mil. KM)	39.160	39.886	40.586	41.812	43.007	102,86
Ukupni rashodi (mil. KM)	38.497	39.429	39.926	41.271	41.661	100,94
Neto dobit perioda (mil. KM)	1.648	1.700	1.813	1.973	2.375	120,38
Neto gubitak perioda (mil. KM)	1.106	1.358	1.297	1.597	1.216	76,14
Neto čista dobit/gubitak perioda (mil. KM)	542	342	517	376	1.159	308,24
Uk.prih./Uk.rash.	1,0172	1,0116	1,0165	1,0131	1,0323	101,90

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 2. Struktura imovine i izvora

IMOVINA	2014		2015		Indeks 2015/2014
	Iznos	udio %	Iznos	udio %	
Stalna sredstva	37.910.293.089	63,0%	38.151.888.536	62,7%	100,6
Tekuća sredstva	19.867.936.309	33,0%	20.395.876.770	33,5%	102,7
Ostala aktiva	2.395.821.957	4,0%	2.304.176.897	3,8%	96,2
Ukupna poslovna aktiva	60.174.051.355	100,0%	60.851.942.203	100,0%	101,1
KAPITAL I OBAVEZE	2014		2015		Indeks 2014/2013
	Iznos	udio %	Iznos	udio %	
Kapital i rezerve	30.827.849.530	51,2%	31.303.016.819	51,4%	101,5
Rezervisanja	1.650.756.025	2,7%	1.577.387.711	2,6%	95,6
Dugoročne obaveze	9.290.723.207	15,4%	9.004.251.368	14,8%	96,9
Kratkoročne obaveze	17.443.844.519	29,0%	18.008.236.334	29,6%	103,2
Ostali izvori	960.878.074	1,6%	959.049.971	1,6%	99,8
Ukupni izvori	60.174.051.355	100,0%	60.851.942.203	100,0%	101,1

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 3. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području poljoprivrede

A_POLJOPRIVREDA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	537	544	554	563	577
2. Broj zaposlenih	5.666	6.396	6.477	6.824	6.932
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	648	-7.466	6.544	-29.036	13.536
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	605	405	277	268	263
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0072	0,9893	1,0170	0,9537	1,0306
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	25.986	23.722	23.844	22.276	25.118
7. Troškovi rada po zaposlenom	20.636	18.427	19.256	18.842	18.664
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	79,41%	77,68%	80,76%	84,58%	74,31%
9. Broj dana naplate potraživanja	116	111	112	90	76
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,09	1,23	1,13	1,04	1,02
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,09	0,17	0,23	0,23	0,24
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,74	1,71	1,72	1,93	1,91
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	6,69%	12,43%	13,57%	13,39%	14,71%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	102,57%	103,49%	103,66%	103,02%	102,73%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	8,54%	10,22%	10,43%	11,93%	13,58%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	92,40%	84,61%	83,37%	84,06%	83,01%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 4. Tabela 1. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području rudarstva

B_RUDARSTVO	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	154	155	155	155	151
2. Broj zaposlenih	14.138	10.976	15.420	14.826	14.487
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-57.018	-43.459	-55.870	-87.730	-102.714
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	118	154	112	118	124
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9270	0,9418	0,9257	0,8822	0,8587
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	28.310	36.595	24.627	24.061	23.657
7. Troškovi rada po zaposlenom	25.521	32.906	23.608	23.252	23.975

8. Troškovi rada/dodana vrijednost	90,15%	89,92%	95,86%	96,64%	101,35%
9. Broj dana naplate potraživanja	85	89	99	93	91
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	0,77	0,75	0,71	0,66	0,60
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,49	0,49	0,50	0,53	0,54
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,53	1,44	1,40	1,39	1,33
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	36,49%	38,49%	41,17%	41,80%	42,45%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	117,93%	87,37%	83,17%	80,64%	77,80%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	9,23%	8,98%	7,57%	7,57%	7,98%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	71,57%	70,40%	70,73%	72,16%	73,98%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 5. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području prerađivačke industrije

PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA - C	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	3.630	3.633	3.640	3.577	3.539
2. Broj zaposlenih	77.259	80.591	80.103	82.176	82.212
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	67.926	-46.686	9.076	155.955	395.416
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	170	164	166	163	164
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0103	0,9964	1,0049	1,0218	1,0464
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	25.184	23.821	24.165	26.010	28.033
7. Troškovi rada po zaposlenom	15.212	14.969	15.414	15.327	15.724
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	60,40%	62,84%	63,79%	58,93%	56,09%
9. Broj dana naplate potraživanja	89	86	83	80	77
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,04	1,02	1,00	1,07	1,10
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,50	0,51	0,51	0,50	0,50
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,83	1,81	1,81	1,92	1,97
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	36,47%	36,78%	38,25%	34,68%	34,63%

14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	122,61%	105,39%	104,67%	108,90%	112,11%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	39,60%	40,40%	40,43%	40,95%	42,62%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	60,08%	59,88%	58,98%	59,98%	58,31%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 6. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području energije

D - ENERGIJA, PLIN, PARA I KLIMATIZACIJA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	126	159	195	196	195
2. Broj zaposlenih	8.348	8.283	8.214	8.193	8.035
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-37.798	-67.774	72.218	-9.494	-108.949
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	615	623	639	648	655
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9793	0,9634	1,0366	0,9952	0,9498
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	60.510	58.592	79.309	71.522	74.618
7. Troškovi rada po zaposlenom	36.585	36.391	37.034	36.991	37.737
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	60,46%	62,11%	46,70%	51,72%	50,57%
9. Broj dana naplate potraživanja	75	82	78	94	78
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	2,15	1,85	2,15	2,11	1,91
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,23	0,25	0,24	0,24	0,24
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	2,10	2,16	2,36	2,11	2,31
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	8,29%	9,50%	8,63%	8,88%	9,82%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	117,95%	109,39%	111,91%	112,61%	111,08%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	11,33%	9,84%	13,24%	9,46%	9,22%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	82,02%	82,33%	81,29%	80,57%	80,85%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 7. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području snabdijevanja vodom i upravljanja otpadom

E - VODA, OTPAD, OKOLIŠ	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	232	238	247	245	239
2. Broj zaposlenih	7.995	8.123	8.346	8.391	8.032
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-23.128	-21.603	-23.361	-19.158	-12.305
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	212	209	203	197	204
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9652	0,9671	0,9612	0,9674	0,9782
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	25.509	25.572	23.787	24.895	26.321
7. Troškovi rada po zaposlenom	20.579	20.749	20.010	20.128	20.878
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	80,67%	81,14%	84,12%	80,85%	79,32%
9. Broj dana naplate potraživanja	132	140	160	154	156
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,48	1,48	1,52	1,52	1,47
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,27	0,29	0,29	0,28	0,29
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	2,05	1,91	1,78	1,77	1,76
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	13,17%	13,72%	13,11%	13,32%	12,67%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	117,36%	106,94%	107,84%	108,53%	108,01%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	37,03%	35,89%	29,27%	21,43%	19,11%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	81,71%	80,68%	80,57%	79,87%	80,86%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 8. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području građevinarstva

F - GRAĐEVINARSTVO	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	1.723	1.688	1.682	1.631	1.599
2. Broj zaposlenih	18.933	20.956	20.605	20.981	21.010
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	112.082	143.687	128.274	131.698	127.670
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	193	184	209	228	237
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0686	1,0839	1,0734	1,0665	1,0772
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	27.304	25.197	25.102	27.132	27.615
7. Troškovi rada po zaposlenom	16.535	14.507	14.754	14.850	15.069

8. Troškovi rada/dodana vrijednost	60,56%	57,57%	58,78%	54,73%	54,57%
9. Broj dana naplate potraživanja	169	176	176	164	173
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,20	1,21	1,14	1,15	1,02
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,57	0,58	0,60	0,62	0,61
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,12	1,12	1,18	1,23	1,21
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	39,46%	37,08%	35,01%	32,26%	33,43%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	133,91%	115,41%	110,04%	108,13%	104,05%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	11,34%	11,91%	9,48%	9,00%	10,04%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	52,25%	54,50%	59,04%	62,63%	63,96%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 9. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području trgovine

G - TRGOVINA, POPRAVAK VOZILA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	7.951	7.821	7.796	7632	7.543
2. Broj zaposlenih	72.520	71.885	71.909	71.285	76.495
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	304.823	284.095	283.013	422.240	596.531
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	175	179	183	188	180
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0199	1,0182	1,0181	1,0254	1,0349
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	25.367	26.307	26.275	29.165	29.228
7. Troškovi rada po zaposlenom	14.734	15.071	15.320	15.973	15.372
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	58,08%	57,29%	58,31%	54,77%	52,59%
9. Broj dana naplate potraživanja	64	66	64	64	64
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,19	1,19	1,21	1,23	1,23
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,63	0,62	0,61	0,60	0,59
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	2,61	2,59	2,61	2,65	2,59
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	46,68%	47,15%	45,91%	45,42%	45,48%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	137,74%	124,39%	127,00%	128,61%	129,61%

15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	3,38%	3,02%	2,71%	3,11%	3,75%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	43,50%	42,46%	42,58%	42,43%	42,06%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 10. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području prijevoza i skladištenja

H - PRIJEVOZ I SKLADIŠTENJE	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	1.445	1.427	1.434	1.405	1.412
2. Broj zaposlenih	26.462	20.634	20.744	20.848	21.094
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-30.218	-35.295	-25.270	-3.872	42.194
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	139	181	184	185	184
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9859	0,9831	0,9887	1,0022	1,0272
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	21.209	26.543	28.300	30.274	32.876
7. Troškovi rada po zaposlenom	16.390	21.241	21.541	21.954	22.074
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	77,28%	80,03%	76,12%	72,52%	67,14%
9. Broj dana naplate potraživanja	107	106	109	101	99
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	0,92	0,78	0,77	0,70	0,79
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,45	0,46	0,48	0,48	0,48
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	2,10	2,29	2,19	2,31	2,25
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	26,21%	28,32%	29,28%	30,17%	28,79%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	124,29%	92,69%	92,99%	92,32%	96,81%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	19,14%	19,81%	20,44%	21,71%	23,18%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	75,67%	77,34%	76,05%	75,64%	73,56%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 11. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području hotelijerstva i ugostiteljstva

I - HOTELIJERSTVO I UGOSTITELJSTVO	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	684	706	714	726	733
2. Broj zaposlenih	5.094	5.814	5.883	6.096	6.366

3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-20.003	-24.292	-7.161	-13.289	4.252
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	214	191	194	203	214
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9223	0,9105	0,9743	0,9523	1,0214
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	16.296	15.400	15.711	15.517	17.355
7. Troškovi rada po zaposlenom	13.017	12.159	12.023	11.754	11.734
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	79,88%	78,96%	76,53%	75,75%	67,61%
9. Broj dana naplate potraživanja	85	81	82	86	86
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	0,60	0,56	0,51	0,83	0,86
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,44	0,46	0,46	0,50	0,49
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,51	1,49	1,74	1,04	1,15
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	23,42%	25,40%	23,52%	21,31%	20,54%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	124,34%	91,75%	91,89%	100,92%	101,80%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	5,23%	3,78%	4,26%	2,14%	3,97%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	82,44%	81,31%	83,23%	77,96%	78,05%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 12. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području informacija i komunikacija

J - INFORMACIJE I KOMUNIKACIJE	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	757	761	782	792	814
2. Broj zaposlenih	11.654	12.259	12.748	13.093	13.317
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	164.000	147.649	154.720	132.323	122.457
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	218	208	203	197	197
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,1473	1,1324	1,1342	1,1083	1,1018
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	66.533	62.869	61.720	59.976	60.636
7. Troškovi rada po zaposlenom	30.167	29.758	29.162	29.411	29.992
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	45,34%	47,33%	47,25%	49,04%	49,46%

9. Broj dana naplate potraživanja	78	81	82	87	87
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,71	1,50	1,65	1,72	1,90
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,29	0,30	0,30	0,29	0,30
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,97	2,17	2,07	2,10	1,91
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	20,62%	21,74%	21,42%	21,80%	20,78%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	112,07%	108,08%	110,68%	111,07%	114,00%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	12,17%	12,77%	13,24%	13,23%	16,19%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	70,21%	72,40%	70,99%	70,40%	69,48%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 13. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području finansijskih djelatnosti i djelatnosti osiguranja

K - FINANSIJSKE DJELATNOSTI I DJELATNOSTI OSIGURANJA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	102	100	105	99	98
2. Broj zaposlenih	582	609	617	593	639
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-7.377	-21.474	-42.267	-5.646	13.186
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	1.586	1.459	1.287	1.148	937
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9464	0,8475	0,7928	1,0341	1,1824
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	29.271	28.105	11.221	24.439	36.443
7. Troškovi rada po zaposlenom	42.711	41.322	40.688	40.730	37.530
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	145,91%	147,03%	362,61%	166,66%	102,98%
9. Broj dana naplate potraživanja	1.072	1.330	544	740	470
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	2,06	1,78	1,48	2,00	2,02
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,90	0,90	0,88	0,86	0,84
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	0,53	0,47	0,60	0,57	0,79
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	15,62%	19,19%	23,32%	17,13%	14,21%

14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	210,00%	123,48%	119,14%	125,11%	119,15%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	0,90%	0,71%	0,74%	1,07%	0,46%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	68,02%	65,45%	64,37%	66,24%	72,00%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 14. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području poslovanja nekretninama

L - POSLOVANJE NEKRETNINAMA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	266	289	331	395	545
2. Broj zaposlenih	1.412	1.418	1.489	1.658	1.884
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-28.084	-7.973	-70.217	-370.675	-98.965
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	1.372	1.399	1.356	1.287	1.145
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9132	0,9781	0,7524	0,4446	0,7666
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	54.905	52.129	51.162	37.798	31.965
7. Troškovi rada po zaposlenom	21.065	18.220	20.315	20.475	20.023
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	38,37%	34,95%	39,71%	54,17%	62,64%
9. Broj dana naplate potraživanja	403	654	589	586	621
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	0,68	0,81	0,68	0,87	0,71
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,67	0,68	0,69	0,67	0,63
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	0,81	0,69	0,72	0,93	0,82
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	24,04%	19,40%	21,39%	17,52%	26,84%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	154,00%	100,34%	100,24%	130,57%	102,58%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi prodaje	0,32%	1,42%	1,33%	2,80%	2,97%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	80,23%	80,33%	78,42%	63,17%	71,32%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 15. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području stručnih, naučnih i tehničkih djelatnosti

M - STRUČNE, NAUČNE I TEHNIČKE DJELATNOSTI	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	2.006	2.038	2.120	2.150	2.188
2. Broj zaposlenih	9.155	10.061	10.375	10.780	11.164
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	87.868	63.447	68.978	48.398	134.718
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	465	432	430	422	424
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0727	1,0483	1,0502	1,0377	1,1050
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	35.550	32.915	35.586	35.960	38.256
7. Troškovi rada po zaposlenom	24.654	22.542	22.828	22.496	22.999
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	69,35%	68,49%	64,15%	62,56%	60,12%
9. Broj dana naplate potraživanja	110	127	110	123	133
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,57	1,45	1,40	1,38	1,39
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,35	0,36	0,36	0,36	0,37
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,20	1,24	1,32	1,25	1,21
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	18,47%	20,23%	20,09%	20,56%	21,68%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	122,54%	112,60%	111,04%	111,23%	111,80%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	40,29%	41,16%	50,17%	48,85%	39,99%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	71,55%	70,73%	71,85%	71,31%	69,95%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 16. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području administrativnih djelatnosti

N - ADMINISTRATIVNE I POMOĆNE USLUŽNE DJELATNOSTI	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	540	658	587	621	647
2. Broj zaposlenih	5.461	6.167	6.632	7.157	7.512
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	6.319	4.772	10.566	11.450	19.204
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u KM.)	51.158	45.637	43.839	44.017	46.782
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0354	1,0257	1,0508	1,0518	1,0800
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	18.895	17.405	18.078	18.082	18.518

7. Troškovi rada po zaposlenom	14.666	13.829	14.021	13.813	13.726
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	77,62%	79,46%	77,56%	76,39%	74,12%
9. Broj dana naplate potraživanja	120	115	115	120	115
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,16	1,25	1,18	1,11	1,04
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,55	0,56	0,58	0,61	0,63
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,87	1,83	1,78	1,74	1,75
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	38,14%	36,67%	41,72%	43,19%	43,73%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	131,95%	126,37%	126,87%	124,63%	114,40%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	8,96%	9,70%	11,20%	10,12%	10,39%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	52,10%	50,10%	45,93%	45,58%	49,19%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 17. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području obrazovanja

P - OBRAZOVANJE	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	266	266	275	299	313
2. Broj zaposlenih	1.543	2.318	2.180	2.418	2.634
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	4.196	9.438	8.656	14.073	13.188
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u KM.)	72.053	50.540	64.652	66.796	64.138
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0839	1,1663	1,1459	1,1982	1,1816
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	27.559	20.661	23.947	24.335	24.507
7. Troškovi rada po zaposlenom	20.938	15.140	17.300	17.357	17.710
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	75,98%	73,28%	72,24%	71,32%	72,26%
9. Broj dana naplate potraživanja	119	131	131	117	123
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,23	1,19	1,22	1,21	1,40
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,69	0,67	0,61	0,59	0,58
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,86	1,84	1,69	1,91	1,66

13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	47,49%	43,09%	35,46%	36,48%	35,82%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	132,27%	86,60%	91,40%	93,03%	98,75%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	7,33%	9,14%	3,00%	8,48%	9,51%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	67,39%	65,72%	70,60%	68,28%	64,45%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 18. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području zdravstva

Q - DJELATNOST ZDRAVSTVENE I SOCIJALNE ZAŠTITE	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	248	258	268	294	288
2. Broj zaposlenih	25.809	27.394	28.250	28.194	29.449
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	-19.701	-48.502	-18.384	-26.496	-37.263
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u KM.)	18.447	50.977	49.948	49.728	49.667
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	0,9805	0,9530	0,9826	0,9753	0,9660
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	9.174	24.582	25.455	26.109	25.450
7. Troškovi rada po zaposlenom	8.599	23.945	23.655	24.482	24.015
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	93,73%	97,41%	92,93%	93,77%	94,36%
9. Broj dana naplate potraživanja	54	52	51	41	45
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	0,59	0,51	0,54	0,51	0,49
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,49	0,53	0,54	0,55	0,59
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	5,23	5,26	5,14	5,16	4,90
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	24,96%	27,10%	27,92%	29,60%	30,48%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	129,54%	89,10%	89,16%	87,98%	88,14%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	0,39%	0,24%	0,05%	0,11%	0,07%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	81,91%	81,67%	80,67%	79,89%	78,77%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 19. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području umjetnosti, zabave i rekreacije

R - UMJETNOST, ZABAVA I REKREACIJA	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	196	177	167	182	182
2. Broj zaposlenih	2.973	3.817	4.412	5.265	5.901
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	11.763	10.842	15.934	21.309	32.233
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u KM)	71.926	54.564	45.015	38.860	38.594
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0514	1,0461	1,0692	1,0820	1,0623
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	27.217	20.694	19.647	19.470	20.281
7. Troškovi rada po zaposlenom	17.829	14.079	12.571	12.377	12.398
8. Troškovi rada/dodana vrijednost	65,51%	68,03%	63,98%	63,57%	61,13%
9. Broj dana naplate potraživanja	29	20	12	8	7
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,19	1,08	1,05	1,22	1,41
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,53	0,54	0,53	0,43	0,42
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	4,13	5,05	5,48	6,10	8,30
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	26,42%	25,99%	25,30%	20,53%	22,99%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	138,95%	106,45%	105,01%	108,22%	114,60%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	1,00%	0,58%	0,72%	1,01%	1,83%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	67,14%	69,52%	71,14%	73,43%	67,20%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR

Tabela 20. Izabrani indikatori poslovanja preduzeća u području ostalih uslužnih djelatnosti

S - OSTALE USLUŽNE DJELATNOSTI	2011	2012	2013	2014	2015
1. Broj preduzeća	285	256	248	247	252
2. Broj zaposlenih	1.059	1.127	1.118	1.096	1.105
3. Neto čisti dobitak/gubitak (u hilj.)	4.741	2.463	1.468	2.734	2.214
4. Prosječna aktiva. po zaposlenom (u hilj.)	111	105	105	103	100
5. Efikasnost poslovanja preduzeća (ukupni prihodi/ukupni rashodi)	1,0693	1,0381	1,0397	1,0288	1,0377
6. Dodana vrijednost po zaposlenom	27.124	22.692	23.145	20.818	22.174
7. Troškovi rada po zaposlenom	19.556	18.178	17.227	17.852	18.161

8. Troškovi rada/dodana vrijednost	72,10%	80,11%	74,43%	85,75%	81,90%
9. Broj dana naplate potraživanja	102	104	103	139	119
10. Koeficijent tekuće likvidnosti (tekuća imovina/kratkoročni izvori)	1,06	0,94	0,99	1,02	1,11
11. Koeficijent zaduženosti (ukupne obaveze/ukupna imovina)	0,65	0,64	0,67	0,68	0,70
12. Koeficijent obrta tekuće imovine (ukupni prihodi/tekuća sredstva)	1,87	1,82	1,86	1,49	1,50
13. Udio kratkoročnih izvora u ukupnim izvorima	43,46%	43,32%	42,90%	42,34%	41,38%
14. Dugoročna pokrivenost stalnih sredstava	135,22%	90,02%	96,39%	107,59%	113,64%
15. Prih. od prod. na stranom tržištu/ukupni prihodi od prodaje	3,19%	5,33%	4,08%	4,61%	5,19%
16. Udio stalnih sredstava u ukupnoj poslovnoj aktivi	60,16%	62,92%	59,20%	53,56%	51,55%

Izvor: FIA, obrada: FZZPR